Ազգ

Azg
armenian daily

Օգոստոս 5
Հինգշաբթի
1993

ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ
9 տարի, թիւ 148 (399)
գինը 10 ռ.
դասիչ 69149
Երեւան 375010
Հանրապետութեան 47
հեռ. 581841, ֆաքս 562941
տելեքս 243266 CPIRI SU

ГОС. БИБЛИОТЕКА АРМ.ССР им. А. Мясникяна

Միջին Արեւելք

Քրիստոֆերը ժամանեց Լիբանան

Երեկ Բեյրութ ժամանեց Մ. Նահանգների պետքարտուղար Ուորըն Քրիստոֆերը եւ իսկույն ընդունվեց նախագահ Էլիաս Հրաուիի եւ այնուհետեւ վարչապետ Ռաֆիկ Հարիրիի կողմից: Շուրջ մեկշաբաթյա ռմբակոծումների ենթարկված Լիբանանում խոսակցությունները բնականաբար կենտրոնացան լիբանանիսրայելական սահմանագիծը կայուն խաղաղության մեջ պահելու եւ արաբ-իսրայելական բանակցությունները անելից դուրս բերելու կարելիությունների վրա: Լիբանանյան կողմը վերստին դրեց Իսրայելի կողմից հարավային Լիբանանի «անվտանգության գոտու» փաստական գրավման հարցը:

Մինչ այդ, ամերիկյան պետքարտուղարը եգիպտոսից հետո եղել էր Սիրիայում, որտեղ ընդունվել էր նախագահ Հաֆեզ Ասադի կողմից: Երկու երկրների ներկայացուցիչները համաձայն էին գտնվել այն բանում, որ արաբ-իսրայելական բանակցությունների հաջողության համար դեռեւս երկար եւ տաժանագին աշխատանք է պետք:

■

Կարգախոսում

Լիպարիտյան-Գուլիզադե հեռախոսազրույց

Երեկ երեկոյան Հայաստանի արտգործնախարարի առաջին տեղակալ Ժիրայր Լիպարիտյանը հեռախոսազրույց է ունեցել Ադրբեջանի նախագահի խորհրդական Վաֆա Գուլիզադեի հետ: Այդ մասին մեր թղթակցին տեղեկացրեց ՀՀ ԱԳՆ մամուլի ծառայության պատասխանատու աշխատակիցներից մեկը: Նա նաեւ նշեց, որ հեռախոսազրույցի ընթացքում քննարկվել են ղարաբաղյան հակամարտության կարգավորման հնարավորություններին առնչվող հարցեր: Պայմանավորվածություն է ձեռք բերվել նման ուղղակի հեռախոսային զրույցները շարունակելու մասին: «Ազգ»

Ընկերա

Նավթամուղը կարող է անցնել Վրաստանով

Ադրբեջանից Միջերկրական ծով կառուցվող նավթամուղը կարող է անցնել Վրաստանով, երեքշաբթի օրը հայտարարեցին Թուրքիայի արտգործնախարարության եւ նավթային ընկերությունների ներկայացուցիչները: Դրա կառուցումը 160 մլն. դոլլար բանկ կարժենա, սակայն հայ-ադրբեջանական հակամարտության պատճառով Հայաստանի տարածքով նավթամուղի անցկացումը անիրական է, իսկ Իրանի տարածքով անցնելուն կտրականապես դեմ են արեւմտյան ֆիրմաները: Ռուսաստանը նույնպես կարող է միանալ Վրաստանում անցնող նավթամուղին եւ իր նավթն արտահանել դեպի Միջերկրական ծով: Այս տարբերակը ներկայումս բանակցությունների առարկա է: Ադրբեջանից դեպի Թուրքիայի Իսկենդերունի ծոց ձգվող նավթամուղի կառուցման հարցը ծագեց այն բանից հետո, երբ պարզվեց, որ սեւծովյան նեղուցները չեն դիմանում նավթային լրացուցիչ բեռնվածությանը: Նավթային այն կոնսորցիումը, որի մեջ մտնում են օտարերկրյա, մասնավորապես թուրքական, բրիտանական եւ ամերիկյան ֆիրմաներ, ուսումնասիրում է նավթամուղի ամենահարմար ուղեգիծը: Բացառված չէ, որ այն անցնի Թուրքիայի եվրոպական մասով դեպի եգեյան ծով, սակայն Թուրքիան այդ ուղին անխնայողական է համարում:

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ ՌԻՋՆԵՍ ՅԱՍՍ

Թուրան գործակալությունը երեկ տարածել է հետեւյալ հաղորդագրությունը: «Վերջին օրերս Հայաստանի լրատվական միջոցները լուրեր են տարածում այն մասին, թե Բաքվի եւ Ստեփանակերտի միջեւ բանակցություններ են գնում բարձրաստիճան հանդիպում նախապատրաստելու նպատակով: Բայց, ինչպես հայտնեց Ադրբեջանի նախագահի արտաքին քաղաքական հարցերով խորհրդական Գուլիզադեն, բանակցություններին մասնակցող Ադրբեջանի պատվիրակությունը իրավասու չէր քննարկելու որեւէ հարց, կապված բարձր մակարդակով հանդիպման հետ: Գուլիզադեի խոսքերով, Ադրբեջանի պատվիրակները լիազորված էին քննարկելու միայն հրադադարի, պատանդների եւ ռազմագերիների փոխանակման հարցերը: Միեւնույն ժամանակ Գուլիզադեն չի բացառել, որ բարձրաստիճան հանդիպման մասին առաջարկը կարող էր արվել հայկական կողմից: Բայց դա չի նշանակում, որ ձեռք է բերվել այդպիսի պայմանավորվածություն, ասել է նախագահի խորհրդականը: Սնարէ Թուրան

Հետաքննություն

ՅԱԿՈՒԲՈՎՍԿԻՆ ԳՏՆՎՈՒՄ Է ՄԵՐՁՄՈՍԿՈՎՅԱՆ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԲԱԶԱՅՈՒՄ

Բալասանյանը հերքում է նրան ձերբակալելու լուրերը

Երեկ մենք տպագրել էինք Նոյյան տապան գործակալության հաղորդումն այն մասին, թե Հայաստանում Ռուսաստանի սահմանապահ զորքերի վարչության հերթապահը հայտնել է, թե վերջին շաբաթվա ընթացքում հայ-թուրքական սահմանն անցնելու փորձ չի արձանագրվել եւ Ռուսաստանի փախստական Դմիտրի Յակուբովսկին, որը հայտնի է որպես փոխնախագահ Ռուցկոյին կաշառակերության մեջ մեղադրողներից մեկը, ռուսաստանյան սահմանապահների կողմից չի ձերբակալվել:

Հակառակ դրան, երեկ «Նեգա» գործակալությունը եւ Ռուսաստանի ռադիոն կրկին հաստատեցին, թե Յակուբովսկին իրոք ձերբակալված է Հայաստանում:

Մենք փորձեցինք պարզել այդ հաղորդման իսկությունը, սակայն ոչ պաշտպանության նախարարությունում, ոչ արտգործնախարարությունում եւ ոչ էլ ազգային անվտանգության վարչությունում ոչինչ չգիտեին այդ մասին եւ, փաստորեն, մեր բերբում տպագրվածին ոչինչ չկարողացան ավելացնել: Փոխարենը, մեզ հաջողվեց կրկին զրուցել Ռուսաստանի սահմանապահ զորքերի շտաբի հերթապահի հետ, որն ասաց, թե հրամանատար Բաբենկոն գտնվում է արձակուրդի մեջ եւ իրեն ոչինչ հայտնի չէ: Նույն զորքերում ծառայող պատասխանատու մի սպա՝ Լ. Բալասանյան անունով, հեռախոսազրույցում կրկին հերքեց Յակուբովսկու սահմանը անցնելու կամ նրա ձերբակալման լուրը:

Ավելին, մոսկովյան ֆաքսային աղբյուրներից տեղեկացանք, որ Դմիտրի Յակուբովսկուն բռնելու մասին լուրը դիտավորյալ տարածել է Ռուսաստանի անվտանգության նախարարությունը: Եւ դա այն դեպքում, երբ նույն մոսկովյան աղբյուրները հայտնեցին նաեւ, որ Յակուբովսկին գտնվում է մերձմոսկովյան ռազմական բազաներից մեկում:

Այս ամենից, իհարկե, կարելի է որոշակի հետեւություններ անել, բայց ինչպես նշեց անվտանգության մի պատասխանատու աշխատակից, բոլորովին պարզ չէ, թե ինչո՞ւ է Ռուսաստանի պետանվտանգության նախարարությունը Յակուբովսկու ձերբակալումը նախապատրաստում Հայաստանում: Ո՞վ եւ ի՞նչ է ցանկանում անել: Սա է հարցը:

Հ. Ա.

Ղարաբաղ

ՀՐԱԴԱԴԱՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ ԿՈՒՏԱԿՈՒՄՆԵՐ ՖԻԶՈՒԼԻՈՒՄ

Գնդակոծվել է Կոքի գյուղը

ԼՂՀ պաշտպանության բանակի շտաբի տվյալներով, օգոստոսի 4-ի գիշերը եւ առավոտյան շարունակվում էին հայկական պաշտպանական դիրքերի հրթիռահրետակոծումը Ֆիզուլու շրջանի սահմանի ողջ երկայնքով: Այդ մասին Ստեփանակերտից հաղորդեց մեր թղթակից ՎԱՀՐԱՄ ԱՂԱՋԱՆՅԱՆԸ:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության ռազմական հետախուզության տվյալներով, Ֆիզուլի շրջկենտրոնում նկատվում են հակառակորդի կենդանի ուժի եւ զինտեխնիկայի զգալի կուտակումներ:

ԼՂՀ պաշտպանության բանակի շտաբի մի բարձրաստիճան սպայի վկայությամբ, Արցախի զինված ուժերը վստահորեն վերահսկում են իրադրությունը ռազմաճակատի այդ հատվածում եւ համապատասխան միջոցներ ձեռնարկում բռնամու կողմից մարտական գործողությունների հնարավոր ակտիվացումը կանխելու համար: Այդ լուրը հաստատում է նաեւ Նոյյան տապան գործակալությունը, նշելով նաեւ, որ ռազմաճակատի մյուս մասերում փոփոխություններ չեն եղել: Իր հերթին, Ադրբեջանի նախագահի մամուլի քարտուղարի պաշտոնակատար Թոֆիկ Աբասովը երեկ Բաքվում կայացած բրիֆինգում հայտարարեց, թե Ղարաբաղի ճակատներում հարաբերական անդորր է: Միեւնույն ժամանակ, նա հիշեցրել է, որ Ֆիզուլու շրջանում դեռեւս հայերի հսկողության տակ է մնում 10 ադրբեջանական գյուղ:

Աբասովի խոսքերով, այսօրվա դրությամբ գրանցվել են 129 հազար 783 փախստական Ադրբեջանի Աղդամի շրջանից, որից 19 հազար 872-ը տեղափոխվել են Բաքվում: Փախստականներին տրվել է 500 մանաթ (5000 ռուբլի) միանվագ օգնություն:

Հիշեցնենք, որ երեկ, օգոստոսի չորսին լրացավ Ղարաբաղ-Ադրբեջան հրադադարի վերջին օրը: Մյուս կողմից, ըստ ՀՀ պաշտպանության նախարարության լրատվական ծառայության հաղորդման, օգոստոսի 3-ի երեկոյան Ադրբեջանի տարածքից «Գրադ» կայանքներից եւ հրետանուց կրակ է բացվել Հայաստանի Նոյեմբերյանի շրջանի Կոթի գյուղի ուղղությամբ: «Նոյյան տապանը» նաեւ հաղորդում է, որ զրահամեքենաներից արձակված կրակով փորձ է արվել այրել նույն շրջանի Բարեկամավան գյուղի ցորենի արտերը: Հայաստանի տարածքային պաշտպանության ուժերի պատասխան գործողություններից հետո գնդակոծությունը դադարել է:

«Ազգ»

Ցինցինատի

ԱՄՆ-ը վերականգնելու է Դեմյանյուկի քաղաքացիությունը

Ցինցինատիի (ԱՄՆ) վճռաբեկ ատյանը որոշեց, որ 1986 թ. ամերիկյան կառավարության կողմից Իվան-Ջոն Դեմյանյուկի Իսրայելի կառավարության հանձնումն ու նրան ամերիկյան քաղաքացիությունից զրկելը հակաօրինական է եղել: Հետեւաբար, դատարանի որոշմամբ, կառավարությունը ստիպված է վերանայելու նրան քաղաքացիությունից զրկելու որոշումը: Ամերիկյան դատարանի այս վճիռը կարելի է միաժամանակ լախտի հարված նկատել իսրայելյան դատարանի համար: Բանն այն է, որ երկարատեւ դատական գործընթացներից հետո մոտ 10 օր առաջ իսրայելյան դատարանը վճռել էր, թե նախկին ուկրաինացին նացիստական համակենտրոնացման ճամբարում հրեաների մահացու «Իվան Ահեղը» չէ, եւ անպարտ էր արձակել նրան: Եւ Իվան Դեմյանյուկը, զրկված իր ամերիկյան քաղաքացիությունից, սպասում էր, թե ո՞ր երկիրը կընդունի իրեն: Սակայն, վերջին պահին, մինչ բանակցություններ էին տեղի ունենում ուկրաինական կառավարության հետ, իսրայելական դատարանը նոր սանկցիա էր տվել Օհայոյի ավտոգործարանի բանվորի դեմ, այս անգամ վերջինիս մեղադրելով համակենտրոնացման մի այլ ճամբարում հրեաներին հալածելու հետ կապված մի նոր պատմության մեջ, ինչը միջազգային իրավաբանական կանոններով չի թույլատրվում՝ մեղադրանքի չհաստատման դեպքում չի կարելի մի այլ մեղադրանք ներկայացնել:

«Ազգ»

Աշխարհ

Ճապոնական կառավարությունը խոստովանեց

Առաջին անգամ լինելով ճապոնական կառավարությունը երեկ խոստովանեց, թե 2-րդ աշխարհամարտի ընթացքում ճապոնական բանակի համար պետության կազմակերպությամբ օգտագործվել են տասնյակ հազարավոր օտարերկրացի կանայք՝ կորեացիներ, չինացիներ եւ ֆիլիպինցիներ: Հյուսիսային Կորեայի կառավարությունը գոհունակությամբ ընդունեց այդ խոստովանությունը, մինչ բանակայինների կողմից օգտագործված կանանց պաշտպանության կոմիտեն ուշացած այդ խոստովանությունը «ծիծաղելի» գտավ՝ պոռնկացված կանանց կրած սարսափելի տառապանքների դիմաց:

Բաղդադի կենտրոնում ռումբ պայթեց. 5 վիրավոր

Երեկ երեկոյան ականված հինգաշարժ պայթեց Իրաքի մայրաքաղաքի կենտրոնում: Ըստ ոստիկանության տվյալների, վիրավորվել է 5 մարդ, որոնցից մեկը ծանր վիճակում տեղափոխվել է հիվանդանոց: Իրաքյան կառավարությունը ռմբահարության համար մեղադրեց «իրանյան կողմի գործակալներին»:

Հորդանանում նոր ընտրություններ

Թագավորական հրամանագրով որոշվեց Հորդանանում խորհրդարանի բազմակուսակցական սկզբունքով ընտրություններ կայացնել առաջիկա նոյեմբերի 5-ին: Մոտավորապես 4 տարի առաջ Հուսեյն թագավորը լուծարել էր երկրի խորհրդարանը:

Չինաստանը Ռուսաստանի հետ գործակցում է տիեզերքի հետազոտության ասպարեզում

Տիեզերքի հետազոտության չինական ազգային ինստիտուտի տնօրենը երեկ հայտարարեց, թե իր երկիրը ցանկանում է ավելի եւս սերտացնել Ռուսաստանի հետ համագործակցությունը տիեզերքի հետազոտման ասպարեզում, ավելացնելով, որ արդեն այդ կապակցությամբ երկկողմ խոսակցություններն ընթացքի մեջ են: Նա ավելացրեց, որ Չինաստանը ի վիճակի էր այլ երկրներից գնելու կամ իրեն իսկ ստեղծելու նման հետազոտությունների համար անհրաժեշտ սարքավորումներ, եթե չլինեին արեւմտա-ամերիկյան գիտատեխնոլոգիական էմբարգոն: Նախորդ օրը Չինաստանը Մ. Նահանգներից գնել էր հեռախոսային կապի տիեզերական արբանյակներ:

■

Բոսնիա

Արդեն խոսում են կորսված առիթի մասին

Բոսնիային նախագահ Ալիա Իզեթբեկովիչը երեկ 3-րդ օրը լինելով չմասնակցեց եռակողմ բանակցություններին, թեեւ սակայն գտնվում է Ժնեւում, որտեղ տեղի են ունենում նիստերը Դեյվիդ Օուենի մասնակցությամբ: Լրագրողների կողմից հետապնդվելով նա հայտարարեց, թե մայրաքաղաք Սարաեւոյի վրա շարունակվող սերբական ճնշումների պայմաններում ինքը չի մասնակցի որեւէ բանակցության:

Արդարեւ, երեկ սերբական ուժերը հայտարարեցին եւ խորվաթական կողմից հաստատեցին, թե առաջինին հաջողվել է վերջինների ձեռքից ամբողջությամբ խլել Սարաեւոյի վրա տիրապետող բարձունքներից վերջինը եւ ամենազգայունը՝ Էկմոնդ լեռը, որտեղից մայրաքաղաքի փողոցները երեւում են ափի մեջ: Այս փաստը եւ խորվաթական ուժերի նոր դրությունը ապահով սփռցին ՄԱԿ-ի շրջանակներում պնդելու, թե ժնեւյան հանդիպումը արդեն պետք է համարել մեռած եւ գուցե վերջին առիթ: Մյուս կողմից, դժվար թե օդում օգտագործելու մասին ՆԱՏՕ-ի որոշումը որեւէ բան փոխի իրերի դրության մեջ, քանի որ սակային մինչեւ երկուշաբթի որոշված չի լինելու հարվածող օդանավերի օգտագործման կերպն ու թիրախները: Այդ մասին սերբական ղեկավարը երեկ հայտարարեց, թե իր ձեռքի տակ եղած բոլոր միջոցներով հակահարված է տալու ամերիկյան օդանավերին:

Օգոստոսի 4-ի «Մոնդ» թերթը առաջնորդող հոդվածում գրում է. «ԱՄՆ-ի նախաձեռնությամբ ՆԱՏՕ-ն քննարկեց Բոսնիայի սերբերին ռմբահարվածներ հասցնելու հնարավորությունները: Թեեւ ՆԱՏՕ-ի եզրափակիչ հայտարարությունն արտացոլում է դաշնակիցների հայացքների ընդհանրությունը, իրականում նրանք լուրջ տարաձայնություններ ունեն: Փարիզը եւ Լոնդոնը մասնավորապես առարկում են ռմբակոծումների դեմ, երկյուղելով սեփական զորաբաժինների համար»:

Վերջին պահին իմացանք, թե Իզեթբեկովիչը պատրաստակամություն է հայտնել այսօր ժնեւյան բանակցություններին վերադառնալու, եթե 24 ժամվա ընթացքում հրադադար հաստատվի:

«Ազգ»

digitised by A.R.A.R.@

Կարգավորում

Ղարաբաղի ղեկավարի դիմումը Մարիո Ռաֆայելլիին

ԼՂՀ Գերագույն խորհրդի նախագահի պաշտոնակատար Կարեն Բաբուրյանը Հռոմի «9+1» խմբի նոր հանդիպման նախօրեին դիմել է ԵԱՀԽ Մինսկի խորհրդաժողովի նախագահ Մարիո Ռաֆայելլիին, խնդրելով պատշաճ ըմբռնումով վերաբերվել ԼՂՀ դիրքորոշմանը եւ հնարավոր բոլոր միջոցները ձեռնարկել շրջանում խաղաղության հաստատումն արագացնելու նպատակով:

Ղարաբաղի ղեկավարը իր դիմումի մեջ կրկին ընդգծում է. «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունը չի հավակնում օտար տարածքների, բայց քանի դեռ մեր քաղաքների ու գյուղերի վրա կրակում են թնդանոթներից, մենք ստիպված կլինենք ոչնչացնել դրանք: Մեզ այլ ընտրություն չէր մնում»:

Դրա հետ մեկտեղ Կարեն Բաբուրյանի նամակում ափսոսանքով արձանագրվում է. «ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի թիվ 853 բանաձեւի հիմքում, որտեղ միակողմանիորեն դատապարտվում են Լեռնային Ղարաբաղի պաշտպանության բանակի գործողությունները, ընկած է Ձեր զեկուցագրի նախագիծը: Դրանում անտեսված է ս. թ. հուլիսի 23-ին Ձեզ հասցեագրված մեր նամակում վերջին դեպքերին առնչվող փաստարկումը: Այն տպավորությունն է ստեղծվում, որ ոչ իննյակի երկրները, ոչ էլ ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի անդամները ծանոթ չեն եղել այդ նամակի բովանդակությանը, Ադրբեջանի ագրեսիվ ձեռնարկումներին վերաբերող անհերքելի տվյալներին, երբ ԼՂՀ մայրաքաղաք Ստեփանակերտը 1993 թ. հուլիսի 21-ին, 22-ին եւ 23-ին գնդակոծվեց հեռահար հրետանուց եւ հրթիռներով, իսկ Ասկերանի շրջանի բնակավայրերը ենթարկվեցին օդային ռմբակոծումների: Այդ փաստերը հավաստել էին նույն օրերին Լեռնային Ղարաբաղում եղած միջազգային հեղինակավոր կազմակերպությունների ներկայացուցիչները: Սակայն նրանց վկայությունները նույնպես հաշվի չառնվեցին:

Դուք, պարոն նախագահ, փորձեցիք համաեվրոպական ընկերակցությանը համոզել, թե ղարաբաղյան կողմը Ձեզ մոլորության մեջ է գցել, հայտարարելով, որ Ստեփանակերտ-Աղդամ ճանապարհն իբր ականապատված է եւ որ ինքը հարձակվելու մտադրություն չունի: Սակայն հուլիսի 22-ին այդ ճանապարհի հատվածներից մեկում ղարաբաղցիների պաշտպանությունը ճեղքելու փորձ արած ադրբեջանական բանակի T-72 երկու տանկերի եւ հետեւակի մարտական մեքենայի ականներին բախվելը միայն հաստատեց մեր պնդումների ճշմարտացիությունը: Մնում է միայն գուշակել, թե քանի խաղաղ բնակիչներ կհայտնվեին այդ տանկերի թրթուրների տակ, եթե ճանապարհն ականապատված չլիներ»:

Այնուհետեւ Կարեն Բաբուրյանի նամակում ասվում է. «Այն տպավորությունն է ստեղծվում, թե լինելով հաշտության խորհրդաժողովի նախագահ, դուք Ձեր հանձնարարականներում առաջարկում եք պատժիչ միջոցներ ձեռնարկել Ղարաբաղի ժողովրդի նկատմամբ, որի միակ ցանկությունը իր հողի վրա հանգիստ ապրելն է: Առանձնակի ափսոսանք է հարուցում այն հանգամանքը, որ Մինսկի խումբը պատշաճ կերպով չպաշտպանեց հակամարտ կողմերի՝ Ադրբեջանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի անմիջական կապերը, թեեւ Ստեփանակերտում Ձեր գտնվելու ժամանակ մենք Ձեզ խնդրել էինք օգնել ԵԱՀԽ հովանու ներքո նման կապերի հաստատմանը: Հասկանալի է, որ սեփական նախաձեռնությամբ մեզ հետ անմիջական կապ հաստատած ադրբեջանական կողմը սկսել է հրաժարվել հաշտության այդ ամենակարճ ճանապարհից, խրախուսվելով Ձեր զեկուցագրից եւ դրա հիման վրա ընդունված ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի թիվ 853 բանաձեւից:

Մենք հույս ունենք Ձեզնից պարզաբանումներ ստանալ Ձեր դիրքորոշման առթիվ, որոնք մեզ բոլորիս կտան կողմնորոշվել հետագա համատեղ քայլերի նպատակահարմարության հարցում»:

Սնարք

Արձագանք

«Իրանահայերը դատապարտում են արցախահայերին»

Այս վերնագրի տակ ՀԲԸ Միության Հայկական տեղեկատվական ծառայության (AIS) հուլիսի 30-ի ամփոփագրից իմանում ենք ավելի մանրամասն տեղեկություններ այն հանգամանքների մասին, որոնցում տեղի է ունեցել իրանահայության հոգեւոր երեք առաջնորդների՝ Արտակ արք. Մանուկյանի, Կորյուն արք. Պապյանի եւ կաթողիկոսական փոխանորդ Նշան վրդ. Թոփուզյանի հայտնի հայտարարությունը, որը վերջերս մեր տեղական մամուլում տգեղագույն շահարկման առարկա դարձավ: Իր հերթին լուրը քաղելով Ֆրանս պրեսից (AFP), որն էլ իր հերթին այն «ռուսացել» է Թեհրանի ռադիոյից, ամփոփագիրը հայտնում է, թե Իրանում ապրող հայկական համայնքի ղեկավարները հուլիսի 29-ին դատապարտել են հայերի կողմից Աղդամի գրավումը, հետեւելով Իրանի հոգեւոր բարձրագույն ղեկավար Այաթոլլահ Ալի Խամենեիի կոչին: Ինչպես հաղորդել է Թեհրանի ռադիոն, վերջինս հրավեր էր ուղղել 250 հազար հաշվող իրանահայությանն իրենց հեռու պահել Ղարաբաղի հայերից:

Հետեւելով այդ «խորհրդին», հայ հոգեւոր երեք առաջնորդները Թեհրանի ռադիոյով հայտարարել են. «Իրանահայերը ի հարգանս (Իրանի Իսլամական Հանրապետության հոգեւոր) ղեկավարի հրահանգին... դատապարտում են հայերի վերջին գործողությունները Լեռնային Ղարաբաղում»: «Հոգեւոր առաջնորդի վերջին պատգամները, շարունակել են նրանք, արտացոլում են իրանյան ժողովրդի, ինչպես մեր համայնքի արտազգաց ցանկությունը, եւ հայերը հետեւելու են նրա ցուցմունքներին»: Միաժամանակ, նրանք դատապարտել են Երեւանի ենթադրյալ թիկունք կանգնելը Ղարաբաղի հայերին:

Նախօրեին, երկուշաբթի օրը արտասանած իր ճառում, հաղորդում է AIS-ը, Այաթոլլահ Խամենեին հայտարարել է, թե ազերիները «զոհերն են Լեռնային Ղարաբաղի եւ Հայաստանի հայերի կատարած հալածանքներին եւ անարդարությանը»: «Մենք, հայտարարել է Ռուհոլլահը, դատապարտում ենք այս ագրեսիան, որը վայելում է Հայաստանի աջակցությունը, եւ մեր հայ փոքրամասնությունից ակնկալում ենք անել նույնը»:

Այս մասին կարծիքը հարցնելով երեւանյան մեր քաղաքագետներից մեկին, որը չցանկացավ իր անվան հրապարակումը, խմբագրությունս ստացավ հետեւյալ մեկնաբանությունը: «Նման դեպքը անսովոր չէ կրոնապետական Իրանի կամ նման երկրների համար, որտեղ կարող էին նաեւ համայնքի պետերին դեմ տալ նույնիսկ փաստաթուղթ ստորագրելու պարտադրանքը: Չնայած այս պարագայում ավելի ծանրակշիռ բան է պատահել՝ Այաթոլլահ Խամենեին փաստորեն հրապարակավ հանձնարարություն է տվել հայկական համայնքին, որը չկատարելու դեպքում ինքներդ կարող եք պատկերացնել, թե տեղի ազերի մոլեռանդների ձեռքով ինչեր կարող էին պատահել ընդդեմ հայ համայնքի անդամների»:

Անշուշտ, խմբագրությունս վստահ չէ, թե իրանահայության հոգեւոր ներկայացուցիչներն արդյոք ունեի՞ն խուսանավելու որեւէ միջոց: Սակայն վստահ է, թե Երեւանում այս հարցը իսկապես չարաշահվեց: Ճիշտ պիտի լիներ փաստը ի գիտություն ընդունել եւ լուռ անցնել, այնպես, ինչպես վարվեցին իսրայելցիները, երբ Իրանում ապրող հրեական համայնքի խախամապետը դատապարտեց... իսրայելյան ագրեսիան արաբական երկրների դեմ: ■

Երեկ ՀՀ փոխնախագահ Գագիկ Հարությունյանը կրկին հանդիպում ունեցավ Իրանի Ատրպատական նահանգի պատվիրակության հետ, որը օրերս Հայաստանում էր գտնվում համագործակցության եւ մասնավորապես սահմանային առեւտրի կազմակերպման հնարավորությունները քննարկելու համար: Նույն օրը փոխնախագահն ընդունեց նաեւ ՀՕՄ-ի կենտրոնական վարչության ատենապետ Վանուհի Իսաջանյանին եւ ՀՕՄ-ի հայաստանյան ներկայացուցիչներին: Այնուհետեւ փոխնախագահն ընդունեց համաշխարհային սկաուտական լիգայի ներկայացուցիչներ, Ֆրանսիայի Հայ արիների միության կենտրոնական վարչության անդամներ Ա. Տոնապետյանին, Ս. Փանոսյանին եւ Շ. Տոնապետյանին: «Ազգ»

Բաքու

Գումբեսովի զորքի թվակազմը երեք հազար է

Այսպես կոչված Մուղանի Թալիշական Հանրապետության ղեկավար գնդապետ Ալեքրամ Գումբեսովին ենթարկվող զորքերի թվակազմը հասնում է երեք հազարի: Այս մասին Խաբար-սերվիսի թղթակցին հայտնելով, Ղարաբաղին աջակցող «Ցյուրբեսան» կոմիտեի նախագահ Էլման Ցյուրֆողլին ավելացրեց, որ «Գումբեսովը խոչընդոտում է նորակոչիկներին ռազմական գործողությունների գոտի ուղարկելուն, նրանց ստիպելով ծառայել իր հանրապետության ազգային բանակում»: Ցյուրֆողլիի խոսքերով, Գումբեսովի ստորաբաժանումների հրամանատարության մեջ կան իրանցի եւ ռուսաստանցի սպաներ:

Սնարք

ԱԺՃ-ն ընտրեց գործկոմի նոր նախագահ

Ադրբեջանի ժողովրդական ճակատի մեջլիսի նիստում երկուշաբթի օրը ընտրվեց ճակատի գործկոմի նոր նախագահ: Դա Գերագույն խորհրդի 40-ամյա պատգամավոր Իբրահիմ Իբրահիմովն է: Դրանից առաջ ԱԺՃ մեջլիսի նիստում հրապարակվել էր գործկոմի նախկին նախագահ Ֆարաջ Ղուլիեւի դիմումը, որով նա հրաժարական էր խնդրում պարտականությունների կատարման անհնարինության պատճառով: Ներկայումս Ղուլիեւը գտնվում է Նախիջեւանի Ինքնավար Հանրապետության Կելեկի գյուղում, լիազորություններից զրկված նախագահ Աբուլֆազ Էլչիբեյի հետ: ԻՖ

Արբանյակային կապի համակարգ

Երեկ Բաքվում կայացավ միջազգային արբանյակային կապի համակարգի բացման արարողությունը: Այդ համակարգը մասն է կազմում միասնական հեռուստահաղորդակցման համակարգի, ստեղծված ամերիկյան IDB ընկերության հետ համատեղ: Ինչպես հաղորդել են Թուրանին Ադրբեջանի կապի նախարարությունից, արբանյակային կապը թույլ կտա 30 ալիքանի կապ հաստատել ԱՄՆ-ի հետ: Ընդ որում այդ ալիքներից տասնհինգը կտրամադրվեն բնակչությանը, մնացածը՝ արտասահմանյան դեսպանատներին եւ երկրի այլ ձեռնարկություններին: Կապի նախարարությունից հաղորդել են, որ արբանյակային կապի ստեղծման համար տրամադրվել է 1,3 մլն դոլլար: Ադրբեջանի Գերագույն խորհրդի նախագահ Հեյդար Ալիեւը, որը ներկա էր բացման արարողությանը, հայտարարել է, որ արբանյակային կապի ստեղծումն ունի ոչ միայն տնտեսական, այլեւ քաղաքական նշանակություն: Նրա խոսքերով, այդ համակարգը թույլ կտա Ադրբեջանին ընդլայնել կապերը արտասահմանյան երկրների հետ: Նույն օրը տեղի է ունեցել ուղիղ հեռախոսային խոսակցություն Ալիեւի եւ ՄԱԿ-ում Ադրբեջանի ներկայացուցիչ Հասան Հասանովի միջեւ:

Սնարք-Թուրան

Թբիլիսի

Շեւարդնաձեն Բերիայի որդուն առաջարկում է բնակվել Վրաստանում

Վրաստանի խորհրդարանի նախագահ Էդուարդ Շեւարդնաձեն երկուշաբթի օրը ընդունեց Ուկրաինայի մեքենաշինության նախարարության «Կոմետա» գիտահետազոտական ինստիտուտի տնօրեն եւ գլխավոր կոնստրուկտոր Սերգո Գեգեչկորիին, որը Լավրենտի Բերիայի որդին է: Զրույցի ընթացքում կողմերը քննարկեցին Վրաստանի եւ Ուկրաինայի միջեւ գործարար փոխհարաբերությունների հաստատման հարցերը: Առանձնակի ուշադրություն դարձվեց փոխարկի ծրագրով նախատեսված նոր տեխնոլոգիաների ստեղծմանն ու արմատավորմանը, որով նախատեսվում է օգտագործել գյուղմթերքների վերամշակման համար: Հանդիպման ժամանակ որոշվեց միջազգային կոնցեռն ստեղծել այդ ծրագրերի իրագործման նպատակով: Գեգեչկորիի ղեկավարած ինստիտուտը մշակում է տիեզերական տեխնիկայի կառավարման համակարգեր, անցկացնում հետազոտություններ ռադիոֆիզիկայի եւ ռադիոէլեկտրոնիկայի նորագույն ուղղություններով: Սերգո Գեգեչկորիին Շեւարդնաձեն առաջարկեց խորհել հայրենիքում հաստատվելու մասին: ԻՖ

Զրույց

Թեհրանում հույսով են Ելցինին ընդունել մինչեւ այս տարվա վերջը

Հարցազրույց Ռուսաստանում Իրանի դեսպան Նեհմաթոլլահ Իզադիի հետ

— Պարոն դեսպան, արտաքին գործերի նախարար Կոզիրեւի եւ նրա տեղակալ Կունաձեի այցը իրանական մայրաքաղաք վկայում է երկկողմանի կապերի ակտիվացման մասին: Ինչպիսի՞ն կլինի հարաբերությունների զարգացման հաջորդ փուլը:

— Մենք նախագահ Ելցինին հրավիրել ենք Իրան եւ ստացել ենք նրա համաձայնությունը: Այդ այցը, ըստ էության, 1989 թվականի նախագահ Հաշեմի Ռաֆսանջանիի այցի պատասխանն է:

— Ե՞րբ կարելի է սպասել ռուսաստանյան ղեկավարի ժամանումը Թեհրան:

— Ժամկետը դեռ համաձայնեցված չէ, սակայն հույսով ենք, որ այցը կկայանա մինչեւ այս տարվա վերջը:

— Ինչպիսի՞ն են գործերը երկկողմանի տնտեսական համագործակցության առավել բարդ ոլորտներից մեկում՝ ատոմային էլեկտրակայանների շինարարության հարցում:

— Այդ բնագավառում համագործակցության վերաբերյալ սկզբունքային պայմանավորվածություն էր ձեռք բերվել դեռ խորհրդային ղեկավարության հետ: Խոսքը Իրանի տարածքում երկու ԱԷԿ կառուցելու մասին է: Ռուսաստանյան կողմի հետ բանակցությունները գտնվում են ավարտական փուլում, եւ մենք հույսով ենք, որ ատոմային էներգիայի նախարարության մասնագետները [illegible] ՄԱԳԱՏԷ-ի անդամ է [illegible] պատրաստ է կատարել այն բոլոր [illegible], որոնք բխում են այդ կազմակերպության անդամակցությունից:

— Ձեր երկրին ռուսական սուզանավերի վաճառքը ոչ միանշանակ արձագանք առաջացրեց ինչպես Մերձավոր Արեւելքում, այնպես էլ արեւմտյան լրատվամիջոցներում: [illegible] է արտահայտվում, որ հարձակողական սպառազինման գնումը, ինչպիսին են սուզանավերը, կարող է բացասաբար ազդել շրջանի կայունության վրա:

— Իմ կառավարության քաղաքականությունն ուղղված է Իրանի պաշտպանունակության ամրապնդմանը, այդ թվում նաեւ Իրանի արտասահմանյան գործընկերների օգնությամբ, որոնցից մեկը Ռուսաստանն է: Սուզանավերի գնումն իրավաչափ գործարք է, եւ մենք հույսով ենք շարունակել Մոսկվայի հետ նման համագործակցությունը նաեւ ապագայում: Իրանը մտադիր չէ հարձակվել որեւէ մեկի վրա եւ միայն հոգում է հուսալի պաշտպանության մասին:

— 1992 թվականին իրանական դիվանագիտությունը ցուցաբերեց արտասովոր ակտիվություն, փորձելով հաշտեցնել Հայաստանին եւ Ադրբեջանին: Վերջին ամիսներին այդպիսի փորձեր չեն նկատվել: Դա ինչի՞ հետ է կապված:

— Մեր միջազգային գործունեությունը պայմանավորված էր Հայաստանի եւ Ադրբեջանի ղեկավարությունների համապատասխան խնդրանքով: Մենք պատրաստ ենք վերսկսել խաղաղեցման քայլերը, եթե այդ ցանկանան Բաքվում եւ Երեւանում:

— Մի ժամանակ թվում էր, որ Թեհրանում քննադատաբար են վերաբերվում Անդրկովկասում կոնֆլիկտային միջազգային կազմակերպությունների միջամտության հնարավորությանը: Ինչպիսի՞ն է ձեր կառավարության տեսակետը այսօր:

— Մենք ողջունում ենք ՄԱԿ-ի եւ ԵԱՀԽ-ի խաղաղապահական գործունեությունը:

— Իրանում ինչպե՞ս են վերաբերվում ադրբեջանական ղեկավարության փոփոխմանը:

— Մեզ համար կարեւոր չէ, թե ով է Բաքվի իշխանության գլուխ: Գլխավորը որպեսզի լինեն խելամիտ մարդիկ, որոնք պատրաստ լինեն քաղաքական երկխոսության հանուն հարեւանների հետ խաղաղության:

— Որոշ ժամանակ առաջ Թեհրանում տեղի ունեցավ շրջանի պետությունների արտգործնախարարների խորհրդակցություն, որը քննարկեց քրդական խնդիրը: Ինչպիսի՞ն է Իրանի դիրքորոշումն այս հարցում:

— Որոշ մայրաքաղաքներում դիտավորյալ կերպով բարձրացնում են այսպես կոչված քրդական հարցը, պնդելով, որ քրդերը իբր օգնության կարիք ունեն: Իրականում նման հայտարարությունները հետապնդում են մի այլ նպատակ՝ Իրաքը բաժանել: Մենք դեմ ենք Իրաքի Հանրապետության պառակտմանը եւ ընդհանրապես շրջանում սահմանների յուրաքանչյուր փոփոխմանը:

Թե ինչպե՞ս են ապրում քրդերը, պահպանվո՞ւմ են արդյոք նրանց իրավունքները՝ այն երկրների գործն է, որտեղ նրանք ապրում են: Համարձակվում եմ հավաստիացնել, Իրանում նրանց տրված են բոլոր իրավունքները այլ ազգությունների հետ հավասար:

Կ. ԷԳԵՐՏ

«Իզվեստիա», 24 հուլիս 1993

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐ

Հայկական ծրագրեր ընկերությունն առաջարկում է հաշվապահության աշխատանքների ավտոմատացման «ՀԾ-Հաշվապահություն 2.0» փաթեթը:
Այն ապահովում է հաշվապահության բոլոր բաժինները, բոլոր հաշիվները, բոլոր հաշվեշվությունները:
«ՀԾ-Հաշվապահություն 2.0» փաթեթը կազմված է հետեւյալ ծրագրերից.
- Գլխավոր գիրք- Բալանս
- Դեբիտորների հաշիվներ- Արտադրանքի իրացման հաշվառում
- Կրեդիտորների հաշիվներ- Մատակարարման հաշվառում
- Դրամարկղ- Բանկի գործողություններ
- Աշխատավարձի հաշվարկ
- Հիմնական միջոցների հաշվառում
- Պահեստ

Հասցեն՝ Տերյան 57
Հեռ. 252463, 254758, 584545

digitised by A.R.A.R.@

Մեկնաբանություն

ՀԱՅԽՆԱՅԲԱՆԿԸ ՄՏՆՈՒՄ Է ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՆԿԱԽԱՂԻ ՄԵՋ

Այսօր Հայաստանը լցված է բանկերով: Տպավորություն է ստեղծվում, թե այդ բանկերն իրոք անհրաժեշտ են, դրանք զորուգիշեր ծանրաբեռնված տքնում են: Մանավանդ որ, ըստ այդ բանկերի գովազդների, ավանդատուներին տարեկան 200, 300, նույնիսկ 400 տոկոսանոց հրաշքներ են սպասում: Մենք դեռեւս առիթ չենք ունեցել դառնալ այդ բանկերի ավանդատու, գուցե եւ դրանցից ոմանք իրոք նման հնարավորություն ունեն, սակայն միեւնույն ժամանակ, ըստ որոշ շրջանակներից մեզ հայտնի դարձած տեղեկությունների, Երեւանում գործող եւ իր ավանդատուներին տարեկան 300 տոկոս շահույթ խոստացող բանկերից մեկը Հայաստանի Հանրապետության միակ պետական խնայբանկին պարտք է 7 մլն ռուբլի (ասենք, որ այդ գումարը 30 մլն էր, որ աստիճանաբար վճարվելով, մի կերպ հասել է 7 մլն): Այնպես որ, ամեն ինչ չէ, որ բանկային համակարգի խաղի խիստ կանոնների սահմաններում է տեղի ունենում, խաղարկվում է հայկական տարբերակը:

Իսկ ինչպե՞ս է բանկային բռնությունների այս պայմաններում գործում Հայխնայբանկը:

Ինչպես հայտնի է, օգոստոսի 2-ից բանկը սկսել է իր կարգերի առաջնորդում ավանդատուների հետ: Հայաստանի կառավարության 1993 թ. հուլիսի 5-ի թիվ 345 որոշմամբ բանկը ինդեքսավորել է իրեն պահ տված գումարները, եւ այժմ հնարավորություն կա այդ գումարներն ստանալ ինդեքսավորված վիճակով: Ընդ որում, նպատակային անտոկոս փոխառության պարտատոմսերի անվանական արժեքն ինդեքսավորվում է 300 տոկոսով, բնակչության մոտ գտնվող գանձապետական պարտավորությունները 200 տոկոսով, իսկ 1993 թ. հունվարի 1-ի դրությամբ եղած ավանդների մնացորդները 100 տոկոսով: Նշենք նաեւ, որ ավանդատուները բանկից գումարը կարող են ստանալ անսահմանափակ քանակությամբ, ինչքան որ ունեն խնայբանկում: Այս վերջին քայլը բավական վստահություն կարող է առաջ բերել բնակչության շրջանում եւ հավատ, որ կարող են ցանկացած պահի բանկում պահ տված ավանդները ետ ստանալ:

Եթե մի փոքր ետ նայենք, ավելի տեսանելի կլինի այսօրվա քայլի կարեւորությունը: Երբ ԽՍՀՄ-ը փլուզվեց, փլուզվեցին նաեւ նրա հետ կապված տնտեսական, մասնավորապես ֆինանսական կառույցները, այդ ճակատագրին ինչ-որ չափով կիսեց նաեւ բանկային համակարգը: Հայաստանի խնայողական բանկը,- լինելով ԽՍՀՄ բանկային կազմում, ըստ նախկինում գործող կարգի, իր բոլոր գումարները հանձնում էր ԽՍՀՄ խնայբանկին: Կայսրության փլուզումից հետո, երբ «ոչ եւս» եղավ նաեւ ԽՍՀՄ խնայբանկը, նա Հայաստանի խնայբանկին պարտք մնաց գումարներ, որոնք ավանդատուների գումարներն էին փաստորեն: Իսկ եթե բանկի հաշվում գումար չկա, բնականաբար, նա չի կարող ավանդներ տալ, չի կարող ստեղծել տոկոսադրույքների վճարման աղբյուր:

Հայաստանի Գերագույն խորհրդի այս տարվա որոշումներից մեկով վարկային էմիսիայի միջոցներից 17 միլիարդ ռուբլի որպես վարկ հատկացվել է բանկին, որպեսզի վճարվեն ավանդները, միեւնույն ժամանակ կատարելով ինդեքսավորում: 1993 թ. հունիսի 10-ին Գերագույն խորհուրդը որոշում ընդունեց ՀՀ պետական մասնագիտացված խնայողական բանկ ստեղծելու մասին: Ի՞նչ է անում վերածնված բանկն իր ավանդատուներին իրական վստահություն ներշնչելու համար, արդյոք կառավարության որոշումներն նրան բոլոր հնարավորությունները տալի՞ս են:

«Երբ կառավարության հատկացրած 17 միլիոնն ստանանք, դրա հաշվին վարկեր ենք տալու այլ բանկերի, այդ վարկերից ստացված տոկոսների հաշվին բարձրացնում ենք ավանդների տոկոսադրույքները, ասում է Հայխնայբանկի վարչության նախագահ Հովհաննես Մանդակունին: Արդեն 3-րդ եռամսյակի համար սահմանել ենք նոր տոկոսադրույքներ: Եթե նախկինում 1-3 տարի ժամանակով ավանդների համար տարեկան սահմանվում էր 5 տոկոս շահույթ, այժմ դա կազմում է 48 տոկոս, 3-5 տարվա համար՝ նախկին 7 տոկոսի դիմաց 60 տոկոս, 5-ից ավելի դեպքում՝ 9 տոկոսի դիմաց 96 տոկոս:

4-րդ եռամսյակում արժեզրկման հետ կապված տոկոսադրույքներն ավելի կբարձրանան, շարունակում է պրն. Մանդակունին: Պետք է փորձենք նաեւ նոր յավանդներ կիրառել բնակչությանը համագործակցության մեջ ներգրավելու համար:

Մանավանդ որ, ընդունված որոշումներում պետությունը երաշխավորում է Հայխնայբանկի ավանդատուներին միջոցների պահպանությունը, վերադարձնելիությունը, անվտանգությունը»:

Սա, իհարկե, մեծ երաշխիք է, միեւնույն ժամանակ մեծ պատասխանատվություն: Ելնելով այն հանգամանքից, որ Հայխնայբանկը պետական բանկ է եւ դրանով իսկ, ի տարբերություն մյուս ոչ պետական բանկերի, ապահովագրված է սնանկացման վտանգից, այնուամենայնիվ, պատասխանատվության չափը ավանդատուների առաջ բերեւս այնքան մեծ պետք է լինի, որ այլոց գրգռիչ տոկոսներն այնքան գրավիչ չդառնան:

Հայխնայբանկի վարչության նախագահը հավաստում է, որ բնակչությունն իր ավանդները ցանկացած պահի կարող է ստանալ, այսօրվա դրությամբ ոչ մի սահմանափակում չկա: Ճիշտ է, ներկայումս թղթադրամի պակասը կարող է խոչընդոտել, սակայն ինչպես նշում է պրն. Մանդակունին, ծայրահեղ դեպքում նրանք կարող են ստանալ գոնե 200 հազար ռուբլի, մնացած գումարը ստանալու ցանկության դեպքում կարող են գրանցվել, եւ մի քանի օրից դա էլ կստանան:

Հայխնայբանկն այսօր ունի 2 մլն 505 հազար ավանդատու, որոնց ավանդների ընդհանուր գումարը կազմում է մոտ 22 մլրդ, ինդեքսավորումից հետո: Բանկն ունի իր 600 բաժանմունքները հանրապետության տարբեր մասերում:

Իր այսօրվա գործունեությունից զատ այլ ծրագրեր էլ ունի Հայխնայբանկը՝ բնակիչներից բանկարժեք իրերի ընդունում՝ պահպանելու նպատակով, վալյուտային ավանդների ներդրման հնարավորության ընձեռում:

Դժվար բան է կորցրած հավատը վերականգնելը, այն էլ ֆինանսական ապարեզում: Համենայնդեպս, Հայխնայբանկը նման քայլեր փորձում է անել: Կհավատա՞ ժողովուրդը, կվստահի՞ իր դրամը պետությանը:

ԳԱԳԻԿ ՆԱՀԱՊԵՏՅԱՆ

Նորույթ

«Աշուղները ցնծության մունետիկ են»

Հազարավոր տարիների պատմություն ունի գուսանական արվեստը: Գուսանագետներից ոմանց կարծիքով, հայ գուսանների թիվն անցնում է երեք հազարից: Ցավոք, ոչ բոլորն են հայտնի եւ ոչ բոլորի ստեղծագործություններն են պահպանվել եւ հասել մեր օրերի ընթերցողին: Պոլսում բնակվող գուսանագետ Խաչիկ Ամիրյանի տեւական ջանքերով կազմվել է հայ գուսանների տեղեկատու, որը պարունակում է տեղեկություններ միայն 800 գուսանների մասին:

Այս զմայլելի, խսկապես ժողովրդական արվեստն ու այն ներկայացնող բազմաթիվ գրքերն ու պարբերականները հնարավորություն ընձեռեցին Հայաստանի ազգային գրադարանի միջոցառումների բաժնին հուլիսի 30-ին գրադարանում բացել «Հայ գուսաններ» խորագրով գրքային-պատկերազարդ ընդարձակ ցուցահանդեսը:

Ակնառու տեղ գրավող ցուցափեղկերում տեղադրված են տարբեր ժամանակներում եւ տարբեր վայրերում հրատարակված Սայաթ-Նովայի եւ նրա մասին Գեւորգ Ախվերդյանի, Հովհաննես Թումանյանի, Սուրեն Հարությունյանի, Պարույր Սեւակի, Հենրիկ Բախչինյանի, Լյուդվիգ Դուրյանի եւ այլոց ուսումնասիրությունները, Զարզանդ Դարյանի «Սայաթ-Նովա» վեպը, Գեղամ Սարյանի, Մկրտիչ Սարգսյանի պոեմները, «Սայաթ-Նովան բանաստեղծների երգերում» ժողովածուն:

Ուշագրավ են հատկապես այն ցուցափեղկերը, որտեղ ներկայացված են ընթերցողին քիչ հայտնի կամ անհայտ Ազբար Աղամի՝ 1855, Ջիվանու՝ 1892, Թառոյանի՝ 1898, Խայարի՝ 1880, Մալիլի՝ 1889, Պայծառի՝ 1895 թվականներին հրատարակված ժողովածուները. Գ. Ախվերդյանի, Գեղամ Թարվերդյանի, Գարեգին Լեւոնյանի, Համբիկ Սահակյանի կազմած ժողովածուները:

Բազմաթիվ աստղերից այժմ է զարնում Ավետիք Իսահակյանի խոսքը. «Կեցցե այն ազգը, որ ունի գուսաններ, որոնք երգում եւ անմահացնում են քաջերին, ազգի, հայրենիքի փառքը»:

Գուսանների մասին գրքերի ցուցափեղկից ընթերցողը տեղեկանում է, որ ցուցահանդեսը նվիրված է Սայաթ-Նովայի 280, Գեւորգ Ախվերդյանի 175, Շարա Տալյանի 100 ամյա հոբելյաններին:

Ցուցադրականների շարքում ներկայացված են տեղեկանքներ անվանի գուսանների, գուսանական արվեստն ուսումնասիրողների, կատարողների, սամուղներողների, կին գուսանների մասին:

Հայ գուսանների ստեղծագործությունները ժողովրդի սրտում անմար են պահել սերը հայրենիքի նկատմամբ, զարգացրել են ազգային հատկանիշներն ու ավանդները: «Նրանց մի քանի խաղերից ավելին ենք ճկատում ազգային հոգին ու ոճը, քան թե պատմագրական հաստ-հաստ գրքերից» (Գ. Ախվերդյան):

Ցուցահանդեսի բացմանը մասնակցեցին եւ իրենց երգերով հանդես եկան գուսաններ Հայրիկ Ղնզարյանը (Մարտունու շրջան, Զորագյուղ), Գուսան Ռազմիկը (Ք. Արտաշատ), Սայաթ-Նովա գուսանական անսամբլի ղեկ. ղեկավար, երգիչ Թովմաս Պողոսյանը:

Ցուցահանդեսի կազմակերպման գործում գրադարանին էական օգնություն ցույց տվեց գուսանական արվեստի նվիրյալ Շավիղ Գրիգորյանը, որի ղեկավարած խմբի ելույթով էլ ավարտվեց ցերեկույթը:

Ընթերցողի իրավունքով հարկ ենք համարում հիշեցնել հրատարակիչներին, որ անհրաժեշտ է ոչ միայն վերահրատարակել մեկ դար առաջ հրատարակված գրքերը, այլ հրատարակել հասցնել ժողովածուներ եւ, ինչ խոսք, նաեւ գուսանների երգերի բազմահատորյակը:

ՀՐԱՉՅԱ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

Պատահար

Հոսանքը կծո՞ւմ է էլեկտրիկին

Իրենց փոքրիկներին էլեկտրական հոսանքից հեռու պահելու համար ծնողները հաճախ նրանց վախեցնում են, թե՝ հոսանքը կծում է: Պարզվում է, որ իրոք, հոսանքը նաեւ կծելու ընդունակություն ունի: Ոչ մասնագետ քաղաքացիների համար դա իրոք սարսափելի բան է, բայց որ հոսանքի կծելուց վախենում են նաեւ էլեկտրական ցանցում, ինչ-որ անհավանական է:

Եւ այսպես, հոսանքը կտրելու եւ կծելու սպառնալիք է ստեղծել Գորվեցկա-4 հասցեի բնակիչների համար, որոնք արդեն դիմել են «էլեկտրական» եւ ոչ էլեկտրական մի շարք օղակների, դիմել ու...

Անցած ուրբաթ օրը ուժեղ քամուց Գորվեցկա-4 հասցեում, որ գրեթե մի ամբողջ թաղամաս է ներառում, էլեկտրական հոսանքի լարերը կտրվեցին՝ պայթյուն-ճայթյունով, ահուսարսափի մատնելով բնակիչներին: Վերջիններս զանգահարել են Երևաղխորհրդի գործկոմում գործող «08» ծառայություն, որտեղ գրանցել են փաստը: Մինչեւ երկուշաբթի «ադեսի գոտում» գտնվող բնակիչները մի կերպ կտրված լարերը փաթաթել են էլեկտրասյուներին, ինչ-որ կերպ ցանկանալով անվտանգ դարձնել, աչքի առաջ ունենալով հոսանքի կծոցից մի շան «զոհվելու» փաստը: Այդ ընթացքում զանգահարվել է նաեւ Երքաղէլեկտրացանց, որտեղից պատասխանել են, թե իրենց արդեն տեղեկացրել են:

Երկուշաբթի օրը գործիքներով զինված էլեկտրացանցի երկու աշխատողներ եկել են Գորվեցկա-4 եւ կտրված լարերը՝ երկաթե սյունից փայտե սյունին փաթաթելով, գնացել: Ըստ երեւույթին, տեխնիկայի վերջին նվաճումներն են ստիպել էլեկտրասյուների միջեւ կտրված հաղորդալարերի միացման համար զալ գրեթե դասարկ ձեռքերով, ինչ է թե մեծենա չունեն:

Էլեկտրացանցի «մարդասիրական» բնույթ գործողությունները չեն համապատացրել Գորվեցկա-4-ի բնակիչներին, որոնք շարունակել են վթարի վերացման միջոցներ փնտրել Երքաղէլեկտրացանցում, նրանց խոստացությունների մոտավոր պատասխաններով բավական «լավ» պատկերացում է տրվել գործող «էլեկտրական» կարգի մասին. «Ինչ ա, ձեր փողոցում տղամարդ չկա՞, թող բենզին առնեն գան, այստեղ կդայմանավորվենք», «Զանգահարեք ավելի բարձր ինստանցիա»: Պարզաբանումներից հետո բնակիչներին էլեկտրացանցից տեղեկացրել են, թե բարձրը Հայէներգոն է: Մի կերպ ինչ-որ բարձրաստիճան «հայէներգոական» պաշտոնյայի հեռախոսահամար են հայթայթել, որը սակայն նրանց պատասխանել է, թե ինքը ժամանակ չունի նրանցով զբաղվելու:

Էսպես ու էսպես, Գորվեցկա-4-ում էլեկտրալարերը քամուց կտրվել, մի կերպ փաթաթվել են սյուներին: Առայժմ բացի մի շնից այլ զոհ չկա, բայց դա չի նշանակում, թե վտանգ էլ չկա: Հիմա մարդիկ անանց լույսի իրենց տներում նստած մտածում են, թե ում անեն, ինչ միջոցով եւ ում միջոցով համապատասխան օղակներին բերեն հասցնեն իրենց մոտ, որ հաղորդալարերը վերջիվերջո իրար հասնեն, մարդկանց վնասվելու ու նաեւ զոհվելու վտանգը վերանա, լույս լինի:

Մինչ այս, մինչ այն, օգոստոսի 3-ին երեկոյան ժամը 10-ի կողմերը էլեկտրալարերի վնասումից հրդեհ բռնկվեց Գորվեցկայի հացի փռում ու նրա հարակից որոշ կառույցներում: Բարեբախտաբար, հրդեհը հաջողեց լափել միայն տանիքները, շնորհիվ նաեւ դեպքի վայր հասած հրշեջների: Իսկ էլեկտրական հաղորդալարերն այդուհանդերձ կտրվեցին: Մնում է գուշակել, թե ինչքան շուտ այդտեղ կհասնեն էլեկտրացանցայինները, հիշելով նաեւ Գորվեցկա-4-ի կտրված հաղորդալարերի, բողոքող բնակիչների ու... զոհված շան մասին:

Գ. Ն.

Կարծ

Գրում են չորսը, երազում մեկի մասին

Այս տարի բուհերի դիմորդներն իրենց դիմումներում կարող են նշել միայն չորս տեղ: Չնայած որ բոլորն էլ բարեխղճորեն լրացրել են այդ չորս տեղերի անունները, բայց այն հարցին, թե «ո՞ւր ես դիմել», պատասխանում են կարճ, ասենք՝ «բժշկական» կամ «իրավաբանական»:

Ուրեմն, ինչի՞ համար են մնացած երեք տեղերը: Ի՞նչ են մտածում դիմորդները:

Մարիամ Քաղալյան. «Ես չորս քննություն եմ տվել բժշկական ինստիտուտի եւ համալսարանի կենսաֆիզիկայի ֆակուլտետի համար: Ուզում եմ ընդունվել բժշկական, բայց եթե չընդունվեցի, սիրով՝ կգնամ նաեւ համալսարան»:

Լիանա Ասլանյան. «Անկեղծ ասած, ես միայն արեւելագիտական ֆակուլտետի պարսկերեն բաժինն էի ուզում դիմել, բայց քանի որ քննությունները համընկնում էին նաեւ իրավաբանական ֆակուլտետի քննություններին, եւ չորս տեղ նշելու հնարավորություն ունեի՝ այդտեղ էլ գրեցի»:

Հայկ Պետրոսյան. «Քննությունները հանձնել վերջացրել եմ: Համալսարանի ռադիոֆիզիկայի բաժինն եմ դիմել, բայց դիմումիս մեջ նշել եմ նաեւ պոլիտեխնիկական ինստիտուտը: Ծնողներս ստիպեցին, որ պոլիտեխնիկը նշեմ, բայց որ համալսարան չընդունվեցի, երեւի այնտեղ չգնամ: Հավանաբար մյուս տարի նորից կփորձեմ»:

Ուզում եմ հավատալ, որ քննությունների անցկացման այս մեթոդը ճիշտ է, որ այն օգնում է դիմորդներին, բայց չեմ կարողանում պատկերացնել արեւելագետի երազներով իրավաբանի, բժշկի հոգսերով ֆիզիկոսի... ՆՈՐԱ ՄԱՅԻՍՅԱՆ

Ցայսօր տացվել է 29 «հեռուստատեսային» լիցենզիա

Ըստ ՀՀ հեռուստառադիոպետվարչությունից ստացված տեղեկությունների, տեխնիկական համակարգերի արտադրություն եւ սպասարկում, այդ թվում կաբելային հեռուստատեսություն կազմակերպելու համար ցայսօր տրվել է 29 լիցենզիա:

Լիցենզիաները տրվում են 5 տարի ժամկետով: Ստանալու համար պետբյուջե է մուծվում 3000 ռուբլի:

Ամենաշատը լիցենզիաներ են ստացվել Երեւան քաղաքում 10, երկրական Ջերմուկում, Հոկտեմբերյանում, Հրազդանի շրջանում, Սեւանում եւ Սեւանի շրջանում, մեկական՝ Նոյեմբերյանում, Դիլիջանում, Կապանում, Էջմիածնում եւ այլուր:

Ս. Ս.

Հայտարարություն

Երեւանի սիմֆոնիկ նվագախումբը հայտարարում է հերթական տարեկան մրցույթ բոլոր խմբերում:

Թրագում

Մեկ մաս որեւէ կոնցերտից կամ սոնատից:

Մրցույթը կկայանա օգոստոսի 12, 13-ին ժ. 10-ից:

Հայտերն ընդունվում են մինչեւ օգոստոսի 10-ը «Արամ Խաչատրյան» համերգասրահում:

Մրցույթին մասնակցել ցանկացողները տեղեկությունների համար կարող են զանգահարել

58-07-01

հեռախոսահամարով:

Գեղագիտական կենտրոնի «Մետրո» թատրոնում հայտարարվում է ընդունելություն մանկական թատերական ստուդիա:

- Մրցույթին կարող են մասնակցել 9-14 տարեկան բոլոր շնորհալի երեխաները:
- Փաստաթղթերը (դիմում եւ մեկ լուսանկար) ընդունվում են ամեն օր, ժամը 11.00-17.00-ը:
- Քննությունները տեղի կունենան օգոստոսի 14-ին, ժամը 12.00-ին:

Մեր հասցեն՝ Գ. Նժդեհի հրապարակ, մետրոպոլիտենի մուտքի դիմաց:
Հեռ. 46-12-60

digitised by A.R.A.R.@

ՔԼԻՆԹՈՆԸ ՓՈՐՁՈՒՄ Է ԼՈՒՌ ԴԻՎԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՄԲ ԿԱՐԳԱՎՈՐԵԼ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐԸ ԱՊՀ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒՄ

Արեւմտյան մամուլը վերջերս ավելի «համախ է գրում Ռուսաստանի՝ նախկին կայսրության սահմաններն իր ազդեցության անձեռնմխելի գոտին նկատելու, Անդրկովկասն ու մյուս շրջաններն անդայմանորեն իրեն վերապահելու, այդ նպատակով ներքին հակասությունները հրահրելու, Արեւմուտքի հետ այդ կապակցությամբ խուլ պայքար մղելու մասին: Այդպիսի հրապարակումներից մեկն էլ «Ուոլ Սթրիթ Ջորնըլ» ամերիկյան հայտնի թերթի հուլիսի 26-ի համարում լույս տեսած այս հոդվածն է, որ խոսում է ամերիկյան պետվարչությունում Ռուսաստանի հանդեպ լուռ, հանդարտ քաղաքականություն վարելու մասին: Այնուամենայնիվ, ինչպես երեւում է թերթի աշխատակցի անդամ թղթակցի հոդվածից, ամերիկյան վարչության այդ քաղաքականությունն այնքան էլ սրտովը չէ ամերիկյան որոշ տեսաբանների, որոնցից է Պոլ Գոբլը, որի Նախիջեւան-Զանգեզուր-Ադրբեջան տխրահռչակ ծրագիրը ծանոթ է մեր ընթերցողին: Վերջինս կողմնակից է Ռուսաստանի եւ նախագահ Ելցինի նկատմամբ ավելի կոշտ վերաբերմունքի:

Ռուսաստանի սահմաններում ծայր առնող քաղաքացիական բազմաթիվ պատերազմների եւ պայթյունավտանգ ուրիշ իրավիճակների դիմաց Քլինթոնի վարչությունը որոշել է փորձել լուռ դիվանագիտության տարբերակը:

Առաջիկա մի քանի շաբաթների ընթացքում ակնկալվում է, որ վարչությունը ռուսաստանյան հարցերի գծով համակարգող Ստրոբ Տալբոտին կտա մի նոր օգնական, որի դրույքով աշխատանքը կլինի ամբողջովին վնասազերծել այդ կոնֆլիկտները:

Այդ առաքելությունը շատ նուրբ, զգայուն է: Մինչ ամերիկյան վարչությունը համոզված է, որ Ռուսաստանի նախագահ Ելցինն ակտիվորեն չի հրահրում կամ օգնում այդ կոնֆլիկտներին, սակայն կասկած չկա, որ ռուսական զինվորական բարձրաստիճան սպաները, ինչպես նաեւ ազգայնական քաղաքագետները հենց այդպես էլ վարվում են:

Ամերիկյան նոր միջնորդի պարտականությունն է լինելու որոշելը, թե ինչպես կարելի է կարգավորել այդ կոնֆլիկտներն առանց տկարացնելու Ելցինին, եւ ոչ էլ զորացնելու նրա գերազգայնական հակառակորդներին:

«Մենք չենք խոսում զինվորական միջամտության մասին, ասում է ամերիկյան պատասխանատուներից մեկը, ինչ-որ արվելու է, արվելու է լուռ, շատ զգայուն ձեւով»:

Սակայն, «Քարնեգի Էնդաումենտ ֆոր Ինտերնեշընըլ Փիս» հետազոտական ինստիտուտի մասնագետներից Պոլ Գոբլը առարկում է: Ըստ նրա, երբ ճնշում չբանեցվի Բորիս Ելցինի վրա, որպեսզի նա զսպի իր զինվորականներին եւ գերազգայնականներին, ապա Մ. Նահանգները հազիվ թե կարողանա կարգավորել այդ կոնֆլիկտներից որեւէ մեկը, կամ նույն նպատակով օգնել նույնինքն Ելցինին: «Նրանց ամբողջ արածն այլ բան չէ, եթե ոչ Ելցինին մի նոր պատրվակ տալ, որպեսզի խուսափի ճիշտ դիրքորոշումից», ասում է Գոբլը:

Մինչ այդ, Ելցինը նույնպես մտահոգվելու բան ունի Ռուսաստանի ներսում տիրող անջատողական շարժումներից:

Շեւարդնաձեի դժվարությունները

Վրաստանի նախագահ Էդուարդ Շեւարդնաձեն վերջերս արտառոց նամակ էր հղել նախագահ Քլինթոնին, խնդրելով օգնել իր երկրին: Շեւարդնաձեն, Արեւմուտքի հին բարեկամներից մեկը, ներկայումս պայքարում է ռուսական պաշտպանություն վայելող անջատողականների դեմ, երկրի 2 տարբեր մասերում, եւ փորձում է վերահսկման ենթարկել իր ըմբոստ, գերազգայնական զինվորականներին:

Նախագահ Քլինթոնը որոշել է Վրաստան ուղարկել 30 միլիոն դոլարի մարդասիրական օգնություն: Մ. Նահանգները Շեւարդնաձեի խնդրանքը քննարկել է պրն. Ելցինի հետ, որն իր հերթին վերջերս փորձում էր միջնորդված կարգավորում մտցնել ճակատների վրա էլ:

Սակայն ամերիկացի պաշտոնյաները այնքան էլ վստահ չեն, թե համաձայնությունը կգոյատեւի: Նրանք վստահ չեն նաեւ, թե նախագահ Ելցինը որքանով է տիրապետում Վրաստանում տիրող կացությանը, որտեղ դեռեւս 15 հազարանոց ռուսական զորք կա:

Մ. Նահանգները օգնության խնդրանք էր ստացել նաեւ Ադրբեջանի ժողովրդավարականորեն ընտրված նախագահ Աբուլֆազ Էլչիբեյից, որն անցյալ ամիս գահընկեց եղավ ռուսական բանակի հետ ուժեղ կապեր ունեցող նախկին կոմունիստ ղեկավարի կողմից: Էլչիբեյի հանցանքների թվում էր թուրքամետ լինելն ու հակառուսական թեքում ունենալը, ինչպես նաեւ Հայաստանի հետ հնգամյա արյունալի պատերազմի շուրջ բանակցելու ցանկությունը: Նրա անկումից առաջ Մ. Նահանգների հաշտ բանակցողը իրական առաջադիմություն էր արձանագրել խաղաղ կարգավորման ուղղությամբ: «Բայց ներկայումս գրեթե վերադարձ ենք կատարել դեպի զրո կետ», ասում է ամերիկյան ավագ քաղաքագետներից մեկն ակնհայտ դառնությամբ:

Վտանգներ Տաջիկստանում

Պոտենցիալ կերպով ամենից վտանգավոր հակամարտությունը Տաջիկստանի պատերազմն է, որտեղ ռուսական զորքը թիկունք է կանգնում հնաոճ կոմունիստական կառավարության ընդդեմ աֆղան մոջահեդների պաշտպանած մահմեդական ապստամբների: Վերջերս աֆղան եւ տաջիկ զինյալներն սպանել էին 25 ռուս զինվորի տաջիկ-աֆղան սահմանի վրա: Ռուս զինվորական ղեկավարներն այժմ սպառնում են, թե կարող են իրենց հերթին արշավներ ձեռնարկել Աֆղանստանից ներս:

Ամերիկյան դիվանագիտական նույնիսկ լավագույն ջանքերի պարագայում ռուսների կողմից հովանավորչականորեն այժմ «մոտիկ արտերկիր» կոչվող տարածքը մնալու է խիստ պայթյունավտանգ այնքան ժամանակ, որ 25 միլիոն ռուսներ շարունակում են բնակվել Ռուսաստանի սահմաններից դուրս եւ տասնյակ հազարավոր ռուսական զորքեր տեղակայված են մնում նախկին հանրապետություններում:

Պ. Գոբլը, մինչդեռ, նախազգուշացնում է, որ Վաշինգտոնի կողմից միայն Ռուսաստանը սեւեռակետ դարձնելը կարող է հակառակ ազդեցություն գործել մյուս հանրապետությունների վրա եւ, հետեւաբար, մեծացնել կոնֆլիկտների կարելիությունը: «Այդ երկրներն իրենց լքված են զգում Մ. Նահանգների կողմից, եւ այդ փաստը ռադիկալացնում է տեսակետները, ծայրահեղականություն սնուցում», ասում է նա: Այնուհանդերձ, Ամերիկյան պաշտոնյաները հույս ունեն, որ հանդարտ եւ լուռ դիվանագիտությամբ կարելի է մեղմացնել այդ մտավախություններն ու կրքերը:

ԿԱՐԼԱ ԱՆՆ ՌՈԲԻՆՍ

Բանկային բարեփոխումները անհրաժեշտություն են

Հարկավոր է հասնել Կենտրոնական եւ Արեւելյան Եվրոպայի երկրներում, ինչպես նաեւ նախկին ԽՍՀՄ հանրապետություններում բանկային համակարգի արմատական բարեփոխման, այն առավել լրիվ համարեցնել շուկայական պայմաններին, նրանց ապրանքներին առավել լայն եւ ազատ հնարավորություն տալ մուտք գործելու արեւմտյան շուկաներ: Հենց դրա վրա է բեւեռված Վերականգնման ու զարգացման եվրոպական բանկի հերթական եռամսյակային տնտեսագիտական տեսության ուշադրությունը, օգոստոսի 2-ին մամուլի ասուլիսում այն ներկայացնելով հայտարարեց բանկի փոխնախագահ Մարիո Սարչինելլին: Բանկային բարեփոխումը, մասնավորապես նշվում է տեսության մեջ, գների եւ առեւտրի ազատականացման քաղաքականության անկապտելի բաղադրիչն է:

Չնայած մեծ դժվարություններին, ընդգծեց Ն. Սարչինելլին, այդ բոլոր երկրները վերջին 6 տարում քայլեր են ձեռնարկել դրամային քաղաքականության վարման համար պատասխանատու հաստատությունները առեւտրային փոխառություններով զբաղվողներից առանձնացնելու ուղղությամբ:

Բանկի փոխնախագահի խոսքերով, շատ կարեւոր են արեւելաեվրոպական երկրների եւ նախկին Խ. Միության արտահանության ավելացումը, նրանց առջեւ արեւմտյան շուկաների բացումը:

Այդ երկրները, ընդգծեց բանկի գլխավոր տնտեսագետ Ջոն Ֆլեմինգը, պետք է փոխառությունների տոկոսները վճարեն կայուն տարադրամով, ուստի եւ նրանց պետք է այն վաստակելու բոլոր հնարավորությունները ընձեռել: Բացի դրանից, գտնում է նա, արտահանությունը խրախուսելով, մենք հույս ունենք, որ կբարձրանա ազգային դրամանիշերի փոխարժեքը:

Վերականգնման ու զարգացման եվրոպական բանկի ղեկավարները փոքր-ինչ խուսափողական պատասխան տվեցին այն հարցին, որը վերաբերում էր հին դրամանիշերը փոխանակելու Ռուսաստանի կենտրոնական բանկի վերջերս ընդունած որոշմանը: Ջ. Ֆլեմինգը նշեց «ռուբլու գոտու» մյուս մասնակիցների Ռուսաստանի վալյուտադրամային փոխհարաբերությունների մի շարք բացասական հետեւանքներ Ռուսաստանի համար: Այդ միջոցառումները պետք է պարզեին, թե ով է ուզում մնալ նրա հետ եւ ով է ցանկանում մտցնել սեփական դրամ, ասաց նա:

Միեւնույն ժամանակ Սարչինելլին նշեց, որ առայժմ ինքը չի կարող որեւէ դրական բան ասել այդ քայլի առթիվ: Դրամական եկամուտների հարկման նմանօրինակ մեթոդները կարող են նույնիսկ արժեզրկումից էլ վտանգավոր լինել, նշեց նա: Մեր առջեւ է նման հարկման ամենահետադիմական եղանակներից մեկի օրինակը եւ, դժբախտաբար, ոմանք դա չեն ըմբռնում:

Բանկային հարցից եւ առեւտրից բացի, եվրոպական բանկի տեսության մեջ շատ տեղ է հատկացված առանձին երկրներից յուրաքանչյուրի տնտեսական իրավիճակին, որոնց բանկը կոչված է աջակցել շուկայական վերափոխումներին: Ռուսաստանին նվիրված բաժնում մասնավորապես նշվում է, որ վերջին ամիսներին այնտեղ տնտեսական քաղաքականությունը եւ մակրոտնտեսական գործընթացները դարձել են իշխանության գործադիր եւ օրենսդիր ճյուղերի հակամարտության զոհերը:

Ընդգծելով Ռուսաստանի դժվարությունները եւ նրա թույլ տված սխալները, տեսության հեղինակները միաժամանակ նշում են լայն սեփականաշնորհման ծրագրի հաջող կատարումը: Անցյալ տարվա վերջերին, նշվում է փաստաթղթում, Ռուսաստանում ոչ այնքան մեծ եւ միջակ 46 ձեռնարկություններ հանձնվեցին մասնավոր անձանց: Այս տարվա առաջին ամիսներին սեփականաշնորհման տեմպերը դանդաղեցին, բայց այդ գործընթացը դարձավ առավել կանոնավոր:

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ ԲԻԶՆԵՍ

Սեւծովյան ավազանը բախումների նոր կենտրոն

Սեւ ծովի նավահանգիստների ճամփաներում ստեղծված է «կանաչ միջանցք» այն մարդկանց համար, որոնք ժամանել են ծովի ավազանի երկրներից: Անձնագրային հսկողությունը նրանց համար նույնպես ձեւական է: Իրենց երկրների դրամը հեշտությամբ փոխում են լեւերի եւ լիրերի: Հեքիաթ է, չէ՞, կկարծի ընթերցողը: Ամենեւին: Այդ է վկայում վերջերս կայացած սեւծովյան երկրների խորհրդարանականների կոնֆերանսը, իսկ այնուհետեւ՝ սեւծովյան ավազանի երկրների արտգործնախարարների հանդիպումը: Վերջինիս ժամանակ այդ պետությունների համագործակցության հեռանկարներն ընդունեցին ավելի որոշակի ուրվագծեր: Այն աստիճանաբար վերածվում է շրջանային համակարգի, որը վերջին հաշվով ձեւավորվում է որպես սեւծովյան երկրների «միացյալ շուկայական տարածություն»:

Սեւ ծովի լողափերն այսօր գրեթե դատարկ են: Հավանական է, որ դա տնտեսական շրջափակման միտումների արտահայտություն է: Սակայն այժմ այդ շրջանը հարմար չէ ծրագրի իրականացմանը: Առայժմ այնտեղ գերիշխում է բոլորովին այլ միտում. Սեւ ծովը վերածվել բախումների նոր էպիկենտրոնի: Ոչ թե գաղափարական եւ երկբեւեռային, այլ նոր՝ բազմաբեւեռային, եւ դրանով իսկ առանձնապես դժվար լուծվող: Գագրայի եւ Պիցունդայի դատարկված լողափերից կոնֆլիկտների անընդհատ շղթան ձգվում է ղարաբաղյան լեռներով դեպի Արեւելյան Անատոլիա, ուր թուրքական բանակը կռվում է քրդերի դեմ, եւ ավելի հեռու՝ դեպի Եվրոպայի սահմանները: Մերձսեւծովյան շրջանի արեւմտյան մասը խառնված է հարավսլավական պատերազմով, որը սրեց մակեդոնյան հարցը, իրավիճակը Կոսովոյում, Թուրքիայի եւ Հունաստանի հարաբերությունները, Ռումինիայի եւ Հունգարիայի, որոնցից յուրաքանչյուրը բացահայտ կամ գաղտնի օգնում է պատերազմող տարբեր կողմերին: Դեռ մարմանդ այրվում է Մերձդնեստրյան ածուխը: Եւ, վերջապես, Ուկրաինայում միջուկային զենքի տեղադրման խնդիրները, Սեւաստոպոլը, Ղրիմը: Ինչպես գրում է լոնդոնյան «Էկոնոմիստը», «Նախկին խորհրդային Սեւծովյան նավատորմը ռուս-ուկրաինական տարաձայնությունների պատճառով սկսեց վախեցնել նախեւառաջ հնարավոր ներդրողներին», որոնք երկյուղում են ռազմաքաղաքական ապակայունացումից:

Այս ամենը, իհարկե, իջեցնում է գործարար շրջանների հետաքրքրությունը Մերձսեւծովյան շրջանի նկատմամբ: Նրա ներկայացուցիչներին առայժմ վանում է քաղաքական անկայունությունը:

Սակայն ոմանք սկսում են հաղթահարել վտանգավորությունը: Ինչ վերաբերում է մանր գործարար մարդկանց, որոնք ճամպրուկները եւ աներեւակայելի մեծ պայուսակները ձեռքին վազվզում են Ռուսաստանի, Թուրքիայի, Հունաստանի, Բուլղարիայի միջեւ, ապա նրանք համակրանք չեն կարող առաջացնել իրենց համաքաղաքացիների մեջ:

Սեւծովյան երկրների բազմազանությունը, բազմադեմությունը նախադրյալներ են ստեղծում ոչ միայն պատերազմների եւ հակամարտությունների, այլեւ փոխթափանցման իրենց տնտեսությունների մեջ, տարբեր ձեւերի տնտեսական փոխգործողության համար՝ սկսած ավանդական առեւտրից մինչեւ տեխնոլոգիական կոոպերացիան: Իսկ կարի՞ք կա, արդյոք, հիշեցնել ծովային հարմար ճանապարհների մասին: Եւ եթե տնտեսական ոլորտում փոխներգործությունը հեռանկարային է եւ շահավետ, ապա էկոլոգիայի տեսակետից այն կենսականորեն մահացու է բոլորի համար:

Այս բոլորը դրդեց սեւծովյան պետություններին երկու տարի առաջ Թուրքիայում անցկացնել հանդիպում, որում, հակառակ շրջանում գոյություն ունեցող փոթորիկներին, ընդունվեց տնտեսական համագործակցության մասին հռչակագիր եւ ստեղծվեց շրջանային նոր կազմակերպություն՝ Սեւծովյան ավազանի երկրների զարգացմանն աջակցող խորհուրդ: Խորհուրդը ձեւավորեց աշխատանքային մի խումբ, ընդ որում հիմնականը տնտեսական համագործակցության գծով: Վերջերս այն իր նստաշրջանն անցկացրեց Կիեւում, որտեղ քննարկվեցին համագործակցության համակարգի մասնակից երկրների արտաքին առեւտրական ռեժիմների «ներդաշնակեցման» խնդիրները: Նկատի էին առնվում սակացուցակային եւ այլ նորմերի համաձայնությունը, ազատ առեւտրի գոտիների ստեղծումը, նրա պայմանների ազատականացումը:

Առաջին անգամ, որպես վերջնական նպատակ, հռչակվեց «միացյալ շուկայական տարածության» ստեղծումը: Քննարկելով Կիեւում առաջարկված երաշխավորությունները, երկու շաբաթ անց նախարարները ավելի հեռու գնացին: Նրանք հավանություն տվեցին շրջանային դրամատան եւ մշտական քարտուղարության ստեղծմանը:

Վերջին հանդիպումների մասնակիցների ցուցակն անփոփոխ կազմվում է ըստ այբուբենի՝ Ադրբեջան, Հայաստան, Բուլղարիա, Հունաստան, Վրաստան, Մոլդովա, Ռուսաստան, Ռումինիա, Թուրքիա, Ուկրաինա: Սակայն ներգործության աստիճանով այդ ցուցակը կարելի կլիներ սկսել՝ վերջից: Ամեն դեպքում, Թուրքիան շատերի կողմից ընկալվում էր ոչ միայն որպես հանդիպումների նախաձեռնող, այլ նաեւ ղեկավարի հավակնորդ: «Սակայն, ասաց Մոսկվայում թուրքական դեսպանության ներկայացուցիչը, Թուրքիան ոչ միայն իր օգտին է համարում սեւծովյան համագործակցության գոտու ստեղծման նախագիծը, այն օգտակար է ավազանի բոլոր երկրների համար»:

Նրա խոսքերով, թուրքական ընկերությունները բարձր են գնահատում այդ համագործակցության շրջանակներում ռուսաստանյան ափերի վերակառուցումը, հատկապես Նովոռոսիյսկ նավահանգստի արդիականացումը եւ մեծ հետաքրքրությամբ են քննարկում իրենց մասնակցությունն այդ նախագծերին:

Հարց բարձրացվեց Ղրիմի մասին: Թուրք դիվանագետի պատասխանը միանշանակ էր. Անկարան գտնում է, որ Ղրիմը պատկանում է Ուկրաինային: Ընդ որում, դիվանագետի խոսքում հնչեց որոշակի կտրականություն: Նրանում, արդյոք, չի՞ արտացոլվում սեւծովյան համագործակցության շրջաններում Թուրքիայի եւ Ուկրաինայի միջեւ «առանձնահատուկ հարաբերությունների» գծի սահմանումը, որպես ստեղծված համակարգի համար իր ձեւով երկկողմանի հենարան:

Այս բոլորի համար անհրաժեշտ են խոշոր միջոցներ, ելակետային կապիտալ: Այդ տեսակետից դրամատան ստեղծման մասին նախարարների որոշումը կլինի առաջին լուրջ քայլը: Իզուր չէ, որ դրամատան տեղավորման իրենց երկիր հավակնում են Աթենքը եւ Բուխարեստը, Սոֆիան եւ, իհարկե, Ստամբուլը, որը, ըստ երեւույթին, կհաղթի: Նշում են նաեւ նախնական կապիտալի ենթադրվելիք գումարը՝ 1,5 միլիարդ դոլլար: Հավանական է, որ դա շատ չէ այդպիսի լայն նախաձեռնության համար: Սակայն, ինչպես ասում են, միայն թե դրվի սկիզբը: ■

digitised by A.R.A.R.@

Քննական

ՄԱԾՈՒՆԸ ՍԵ՞Վ Է, ԹԵ ՍՊԻՏԱԿ

կամ նորի՞ց հայոց դրամբյանիզմը

Թեեւ մեր թերթը գրական ուղղվածություն չունի, եւ հեղինակը ճիշտ պիտի վարվեր իր հոդվածը ներկայացնել «Գրական թերթին» կամ «Վարուժանին», սակայն հաշվի առնելով, որ թեման դուրս է գալիս զուտ գրականագիտական շրջանակներից, համաձայնվեցինք այն հանձնել ընթերցողների դատին:

Գիտեմ, երբ մեկն ասում է մածունը սեւ է, նրան ոչինչ չես կարող ապացուցել: Տեսնում ես, գիտես, քո ապուպապերն էլ տեսնում էին, գիտեին, որ մածունը սպիտակ է: Բայց ամբողջ խնդիրն այն է, որ «մածունը սեւ է» հայտարարությունն ինքը ապացույցի կարիք չի զգում: Եւ այստեղ է նրա հաղթական ուժը: Ինքը չի ապացուցում, եւ դու էլ հակառակն ապացուցելու հնարավորություն չունես: Մնում է ձեռքը թափ տալ, բայց այդ էլ երբեմն գնահատվում է իբրեւ պարտություն հաղթական «մածունը սեւ է»-ի առջեւ:

Հիմա ահա Պողոս Սնապյանը` սփյուռքահայ ծանոթ գրագետ, «Բագին» ամսագրի խմբագիրը, հայտարարում է, թե Ավետիք Իսահակյանը մեծ բանաստեղծ չէ, թե բոլշեւիկներն են նրան դարձրել մեծ բանաստեղծ: Առաջ` «Բագինում», հիմա էլ «Գրական թերթում» եւ «Վարուժանում» («Ազատամարտի» գրական հավելվածը): Ձեռքի հետ էլ Թումանյանի իսկական տեղն է ցույց տալիս, որ մենք մինչեւ հիմա ...չէինք: Էլի, երեւի, այն պատճառով, որ կոմունիստները Թումանյանին շատ էին գովում, այսինքն, այնպես պետք է հասկանալ, որ նրանք էին Թումանյանին նշանակել մեծ բանաստեղծ:

Եւ ոչ մի առարկություն չի ընդունում: Այսինքն, առարկելու կարիք էլ չկար, եթե... ճաշակի խնդիր է. ինչպես հայտնի է, մեկը ավագերեցին է սիրում, մեկը` երեցկնոջը: Եւ աստված ինձ ազատի իմ գործընկերոջը Իսահակյանի եւ Թումանյանի մեծությունը չընդունելու արգելելուց: Այն էլ ազատության մեր ժամանակներում: Ընդհակառակը, ես նրան պիտի օգնեի նրա բոլոր ընդդիմախոսներին հիշեցնելով, որ, օրինակ, Տոլստոյն էլ չէր ընդունում Շեքսպիրի մեծությունը:

Բայց մի հանգամանք խառնում է իրավիճակի պարզությունը:

Տոլստոյը Շեքսպիրին չէր ընդունում շատ լուրջ աշխարհայացքային պատճառներով, եւ, չհամաձայնելով նրա հետ, մենք չենք կարող հաշվի չառնել նրա քննադատությունը: Կա լուրջ, հիմնավոր խնդիր` աշխարհայացքային եւ գեղագիտական, որի շուրջ Տոլստոյը համաձայն չէ Շեքսպիրի հետ: Դրա համար էլ այս մեծությունների վեճը հրապարակային արժեք ունի: Բայց եթե անձնական ճաշակի խնդիր է, մասնավոր անհամաձայնության, ավելի լավ է հրապարակ չգալ իր անհամաձայնությամբ: Դա անիմաստ է: Մեր անհատական ճաշակները մեզ համար են եւ ոչ թե ուրիշների վզին փաթաթելու:

Ո՞րն է Պողոս Սնապյանի դեմքը: Հիմնավոր գեղագիտական եւ աշխարհայացքային պատճառներ կարծես թե չկան: Համենայնդեպս, նրա ծավալուն գրության մեջ` «Նախասիրության կարգով», որ տպագրված է «Վարուժանի» 10 եւ 11 համարներում, այդպիսի հիմքեր չկան: Չի նշում: Անհատական ճաշակ էլ կարծես թե չէ, թեեւ վերնագիրը (նախասիրությունը) այդ է հուշում: Իր նախասիրությունը Պ. Սնապյանը փորձում է դարձնել ապացուցելի դրույթ, եւ մեզ ստիպում է խորանալ ապացույցների մեջ դրանց պատասխանելու համար: Բայց երբ մի փոքր խորանում ես, տեսնում ես, որ «մածունը սեւ է»-ի խնդիրն է: Ասել է եւ վերջ: Բոլոր հակառակ փաստարկները կորցնում են իրենց իմաստն այդպիսի հաստատակամության դիմաց:

Օրինակ, Պ. Սնապյանը լսել է, որ գրականագետ Ավիկ Իսահակյանը ցանկություն է ունեցել առարկել իրեն: «... ինչ կրնար ըսել Ավիկ Իսահակյանը, կը մնա ենթադրության սահմաններուն մեջ: Պիտի ըսեր, հավանաբար, որ Սնապյանը սխալի կամ գրական հասկացողություն չունի կամ արեւելահայ բանաստեղծությունը կշռելու հավասարի արժեչափերեն զուրկ է:

Ուրի՞շ:

Գուցե ճաշի մը անձնական որակումը:

Հեռո՞...

Ավետիք Իսահակյանի ծանոթ ժառանգության վրա ձեւած մեծության որեւէ չափանիշ դժվար թե կարենա աննախապաշար մտքերուն մեջ փոխել տալ անոր տեղը ու բարձրացնել մի քիչ առաջ հիշված դեմքերուն պատվանդանին»:

Ես էլ չգիտեմ, ինչ էր գրելու Ավիկ Իսահակյանը: Բայց խնդիրն այդ չէ, այլ այն. Սնապյանի խոսքերում լսվող այն անհողդողդ հավատը, թե ոչ ոք չի կարող իր ասածի դեմ որեւէ բան գրել: Ինքն ասել է ու վերջ:

Ինչ ուզում եք արեք, ինչ փաստարկ ուզում եք բերեք, միեւնույն է: Հեշտ, թեթեւ եւ ոչ առանց սրամտության ջարդուփշուր է անում ամեն ինչ ու դնում մի կողմ: Նրան հիացնում են Ավետիք Իսահակյանի վայելած համաժողովրդական սիրո մասին: Նա անմիջապես վրա է տալիս` հետո ինչ. Մալխասին էլ սփյուռքում էին շատ կարդում, բայց հո Մալխասին չես դնի շատ քիչ կարդացվող Հակոբ Օշականի կողքին: Իմ գործընկերը, գուցե չնկատելով էլ, շփոթում է տարբեր բաներ: Շատ կարդացվելն ու սիրված լինելը ամենեւին նույնը չեն: Պահեր են լինում, որ ամենաթույլ գործերն ուշադրության են արժանանում, շատ կարդացվում: Բայց Իսահակյանի խնդիրն այլ է. նրան սիրում են, նրանով արդեն ավելի քան հարյուր տարի հիանում են մերոնք ու այլեր. վերջապես, նրան երգում են: Բայց ինչու եմ շարունակում. գրագետն Իսահակյանին արդեն համեմատել է արձակագիր Մալխասի հետ ու հաշիվը փակել:

Նրան հիացնում են Չարենցի զգացված տողերը` նվիրված Իսահակյանին: Նա անմիջապես հիշում է Չարենցի մի քանի բանաստեղծությունները, նվիրված անարժան մարդկանց, մեկն էլ մեջ է բերում ու հաղթականորեն ասում` երբ Չարենցն իր այն ժամանակվա հոգեվիճակում կարող էր Ամատունուն նվիրված բանաստեղծություն գրել, ինչո՞ւ զարմանալ, որ մի այլ առիթով գերագնահատել է նաեւ Իսահակյանին: Այսինքն, որ ասում եմ մածունը սեւ է, ուրեմն սեւ է: Եւ ինչպե՞ս ապացուցես քննադատին, որ այդ բանաստեղծությունը շատ անկեղծ է, շատ սրտառուչ, որ Չարենցի այդ մեզ հայտնի բանաստեղծությունը, թաշկինակի վրա գրված, երբ Չարենցն արդեն երեւի զգում էր իր վերջը (ինչ անողոքաբար վկայում են նամակի տողերը), ոչ մի կերպ չի կարող համեմատվել Ստալինին եւ այլոց նվիրված բանաստեղծությունների հետ: Զարմանում ես, Չարենցին պաշտող քննադատն ինչպե՞ս կարող է այսքան խուլ գտնվել բանաստեղծի ձայնի անխաբության նկատմամբ: Նույնիսկ «մարդկային խղճի» դարձած Չարենցը չէր կարող նույն կերպ վերաբերվել Ամատունուն եւ Իսահակյանին, չէր կարող այդպիսի բանաստեղծություն գրել Իսահակյանին կաշառելու նպատակով: Բաներ կան, մանավանդ գեղեցիկ գրականության մեջ, որոնք կարելի է միայն զգալ, եւ որոնք չեն կարող ապացուցվել տրամաբանական եզրահանգումների միջոցով...

Չարենցի թուլությունների մասին Սնապյանը հեշտ ու թեթեւ խոսում է նաեւ Թումանյանի առիթով, բայց այս մասին` քիչ հետո:

Հիմա ես ուզում եմ երկու խոսք ասել մի խնդրի մասին, որ Պողոս Սնապյանի այս լայնածավալ հոդվածում միակ բուն գրական խնդիրն է: Խոսքն Իսահակյանի «Մեր սիրտը» եւ «Պանդուխտ որդին» գործերին է վերաբերում: Պողոս Սնապյանը համոզված է, որ լիովին մերկացրել է Իսահակյանին եւ դրանով իսկ իրավունք ստացել նրա Վարպետ պատվանդանն առնել չակերտների մեջ: Էլ ինչ եք ուզում` Վարպետ համարված բանաստեղծի երկու գործերը թարգմանություն են, բայց բանաստեղծն այդ մասին ոչ մի նշում չի արել:

Իսկապես, չգիտես` լաց լինես, թե ծիծաղես: Մի բանաստեղծ, որն իր գործով արդեն դասականություն է, որը սիրված է իր ժողովրդի կողմից եւ հարգված օտարների մեջ (ոչ միայն հարգված. հիշենք թեկուզ Ռախմանինովի երգաշարը նրա տեքստերով, Բլոկի թարգմանությամբ. դժվար չէ հասկանալ, որ Ռախմանինովին կոմունիստները չէ, որ թելադրել էին այս երգաշարն ստեղծել, քանի որ Ռախմանինովը, պետք է ենթադրել, կոմունիստներին չէր սիրում եւ չէր լսում, այլապես նրանց հաղթանակից հետո չէր հեռանա Ռուսաստանից: Այս ասում եմ եւ մտածում, որ մեր քննադատն անմիջապես կհիշի որեւէ երկրորդական հեղինակի, որի տեքստերով նույնպես երգեր են գրել, եւ հաղթականորեն կբացականչի` սա է՞լ է մեծ բանաստեղծ: Եւ ոչ կոնկրետ հանգամանքները, ոչ Ալեքսանդր Բլոկի անունը, ոչ Ռախմանինովի համաշխարհային հռչակը չեն օգնի, եւ դու ստիպված ես լինելու անզոր թափ տալ ձեռքդ...): Մի խոսքով, մի բանաստեղծ, որն ինձնից, ձեզնից, Պողոս Սնապյանից անկախ արդեն վաղուց ու վերջնականապես հաստատել է իրեն, եւ ահա նրան Պ. Սնապյանը մեղադրում է մահացու մեղքի մեջ, եւ դու ստիպված ես հիշեցնել, որ ախր Իսահակյանը նախ չի թարգմանել, այլ ազատ փոխադրել է, հայացրել օտար հեղինակների գործերը, որ նրա շնորհիվ այդ գործերն այսօր դարձել են ամեն գրագետ հայի հոգու մի մասը (ներողություն, ոչ ամեն, որովհետեւ Պողոս Սնապյանը, օրինակ, չի ընդունում այդ...), որ միայն սրա համար պետք էր շնորհակալ լինել Իսահակյանին, որ քնարերգության մեջ, առանց նույնիսկ բացառիկ դիտավորության էլ, մոտիվներ, պատկերներ, տրամադրություններ փոխառնելը եւ իր ուզած ձեւով մշակելն ընդունված էր, որ բազմաթիվ օրինակներ կան նման թարգմանություն-փոխադրությունների, եւ դեռ դրանց հեղինակներին չեն մեղադրել գրագողության մեջ: Ես մտածում էի Պողոս Սնապյանի ուշադրությունը հրավիրել, օրինակ, ռուս բանաստեղծության` Պուշկինի, Լերմոնտովի եւ այլոց կատարած ազատ թարգմանությունների եւ փոխադրությունների վրա, որոնց շատ հաճախ բնագրի հեղինակը նշված չէ, առհասարակ, նշված չէ, որ դրանք թարգմանություն են, որ այս կարող է Պողոս Սնապյանին եւ ինձ դուր չգալ, բայց ընդունված է եղել քնարերգության մեջ, որ, վերջապես, այդ փաստը նորություն չէ հայ գրականագիտության համար, դրանց մասին շատ է խոսվել մեզանում (բայց, իհարկե, ոչ Սնապյանի պես) եւ էլի ուրիշ բաներ: Վերջապես, մենք էլ այդպիսի օրինակներ շատ ունենք. օրինակ, ո՞վ է ուսուցություն դարձնում այն բանին, որ «Իտալացի աղջկա երգը», որ այսօր մեր պետական օրհներգն է, Նալբանդյանի փոխադրությունն է, եւ Նալբանդյանն էլ ոչ մի նշում չի արել դրա մասին, եւ այլն, եւ այլն: Բայց հետո մտածեցի, որ միեւնույն է, «մածունը սեւ է», որովհետեւ ինքը հիշում է հայերեն մեջ սիրված մի բանաստեղծության` Ռուսինյանի «Կիլիկիայի» թարգմանություն լինելու հանգամանքը: Այդ բանը «գրեթե մոռցված է»: Էհ, ոչ մի սարսափելի բան չկա դրա մեջ. կարեւորն այն է, որ առանց «Կիլիկիայի» այսօր մեր բանաստեղծությունը չենք կարող պատկերացնել, եւ ամենեւին հարկ չկա Ռուսինյանին բանադրել: Իսահակյանին էլ պետք չէ բանադրել, հարգելի Սնապյանի բանադրանքը ծիծաղելի է եւ ցավալի է միանգամայն, ծիծաղելի իր անիմաստությամբ, ցավալի... Բայց այստեղ ժամանակն է հիշել Թումանյանին, որի հանդեպ էլ Սնապյանը բարեհաճ չէ: Այս էլ իր գործն է. գոնե այստեղ գրական որեւէ փաստ չկա, կա միայն կամք մեզ համոզելու (թե հավատալ ստիպելու), որ այս դեմքում էլ Չարենցի կարծիքները լուրջ չպետք է ընդունել: Նույն տրամաբանությամբ` Չարենցը հիացել է Վահագն Գրիգորյանի բանաստեղծությամբ. ուրեմն եւ հիացմունքը Թումանյանի հանդեպ դարձյալ մի շատ մեծ բան չէ եւ իմաստ չունի ապացուցել Սնապյանին, որ Չարենցի այդ վերաբերմունքը Թումանյանի հանդեպ պատահական, մեկ անգամ արտահայտված բան չէ. 20-ական թթ. սկսած` Չարենցը խորին հիացմունքով ու ակնածանքով է խոսել Թումանյանի մասին, նրան համեմատել Գյոթեի հետ եւ այլն, եւ այլն: Միեւնույն է...

Ես վերեւում գրեցի, որ Սնապյանի այս ելույթներն անիմաստ են եւ ցավալի, եւ կիսատ թողեցի: Հիմա ուզում եմ լրացնել ասածս, հիշելով Թումանյանի մի հայտնի (չգիտեմ, այն հայտնի՞ է Պողոս Սնապյանին, թե ոչ) հոդվածը` «Հայոց դրամբյանիզմն ու ես»: Մի՞թե մեծերին պատվազերծելու այս կիրքը մեր ազգային հատկությունն է: Մեծարենցի դեմ կար մի Եսով Արմեն, Թումանյանի դեմ էլ Դրամբյան, էլ Ս. Հ.., Իսահակյանի դեմ` Պողոս Սնապյան... Պողոս Սնապյանին շատ խորհուրդ կտայի մի անգամ էլ կարդալ այդ հոդվածը, եթե կարդացել է, եթե չի կարդացել, թող կարդա, գոնե մի անգամ իջնելով (թե՞ բարձրանալով) դեպի Թումանյանի պարզությունն ու խորությունը: Ես այստեղ միայն մի փոքրիկ հատված բերեմ այդ հոդվածից. «Պարոն Ռ. Դրամբյանն ու չգիտեմ ինչ Ս. Հ.-ն, կամ մի խոսքով, ասենք դրամբյանիզմը, գտել են, որ հայոց «գրական մեծությունները» բանագողությամբ են պարապում, ժողովրդական ստեղծագործություններն առնում են ու չնչին փոփոխություններով կամ բառացի հրատարակում իբրեւ իրենց սեփական գրվածքը»: Թումանյանը գրեթե կանխատեսել է նաեւ Պողոս Սնապյանի ելույթներն Իսահակյանի դեմ, թեեւ Պողոս Սնապյանը Ռ. Դրամբյան չէ, այլ «Բագին» հայտնի ամսագրի խմբագիրը: Բայց երեւույթը նույնն է...

Խոսքս շատ երկարեց: Ընթերցողը երեւի հասկացավ, որ ես վեճ մղելու ցանկություն չունեմ, որովհետեւ վեճի առարկա չկա: Պարզապես ես ուզում էի իմ տարակուսանքն ու ցավն արտահայտել Պ. Սնապյանի այս ելույթների առթիվ:

Շատ պիտի ցանկանայի ողջունել սփյուռքի հայտնի գրական գործիչներից մեկի առաջին ելույթները Հայաստանում: Եւ այդ պարագայում ինձ չէր խանգարի ոչ մի սկզբունքային վեճ Պողոս Սնապյանի հետ: Բայց այժմ նրա հարուցած աղմուկի մեջ ոչ վեճ կա, ոչ էլ սկզբունք: Միակ նպատակը երեւի մեզ ազատություն սովորեցնելն է: Բայց մենք մեր սեփական ազատության ձեռքն ենք կրակն ընկել: Մանավանդ որ այդ այդ դասերի զոհը երկու մեծ բանաստեղծներ են: Ափսոս...

ԱԶԱՏ ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ

Կարճ

Կիմ Իր Սենը Ստալինին հղել է 50 հեռագիր

Վաշինգտոնի «Յուէս Նյուզ ընդ ուորլդ ռիփորթ» շաբաթաթերթի վերջին համարում հրապարակվել է «Կորեական պատերազմի գաղտնիքները» հոդվածը, որտեղ վերջերս գաղտնազերծված ռուսական արխիվների վավերագրական տվյալների եւ ամերիկացի պատմաբանների հետազոտությունների հիման վրա պատմվում է 1950-53 թթ. Կորեական պատերազմին նախկին Խորհրդային Միության մասնակցության մասին:

Հոդվածում մասնավորապես ասվում է, որ ամերիկացի օդաչուները Կորեական թերակղզում պատերազմի առաջին ամիսներին մարտնչում էին զգեստափոխված խորհրդային օդաչուների դեմ: Վերջիններս թռչում էին այն ինքնաթիռներով, որոնք գաղտնաբար բերվել էին Մանջուրիային սահմանակից ավիաբազաներ, ըստ որում նրանք հագնում էին չին զինծառայողների համազգեստ եւ ռադիոխոսակցությունների ժամանակ կարողանում էին արտաբերել չինարեն առանձին նախադասություններ, որպեսզի գաղտնի պահեին Կորեայի պատերազմին նախկին Խորհրդային Միության մասնակցությունը:

Ավելի վաղ, գրում է շաբաթաթերթը, Ֆլորիդայի պետական համալսարանի եւ Ստենֆորդի համալսարանի աշխատակիցներ, պատմաբան Քեթրին Ուիթերսբեյը եւ Դեյվիդ Հալլուեյը հանգել էին այն հետեւության, որ Ստալինը հավանություն էր տվել Հարավային Կորեայի վրա Հյուսիսային Կորեայի հարձակմանը, որի հետեւանքով սկսվել էր Կորեական պատերազմը: Անձամբ Ստալինի հավանությունն ստացած պատերազմի նախնական ծրագրով նախատեսվում էր մեկ շաբաթյա հակամարտություն: Հյուսիսկորեացիները պետք է երեք օրում գրավեին Սեուլը եւ յոթ օրում ամբողջ Հարավային Կորեան: Սակայն պատերազմական գործողությունները շարունակվեցին երեք տարի:

Ռուսական արխիվների տվյալների համաձայն, Կիմ Իր Սենը Ստալինին հղել է մոտ 50 հեռագիր, որոնցով նրան թախանձագին խնդրել է հավանություն տալ ներխուժման ծրագրին:

Ինչպես պարզ է դառնում գաղտնազերծված արխիվներից, ԽՍՀՄ-ի զանգվածային օգնության շնորհիվ ԿԺԴՀ-ի բանակը վերահանդերձավորվել էր խորհրդային տանկերով, դաշտային հրետանիով եւ ինքնաթիռներով: Այն կրկին հանդերձավորվեց 1950 թ. աշնանը, ամերիկացիների հակահարձակումից հետո: Տակավին գաղտնի պահվող տեղեկությունները վկայում են, որ ԿԺԴՀ-ին մատակարարվել էր 1 միլիարդ ռուբլու խորհրդային ռազմական տեխնիկա, եւ դրա մեծ մասը կորեացիներն ստացել էին անվճար: Մոսկվան հատկացրել էր ԱՄՆ-ի դեմ օդային մարտերի համար նախատեսված բոլոր ինքնաթիռների կեսը: Մոտ 5 հազար խորհրդային օդաչուներ մասնակցում էին ամերիկացիների դեմ մղված եռամյա օդային պատերազմին:

Կորեական պատերազմն ավարտվեց 1953 թ. հուլիսին զինադադարի ստորագրմամբ: Դրա ընթացքում զոհվեցին 2 միլիոնից ավելի չինացիներ ու կորեացիներ եւ ավելի քան 33 հազար ամերիկացի զինծառայողներ:

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ ԻՏԱՌ ՏԱՍՍ

Մոլդովայում չեն մոռանում գյուղը

Մոլդովայի մսի կոմբինատների հզորությունները միայն 10-20 տոկոսով են այսօր ծանրաբեռնված, իսկ կաթի վերամշակման ձեռնարկություններ` 30-35: Կովերի գլխաքանակի կրճատման եւ հոսի անբավարար վերարտադրության պատճառով հանրապետությունն օրական 900 տոննայով պակաս է կաթ ստանում նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ: Կառավարությունը հավանություն է տվել ճյուղը ճգնաժամից դուրս բերելու ծրագրին: Որոշում է ընդունվել նվազեցնել հողահարկը: Բանակցություններ են տարվում արտասահմանյան ինվեստիցիաներ ներգրավելու ուղղությամբ: Սակայն մոտ ապագայում, ըստ ամենայնի, հույսը միայն սեփական գյուղացու վրա պետք է դնել:

ԷԿՈ ՊՐԵՍ

digitised by A.R.A.R.@

Պղնձի պահանջարկը կարող է աճել

Եկող տարվա մարտին ավարտվող 1993-94 ֆինանսական տարում Ճապոնիայում պղնձի եւ արույրի գլանվածքի պահանջարկը, ինչպես ակնկալվում է 1992-93 թթ համեմատությամբ, կաճի 1.2 տոկոսով եւ կկազմի 1.08-ի դիմաց 1.09 միլիոն տոննա։ Տոկիոյից հաղորդեց Ռոյթեր գործակալությունը, վկայակոչելով Ճապոնիայի արույր արտադրողների ընկերակցությունը։ Նույն ընկերակցության նախորդ կանխատեսման մեջ 1993-94 ֆինանսական տարում պղնձի պահանջարկի ակնկալվող աճը կազմում էր 2.2 տոկոս։

Հիշյալ ընկերակցությունը 1993-94 թթ պղնձի պահանջարկի կանխատեսումը նվազեցրել է, քանի որ այդ երկրում ավտոմեքենաների երկարատեւ սակավության պատճառով նվազել է օդափոխիչների վաճառքը, որոնց վրա ծախսվում էր պղնձի մեծ մասը։

1994-95 եւ 1995-96 ֆինանսական տարիների ընթացքում պղնձի եւ արույրի գլանվածքի պահանջարկը տարեկան միջին աճի մոտավորապես 2 տոկոսով։ Ինչպես սպասվում է, 1993-94 թթ. այդ արտադրանքի արտահանությունը կկազմի 167100 տոննա, որ 1.6 տոկոսով պակաս է 1992-93 ֆինանսական տարվանից։

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ ԲԻԶՆԵՍ ՏԱՍՍ

Ռուսները չպետք է հեռանան Միջին Ասիայից

Միջին Ասիայի հանրապետություններից Ռուսաստանի հեռանալը շատ ծանր հետեւանքներ կունենար ինչպես ամբողջ միջինասիական շրջանի, այնպես էլ բուն Ռուսաստանի համար։ Այդ մասին օգոստոսի 3-ին Աշգաբադում կայացած ճամփի ասուլիսում հայտարարեց Ռուսաստանի արտգործնախարարի առաջին տեղակալ Անատոլի Ադամիշինը։ Նրա խոսքերով, այդ խոստովանությունները հիմնվում են «պարզեցված վերլուծության վրա, որ ենթադրում է դյուրին ու հասարակ լուծումներ»։

Տաջիկստանի հակամարտությունը բնութագրելով որպես «տաջիկա-տաջիկական», Ադամիշինը հայտարարեց, թե Ռուսաստանը հնարավոր ամեն ինչ անում է, որպեսզի տաջիկները կարողանան համաձայնության հասնել միմյանց հետ։ Նա նաեւ հույս հայտնեց, որ միջինասիական պետությունների ղեկավարների Մոսկվայում կայանալիք հանդիպումը կօգնի հակամարտության լուծմանը։

Դատապարտելով Թուրքմենստանի նախագահ Նիյազովի հետ օգոստոսի 3-ին կայացած բանակցությունների արդյունքները, Ռուսաստանի փոխարտգործնախարարը նշեց, որ թուրքմենական կողմը կուզենար հակամարտության շուտափույթ կարգավորում խաղաղական միջոցներով, «որը համընկնում է Ռուսաստանի դիրքորոշմանը»։ Փոխնախարարի խոսքերով, տպավորությունն այն է, որ Թուրքմենստանը «չէր ուզենա մասնակցել ռազմական ուժով հակամարտության լուծմանը»։

Խոսելով մոտալուտ հանդիպմանը Թուրքմենստանի նախագահի մասնակցության հնարավորության մասին, Ադամիշինը հայտնեց, որ «դա պարզ կդառնա, երբ Նիյազովը [illegible]»։

Միեւնույն, ինչպես ԻՖ-ի թղթակցին հայտնեցին Թուրքմենստանի դիվանագիտական շրջանակներում, նախագահը չի մեկնի Մոսկվա [illegible] «ներքին հարցերի» [illegible] Նիյազովի զբաղվածության հետ։ ԻՖ

Մամուլ

ԹԵՐԹ ԱՌԱՆՑ ԹՂԹԻ՞

Գիտնականները առհասարակ քիչ հույսեր են կապում թերթերի ապագայի հետ։ Մարդիկ ավելի ու ավելի շատ են ձգտում լուրերը լսել հեռուստատեսությամբ, որտեղ պատկերները մեծ դեր են խաղում հաղորդումներն առավել հետաքրքիր դարձնելու գործում։ Թղթի վրա թանաքով լուրերը տպագրելու փոխարեն հաղորդակցությունների հոգեւոր հայրերն առաջարկում են անհատական հաղորդումների մի համակարգ, հագեցած աշխարհի լավագույն գրադարաններից հավաքված անսահմանափակ տեղեկություններով, որոնք յուրաքանչյուր անհատին եւ անհրաժեշտ են, եւ հետաքրքիր։ Այդ համակարգին Մասաչուսեցի տեխնոլոգիայի ինստիտուտի հաղորդակցության լաբորատորիայի տնօրեն Նիկոլաս Նեգրոպոնտեն տվել է «ամենօրյա եսը» անվանումը։

Իսկ Բոլդերում (Կոլորադո) տեղադրված տեղեկատվության մշակման լաբորատորիայի վարիչ Ռոջեր Ֆիդլերը գտնում է, որ միջոցը չէ կարեւորը։ Թերթերի առանձնահատկությունն է տեղեկության տարածելը, եւ դա, իր կարծիքով, կարելի է անել ոչ անպայման ծառահատման, փայտամշակման եւ թղթի օգտագործման միջոցով։

Հենց անգլերեն newspaper (լրագիր-լրաթերթ-լրաթուղթ) բառն ինքը, հավանաբար, ցարդ խոչընդոտ է հանդիսացել, որ մարդիկ մտածեն այլընտրանքի մասին։

Ֆրանսիացին կամ ճապոնացին, օրինակ, շատ ավելի հեշտությամբ կարող է ընդունել, թե կարելի է տարանջատել լրագրի պարունակությունը իր այժմյան ներկայացման ձեւից, այսինքն, լուրերը թղթի վրա տպագրելու եղանակից։ Թերթ բառի ֆրանսերեն journal տարբերակը պարզապես նշանակում է «օրական, օրվա», իսկ ճապոներեն շիմբուն տարբերակը «հենց նոր լսված»։

Պարզվում է, սակայն, որ օրվա ամենաթարմ լուրերը լրագրողներն ու խմբագիրները կարող են ներկայացնել նոր ձեւով, որն արդեն որոշ ժամանակ է, ինչ կազմավորվում է։ Պրն. Ֆիդլերն այդ մտահղացումը փորձում է իրականացնել համակարգիչների եւ ծրագրավորման միջոցով։

Նրա առաջարկած տարբերակը սովորական ամսագրերից մի փոքր ավելի մեծ չափսի, չափազանց զգայուն մետաղյա մի թերթ է, որն առայժմ գոյություն չունի, բայց կարող է մի տարուց պատրաստվել։ Այն իր վրա պետք է ունենա անթել հեռախոս եւ զանազան կոճակներ, որոնցից մեկը պետք է ծառայի որպես ձայնային համակարգիչ։ Օրական մեկ կամ երկու անգամ այն գետեղելով հատուկ սարքի մեջ, «ընթերցողը» կկարողանա մեկից ավելի թերթերի բովանդակությունը գրանցել տալ դրա վրա։ Հետո անհրաժեշտ է միացնել էկրանը, եւ «թերթի առաջին էջն» ամբողջությամբ կհայտնվի այնտեղ։ Մի կոճակ սեղմելով, ցանկացած նյութ կարելի է մոտեցնել եւ նույնիսկ նկարներ տեսնել դրա վերաբերյալ։ Մեկ ուրիշ կոճակ սեղմելով կարելի է բացել, ասենք, տնտեսական, ֆինանսական կամ գիտական, գրական լուրերի բաժինը, «ընթերցողը» հնարավորություն կունենա նյութերը կարդալու հերթականությունն ինքն ընտրել ըստ նախասիրությունների։ Կարճատեսները կկարողանան նյութն ավելի մեծ տառատեսակով կարդալ էկրանի վրա։ Մետաղյա թերթը կունենա նաեւ իր բառարան-տեղեկատուն, լրացուցիչ բացատրությունների համար։ Երբ «ընթերցողն» ավտոմեքենայի մեջ է եւ տարանում է, նա կարող է ձայնային համակարգի կոճակը սեղմելով «թերթն» իր համար կարդալ տալ։ Ճիշտ է, հետաքրքիր որեւէ նյութ չի կարելի կտրել եւ պահել, բայց կարելի է համակարգչի օգնությամբ ի պահ տալ եւ հետագայում թղթի վրա տպել այն։ Կարելի կլինի նաեւ հսկայական տեղեկություն քաղել որեւէ նյութի սկզբնաղբյուրի մասին կամ համեմատություններ անցկացնել նման դեպքերի միջեւ։

«Թերթը» կունենա նաեւ իր հայտարարությունների բաժինը։ Այն շատ արագ կարող է գործել, քանի որ հեռախոսային կոճակի ներկայությունը հնարավորություն կտա անմիջապես կապ հաստատել հետաքրքրություն ներկայացնող այս կամ այն հայտարարության ներկայացուցչի հետ։ Կարելի է, օրինակ, համերգների, ինքնաթիռների տոմս կամ ճաշարանում ճաշ պատվիրել անմիջապես։

Ֆիդլերի առաջարկած տարբերակի առաջին թողարկումները կարող են զուրկ չլինել թերություններից, սակայն այն գաղափարը, որ թերթը նույնպես կարելի է տեղափոխել «էլեկտրոնային դարաշրջան», համոզիչ է եւ կասկածներ չի հարուցում։

Դժվար է անշուշտ հիմա կռահել, թե ինչքան «բաժանորդներ» կունենան այս նոր «թերթերը»։ Պարզ է մի բան, որ սկզբնական շրջանում դրանք շատ թանկ կարժենան։ Բայց մարդկանց շրջանում հետաքրքրությունը մեծ կլինի եւ ժամանակի ընթացքում այն կդառնա ավելի մատչելի։

The Economist, 16 հուլիս, 1993

Մոնդ

26 մլն վիրուսակիր 2000 թվականին

Հիվանդության հայտնաբերումեն տասը տարի վերջ, գիտնականները ամեն օր քիչ մը ավելի բարձրացնում են իրենց նախատեսած թիվերը։ Դեռ մի քանի տարի առաջ այս նույն գիտնականները կարծում էին, որ այս ֆենոմենը պիտի անհետանար կարճ ժամանակ մը վերջ։ Բայց այսօր այդ նույն գիտնականները բարձրաձայն ասում են (զգուշացնում են), որ սարսափելին դեռ դիմացն է, եկող տարիներուն համար։

«Համաշխարհային բանկի» փորձագետների տվյալներով, 2000 թվականին աշխարհի մեջ 26 միլիոն բնակչություն պիտի կրե սիդի հիվանդությունը։ Ամեն տարի այս հիվանդությունը պատճառ է դառնում 1.8 միլիոն մահերու։ «Այս տվյալները մնում են ամենեն լավատեսականը», ավելցնում են գիտնականները, անհամար կամ ամենավատ պարագային այս թիվերը կրնան բազմապատկվիլ երկուքով կամ երեքով։

Ֆրանսական «Մոնդ» թերթի հարցազրույցի մեջ Ժան-Պոլ Լեվի, ֆրանսական հակասիդիային կազմակերպության նախագահը կը հայտնե, որ «քիչ մը դանդաղումեն վերջ այս տասնամյակին, սիդը պիտի ներկայացնե 21-րդ դարի ամենամեծ հիվանդությունը մահացու հետեւանքներ կրելով հիվանդներու 95 են 100 տոկոսին համար»։

«Մոնդը» կը ավելցնե, որ աղքատ երկիրներու մեջ կացությունը ավելի բարդ պիտի ներկայանա։ Համաշխարհային բանկի տվյալներով, սիդի կրող բնակչության 80 տոկոսը 1990-ին ապրում էր աղքատ երկիրներու մեջ, 2000 թվականին այս թիվը պիտի հասնի 95 տոկոսի։

«Աֆրիկական եւ ասիական երկիրներու մեջ, կը ավելցնե Ժան-Պոլ Լեվի, բնակչության աճը մեծ խնդիր կունենա, ինչ-որ պիտի հակադրի այս երկիրներու տնտեսական առաջացումին եւ բարիքին»։

2000 թ. հիվանդության ամենամեծ կենտրոնները պիտի ըլլան Աֆրիկան (4.2 են 9.5 միլիոն հիվանդ), Ասիան (4.2 մլն) եւ Հարավային Ամերիկան (1.1 մլն)։

Այս տարի աշխարհի մեջ ծախսվեցավ 1.5 միլիարդ դոլլար հիվանդության պայմանները եւ դարմանները գտնելու համար։ Աղքատ երկիրներուն, ուր կը ապրին հիվանդներու 85 տոկոսը, հատկացվել է միայն 200 միլիոն դոլլար այս հակասիդիային արշավին մեջ։ Մինչեւ ե՞րբ զարգացած երկիրները պիտի կարենան ֆինանսավորել այս հիվանդության դեմ պայքարը, որ մեծապես կը վնասե առաջին հերթին աղքատ երկիրները։

Գիտությունները մեծ հառաջացում չեն արձանագրել այս հիվանդության վերաբերյալ։ Հիվանդություն մը, որ կը կրե իր մեջ շատ փոփոխություններ, դժվարացնելով անոր շրջափակումը կամ ամբողջական ուսումնասիրությունը։

Ժան-Պոլ Լեվիի համաձայն, առաջին դեղերը (անեղներու միջոցով վակցին) պիտի փորձարարական գործածության ունենան 2 տարի վերջ, առաջին շուկայելի արդյունքները պետք է ներկայանան հազիվ 21-րդ դարի առաջին տասնամյակին վերջերը։ Այս հակասիդիային արշավը պիտի պահանջե շատ մեծ դրամական գումարներ արեւմտյան զարգացած երկիրներե։

ԳՐԻԳՈՐ ԱՍԻՐՉՅԱՆ
Վալանս, Ֆրանսիա

Լուրերի Հոսք

Տաջիկստանը հերքում է

Տաջիկստանի Ազգային անվտանգության եւ պաշտպանության նախարարությունները հերքել են Պամիրում զինված գործողությունների մասին տեղեկությունները։ «Լեռնային Բադախշանում կառավարական զորքերը մարտեր չեն վարում», հաղորդել են ԻՖ-ին Ազգային անվտանգության նախարարությունում։ Լեռնային Բադախշանի ղեկավարությունը երեկ տարածած հայտարարությունում իր հերթին հերքել է Լեռնային Բադախշանում հակընդհանուր զորահավաքի մասին լուրը։ Մարզի ղեկավարության հայտարարությունում ասվում է, որ Բադախշանը չի պահանջել Տաջիկստանի կառավարության հրաժարականը։ ԻՖ

Վերթերեֆյան շրջանում կրկին ընդհարումներ

Չեչնիայում շարունակվում են ընդհարումները նախագահ Դուդաեւի կողմնակիցների եւ Վերթերեֆյան ինքնապաշտպանության ուժերի միջեւ։ Ընդդիմության կենտրոնից ԻՖ-ին հաղորդել են, որ ինքնապաշտպանական ջոկատների 5 մարտիկ վիրավորվել են, իսկ նախագահի կողմնակիցներից կան սպանվածներ։ Վերթերեֆյան շրջանի ղեկավար Ումար Ավտուրխանովը ԻՖ-ին հաղորդել է, որ Չեչնիայի նախագահի 500-1000 կողմնակիցներ եւ երեք զրահամեքենա փորձել են ճեղքել պաշտպանությունը շրջանի վարչական կենտրոն Զնամենսկայայի ուղղությամբ։ Նրա խոսքերով, բոլոր ուժերը կենտրոնացվել են շրջանի պաշտպանությանը, որը հունիսին հայտարարել էր, որ չի ենթարկվելու պաշտոնական Գրոզնուն։ ԻՖ

Վնասարարություն Սիբիրյան երկաթուղում

Ռուսաստանի հաղորդակցության ուղիների նախարարությունը մեկ միլիոն ռուբլի է խոստացել նրան, ով կհայտնի այն չարագործների անունները, ովքեր Սիբիրյան երկաթուղու պաստառը մասամբ քանդել են Կրասնոյարսկի երկրամասի եւ Իրկուտսկի մարզի միջեւ գտնվող Ռեշետի կայարանում։ Դրա հետեւանքով օգոստոսի 1-ին ռելսերից դուրս է եկել Կրասնոյարսկ-Սեւերոբայկալ գնացքի 6 վագոն։ Զոհեր չկան։ Ինչպես պարզեց քննչական խումբը, պաստառի 26 կոճեր ընդգրկող հատվածում հանվել էին հեղույսները եւ մյուս ամրացնող մասերը։ ԻՖ

Արտակարգ համագումար Մոլդովայում

Քիշնեւում օգոստոսի 3-ին սկսել է աշխատել Մոլդովայի խորհրդարանի արտակարգ համագումարը։ Խորհրդարանի նախագահությունն առաջարկեց օրակարգ մտցնել ընդամենը մեկ հարց՝ Մոլդովայի սոցիալ-տնտեսական իրավիճակի մասին։ Այժմ Աբայում պայմանագրերի վավերացման, նախագահ Միրչա Սնեգուրին լրացուցիչ լիազորություններով օժտելու եւ այլ խնդիրներ կքննարկվեն որպես ենթահարցեր։ Բայց խորհրդարանում ընդդիմությունը, որը կտրականապես դեմ է Մոլդովայի ԱՊՀ կազմում ընդգրկվելուն եւ Միրչա Սնեգուրին լրացուցիչ լիազորություններով օժտելուն, պահանջում է կամ ընդհանրապես այդ ենթահարցերը հանել օրակարգից, կամ էլ քննարկել որպես օրակարգի առանձին հարցեր։ ԻՖ

Ալբերտ II-ը Բելգիայի թագավոր

Բելգիայի թագավոր Բոդուեն I-ի հանկարծամահ լինելուց հետո գահն ընդամենը մեկ օր էր թափուր։ Սահմանադրության համաձայն, Բելգիայի նոր թագավոր է հռչակվել հանգուցյալի եղբայր Ալբերտը, որն այսուհետ կկրի Ալբերտ II անունը։ Նա 59 տարեկան է, ունի 3 երեխա, ամենամեծը 33 տարեկան է։ Ալբերտ II-ը կրթված մարդ է, փորձառու միջազգային բիզնեսի բնագավառում։ Ողջ կյանքը նա իրեն սովորում էր պահում, եւ ընտանիքում թագաժառանգ էին համարում նրա որդի Ֆիլիպին, քանի որ Բոդուեն I-ը զավակ չուներ։ Բայց կառավարող շրջանակները գերադասեցին փորձառու Ալբերտ II-ին։ Բելգիայում թագավորի իշխանությունը սահմանափակված է սահմանադրությամբ եւ խորհրդարանով, այնուամենայնիվ թագավորն ազգի միասնության խորհրդանիշն է։

Սնարք-ՌԻԱ

digitised by A.R.A.R.@

Լուրերի հոսք

Խասբուլատովը խնայողության հնարավորություն է տեսնում

Ռուսաստանի Գերագույն խորհրդի նախագահ Ռուսլան Խասբուլատովը ելույթ ունենալով Օրյոլ քաղաքի եւ մարզի ակտիվի առջեւ, պնդեց, թե «ներկայումս Ռուսաստանում իրականացվող տնտեսական բարեփոխումների գիծը հաջողություն չի ունեցել որեւէ երկրում»: Նա նշեց «սեփականաշնորհման արագ տեմպերի կործանարարությունը» եւ հայտարարեց, որ «երկիրն ամերիկանացնելու կամ լատինաամերիկանացնելու փորձերը» տանում են դեպի անհայտություն: Խասբուլատովը հայտարարեց, որ խորհրդարանը մտադիր է ուժեղացնել սահմանադրական վերահսկողությունը գործադիր իշխանության գործողությունների նկատմամբ: Նա ուշադրություն հրավիրեց բյուջետային ոլորտի թերությունների վրա: «Կառավարության ճնշմամբ մենք ստիպված եղանք խստացնել հարկերի համակարգը», ասաց նա: Մինչդեռ բյուջետային ճեղքվածքները հնարավոր կլիներ փակել նաեւ ուրիշ եղանակներով. նրա խոսքերով, գործադիր իշխանության աշխատակազմի [illegible] կրճատումները գանձարանին կբերեին մոտ 2 տրիլիոն ռուբլի, որը հնարավոր կլիներ հատկացնել գիտության, առողջապահության, կրթության, գյուղատնտեսության զարգացմանը:

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ-ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ

Չեչեն նախարարը մեղադրում է Ռուսաստանին

Գրոզնիում տարածվել է Չեչնիայի արտգործնախարար Շ. Յուսեֆի ԱՄՆ նախագահին հասցեագրած դիմումում, որտեղ նա Ռուսաստանի ղեկավարությանը մեղադրել է Հյուսիսային Կովկասում լարվածությունը սրելու եւ «Չեչնիայի նկատմամբ տնտեսական շրջափակման քաղաքականություն վարելու» համար: Դիմումի մեջ մասնավորապես ասվում է. «Ի պատասխան Չեչնիայի եւ Ինգուշիայի սահմանների վերաբերյալ հուլիսի 23-ին այդ հանրապետությունների կնքած պայմանագրի, Ռուսաստանն արտակարգ դրություն մտցրեց Չեչնիայի հետ սահմանակից ինգուշական տարածքներում, որը լրջորեն սպառնում է Չեչնիայի հանրապետության ինքնիշխանությանը»: Փաստաթղթում այն պնդումն է արվում, թե Ռուսաստանի վարած տնտեսական շրջափակման քաղաքականությունը լայնածավալ արյունահեղության է հանգեցնում ոչ միայն Կովկասում, այլեւ ամբողջ Մերձավոր ու Միջին Արեւելքում: Իրադարձությունների նման զարգացումը կովկասյան ժողովուրդներին մղում է դեպի կրոնական արմատականություն»: Նախարարը Չեչնիայի կառավարության անունից ԱՄՆ նախագահին կոչ է արել ազդել Ռուսաստանի նախագահի վրա:

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ-ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ

Ռուսաստանը դժգոհ է լոնդոնյան ակումբից

Ռուսաստանի ֆինանսների նախարարի առաջին տեղակալ Ա. Վավիլովը Մոսկվայում մամուլի ասուլիսում հայտարարեց, որ այսպես կոչված լոնդոնյան ակումբի մեջ մտնող առեւտրային բանկերը Մայնի Ֆրանկֆուրտում Ռուսաստանի պատվիրակության հետ անցկացված բանակցություններում հաշվի չեն առել Ռուսաստանի ներկայիս սահմանափակ հնարավորությունները: «Ֆինանսական այդ խմբավորմանը Ռուսաստանի պարտքը կազմում է մոտ 24 միլիարդ դոլլար», հայտնեց նա: Բանակցությունները հիմնականում վերաբերում էին վարկերի տոկոսների վճարմանը: 1992-93 թթ. պետք է վճարվեր մոտ 3,5 մլրդ. դոլլար: Մեզ հաջողվեց համաձայնության գալ, որ այս տարի մենք կվճարենք մոտ 500 մլն դոլլար, ներառյալ [illegible] վճարումները: Մնացած մասի վճարումը հետաձգվել է 5 տարով եւ կկատարվի 5 տարվա ընթացքում: Բացի դրանից, համաձայնություն ձեռք բերվեց նաեւ այն մասին, որ առաջիկա երեք ամիսներին մենք հանդիպում կունենանք եւ համաձայնագիր կկնքենք պարտքի ամբողջ գումարի տարկետման պայմանների մասին, ինչպես նաեւ եկող տարի տոկոսների վճարման կարգի մասին»:

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ-ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ

Մշակույթ

Հայ գրականություն թուրքերենով

Պարբերաբար թերթելով սփյուռքահայ մամուլը, մասնավորապես «Մարմարա» օրաթերթը, պարզորոշ պատկերացում ես կազմում Թուրքիայի ամենախոշոր քաղաքում՝ Կոստանդնուպոլիս-Ստամբուլում հայ մշակույթի զարգացման ներկա վիճակի մասին, ականատես դառնում այստեղ տեղի ունեցող զանազան գեղարվեստական միջոցառումների: Արեւմտահայ մշակույթի երբեմնի այս «մայրաքաղաքում» ոչ միայն շարունակում են գործել հայոց եկեղեցիներն ու ազգային վարժարանները, ելույթ ունենալ հայկական երգչախմբերն ու անհատ կատարողները, այլեւ բացվում են նոր, զուտ հայկական պատկերասրահ-ցուցասրահներ, նշվում են ազգային հոբելյաններ, տպագրվում [illegible] գրքեր: Այս ամենի մասին «Ազգը» մշտապես տեղյակ է պահում իր ընթերցողներին, հայտնում վերջին նորությունները:

Գիտեինք նաեւ անցյալ տարեվերջին Պոլսի «Ջեմ» հրատարակչության կողմից լույս ընծայված «Հայ գրականության ծաղկաքաղի» մասին (Ermeni Edebiyatindan Seckiler- Dr. Pars Tuglaci, Cem Yayinevi, Istanbul, 1992), որի հեղինակն է հայտնի հայ մտավորական Բարսեղ Թուղլաճյանը: Բայց միայն վերջերս ֆրանսահայ «Յառաջ» օրաթերթի հուլիսի 4-ի համարում տպագրված Արփի Թոթոյանի ծավալուն գրախոսությունից էական մանրամասներ իմացանք այս հրատարակության բովանդակության, կառուցվածքի եւ, որ առավել կարեւոր է, նպատակաուղղվածության մասին՝ համակվելով խառն ու հակասական զգացումներով:

Նախ՝ գրքի հեղինակի մասին: Բարսեղ Թուղլաճյանը, կամ ինչպես նրա գրքերի վրա է սովորաբար տպագրվում՝ Բարս Թուղլաճին, հայտնի անուն է Թուրքիայի եւ ոչ միայն այս երկրի գրական-մշակութային շրջանակներում: Նա բազմաթիվ բառարանների ու հանրագիտարանների հետ մեկտեղ գրքեր ունի մասնավորապես պոլսահայ արվեստի եւ ճարտարապետության մասին: Տարիներ առաջ էր, երբ Մատենադարանում ծանոթացա նրա կոթողային աշխատությանը Պալյան գերդաստանի ստեղծագործական գործունեության, նրա ականավոր ներկայացուցիչների նախագծած ու կառուցած շենքերի եւ պալատների, դրանց գեղագիտական արժանիքների մասին: Շքեղ ու պատկերազարդ այս հրատարակությունը ամփոփ խոսք էր Պոլսի այսօրվա ճարտարապետական դիմագծի կազմավորման գործում հայ գերդաստանի ցուցաբերած մեծ ու անուրանալի ծառայությունների մասին: Ներկայացվող գիրքը, որ բաղկացած է 420 էջից, ներառում է Հայաստանի 21 եւ Սփյուռքի 14 գրողների գործեր: Սրանց նախորդում են թուրք 8 գրականագետների կարծիքները հայ գրականության մասին եւ ապա գրքի հեղինակի մեկնաբանող նախաբանը: Վերջինիցս Արփի Թոթոյանը մեջ է բերում հետեւյալ, հիրավի, զարմանք հարուցող հաստատումն այն մասին, թե «հայ հերոսի մը եւ թուրք հերոսի մը մտածելակերպին միջեւ տարբերություն նկատելի չէ, որովհետեւ խորքին մեջ երկուքին ալ բաղձանքն ու գործը նույն բաներն են»: Այս խորապես սխալ ու հակագիտական, երբ չասենք վտանգավոր դատողությունը կարմիր թելի պես անցնում է «Ներկայացում» ընդհանուր խորագրի տակ տպագրված հայ գրականությանը վերաբերող թուրք մտավորականների ստորագրած էջերում:

Անրի Վեռնոյ եւ Բարսեղ Թուղլաճյան

Նրանք կարծես միաբերան նույն միտքն են ուզում հաստատել, զրկել հայ գրականությունն իր ազգային ինքնատիպությունից ու հայկական դիմագծից՝ համառորեն խոսելով եղած ու չեղած ազդեցությունների մասին: Այսպես, պրոֆ. Թալաթ Սայիթ Հալմանը Մեսրոպ Մաշտոցի կատարած տառերի գյուտը, նրա ունեցած դերը հանգեցնում է լոկ «ձայնի մը տարբեր այբուբեններե կատարած 36 տառերու քաղվածքի»: Սա ասում է մի ժողովրդի ներկայացուցիչ, որը մեղմ ասած, առ այսօր չունի իր սեփական գիրն ու այբուբենը եւ երբ այդքան հեշտ լիներ տարբեր այբուբեններից «քաղվածք» կատարելը, թերեւս իրենք էլ նույնը կանեին: Ինչեւէ: Հիշյալ «պրոֆեսոր»-ը խորացնում է իր դատողությունները՝ «Վահագնի ծնունդի» մեջ տեսնելով Օղուզ Քաղանի դյուցազներգությունը, իսկ «Սասունցի Դավիթ» էպոսում Դեդե Քորքութի հեքիաթների շունչը: Ավելին եւ ո՞վ զարմանք, ինքն էլ ոգեւորված իր «հայտնագործություններով», լեզվական նմանություններ է «հայտնաբերում»... գրաբարի եւ թուրքերենի միջեւ՝ լավ է չասելով, թե առաջինը եղել է վերջինի բարբառային ձեւը կամ չմշակված տարբերակը: Այնքան է սույն «պրոֆեսոր»-ը հեռանում ամեն հայկականի մեջ ազգայինը չտեսնելու, իսկ ավելի ճիշտ տեսնել չուզենալու իր որդեգրած գաղափարին, որ երբ առանձին թուրքական «ազդեցություն» էլ չկա, որոնում է այլազան ազդեցություններ: Օրինակ, միջնադարյան հայ աշուղներ Հովհաննես Երզնկացու եւ Ֆրիկի մոտ «նշմարում է» արաբական եւ պարսկական կրոնական բանաստեղծության հետքեր:

Նման հիվանդագին ու միտումնավոր մոտեցումն առկա է նաեւ մյուս «ուսումնասիրություններում», որտեղ Թումանյանի հեքիաթները համեմատվում եւ ընդհանրության եզրեր են որոնվում թուրքականների հետ եւ այլն: Նեջաթի Զումալը, որպես այս ամենի «հաղթական» ավարտ ու տրամաբանական վախճան, նկատում է, որ «հայ գրականության ամենահետաքրքրական կողմը թուրք գրականության հետ շատ սերտ զուգահեռներ ունենալու պարագան է»:

Բարսեղ Թուղլաճյանն իր այս գրքում նպատակ է դրել ներկայացնել հայ գրականության զարգացման վերջին հարյուրամյակի նշանակալից երեւույթները: Սակայն, ինչպես նկատում է Արփի Թոթոյանը, «երբեմն անհասկանալի կերպի կատարված ընտրությունը, որոշ անուններու ընտրությունը եւ ուրիշներու բացակայությունը տեղ-տեղ լոկ բախտի կատարված քաղվածք մը կնմանեն եւ ոչ թե նկատի առնված հարյուրամյակը առավելագույն հարազատությամբ ներկայացնելու մտահոգությունը»: Այդ իսկ պատճառով շատ նշանավոր գրողների (Վարուժան, Սիամանթո, Սեւակ), կողքին տեղ չեն գտել նույնիսկ արդի պոլսահայ գրականության լավագույն ներկայացուցիչների՝ Զահրատի, Խրախունու, Հասսեճյանի անունները:

Այս գիրքը շահեկան է հայ գրականության ժամանակագրությունն ունենալու եւ հետաքրքրական հայ գրականությանը նվիրված բազմաթիվ հատորների առաջին հրատարակությունների առաջին էջերի նկարներն ունենալու առումով: Թարգմանությունների մեծ մասը կատարել է ինքը՝ Բարսեղ Թուղլաճյանը, որ յուրաքանչյուր գրողի լուսանկարի տակ տվել է նաեւ նրա համառոտ կենսագրությունը եւ գործերի ցանկը: Բայց այստեղ էլ կան շատ անճշտություններ ու գործի նկատմամբ սիրողական մոտեցում: Մեծ եղեռնին զոհ դարձած հայ գրողների՝ Ռ. Սեւակի, Զոհրապի եւ այլն, կենսագրականը տալիս գրքի հեղինակ-կազմողը այսպես է ավարտում իր խոսքը. «Ան մեկն է հայ մտավորականներեն, որոնք 1915-ի տեղահանության օրենքին գործադրության ընթացքին Պոլիս ձերբակալվելով, աքսորվեցին ու գավառի ճամփաներու վրա մահացան»: Վատ չի ձեւակերպված, խելք թուրքավարի՝ ցույց տալով թուրք կառավարող շրջանների պաշտոնական տեսակետն այս հարցում:

Եւ այս ամենից հետո չես կարող Արփի Թոթոյանի նման հարց չտալ. «Հայ գրականությունը թուրքական շրջանակի մեջ գոյության իրավունք կրնա ունենալ թուրքական ծիրին առնչվելու հասկացողությա՞մբ միայն»: Ցավոք սրտի, երեւի: Գոնե առայժմ:

Ըստ «Յառաջ» թերթի պատրաստեց
ԼԵՎՈՆ ԼԱՃԻԿՅԱՆԸ

ԱԶԳ - ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒՄ Է ՖԵԴԵՐԱՑԻԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Ինչպես հայտնի է, ՈՒԵՖԱ-ն BAEE անունով Արեւելյան Եվրոպայի երկրների օգնության գրասենյակ է ստեղծել եւ ֆուտբոլի եվրոպական ասոցիացիան այդ նպատակով արդեն 2 միլիոն շվեյցարական ֆրանկ է հատկացրել: Իմանալու համար, թե Հայաստանի ֆեդերացիային ինչ օգնություն է սպասում նոր կազմակերպության շրջանակներում, դիմեցինք ՀՀ ֆուտբոլի ֆեդերացիայի նախագահ Նիկոլայ Ղազարյանին:

- Մեր ֆեդերացիան արդեն 20 հազար շվեյցարական ֆրանկի պաշտոնական օգնության գրություն է ստացել ՈՒԵՖԱ-ից, սակայն չեմ կարծում, թե դա այդ նախատեսված օգնությունն է, քանի որ 20 հազար շվեյցարական ֆրանկով որեւէ լուրջ գործ ձեռնարկել հնարավոր չէ, առավել եւս, որ առյուծի բաժինը գնալու է պետական հարկերին,- ասաց ֆեդերացիայի նախագահը: Ես կարծում եմ, որ ՈՒԵՖԱ-ն պաշտոնական խաղերից ստացած եկամուտներից (հեռուստատեսային ցուցադրումներ, գովազդներ եւ այլն) մասհանումներ է արել նախկին Խորհրդային Միության բոլոր հանրապետություններին, բացառությամբ Մերձբալթյան պետությունների: Համենայն դեպս միջինասիական 5 հանրապետություններին, Հայաստանին, Մոլդովային, Ադրբեջանին ՈՒԵՖԱ-ն հատկացրել է 20, Բելառուսին եւ Վրաստանին 100, Ուկրաինային 340 եւ Ռուսաստանի 3 միլիոն 703 հազարական ֆրանկ, որի ընդհանուր գումարը կազմում է 4 միլիոն 400 հազար: Այնպես որ, կարելի է վստահ ասել, որ դա BAEE-ի կողմից նախատեսված օգնությունը չէ: Մասհանումների տարբերությունն ըստ երեւույթին կապված է այն բանի հետ, թե ԱՊՀ թիմերի կազմում հիշյալ հանրապետությունները քանի ներկայացուցիչներ են ունեցել եվրոպական պաշտոնական մրցաշարերում,- ավելացրեց Նիկոլայ Ղազարյանը: ■

Ֆուտբոլային աստղը ենթարկվեց ավտովթարի

Իտալիայի հավաքականի եւ «Միլանի» հանրահայտ խաղացող Ջանլուիջի Լենտինին լրջորեն տուժեց ավտովթարի պատճառով: Թուրին եւ Պյաչենցա քաղաքների ճանապարհին երթուղում անհաջող շրջադարձի ժամանակ Լենտինին, որը «Պորշե» մեքենայի ղեկին էր, դուրս թռավ մեքենայից: Այնուհետեւ մեքենան հետո բռնկվեց եւ վառվեց: «Ջանլուիջիի վնասվածքները շատ լուրջ են: Առայժմ նա առանց գիտակցության է, բայց կյանքին վտանգ չի սպառնում», հայտարարեց «Միլանի» բանբեր Պաոլո Տարոցցին: Հիշեցնենք, որ Լենտինին ամենաթանկ ֆուտբոլիստներից մեկն է աշխարհում: Մեկ տարի առաջ «Միլանը» նրան Թուրինից գնելու համար վճարել է 16 միլիոն դոլլար, որը ռեկորդային գումար է նման գործարքների համար: ■

Մարկո վան Բաստեն. «Աշխարհում կրկին առաջինը պիտի լինեմ»

Վան Բաստեն ծնվել է 1964 թ. հոկտեմբերի 31-ին, Ուտրեխտ քաղաքում (Հոլանդիա): Հասակն է 189 սմ, քաշը 80 կգ: Առաջին պրոֆեսիոնալ թիմը եղել է «Այաքսը»: Այժմ հանդես է գալիս «Միլանում»: Հոլանդիայի չեմպիոն (1982, 1983, 1985 թթ.): Հոլանդիայի գավաթակիր (1983, 1986, 1987 թթ.): Իտալիայի չեմպիոն (1989, 1992, 1993 թթ.): Եվրոպայի չեմպիոն (1988 թ.): Եվրոպայի չեմպիոնների գավաթակիր (1989-1990 թ.թ.): Եվրոպայի գավաթակիրների գավաթակիր (1987 թ.): Երեք անգամ արժանացել է «Ոսկե գնդակի» (1988, 1989, 1992 թթ.):

1992 թ. դառնալով աշխարհի լավագույն ֆուտբոլիստ եւ արժանանալով «Ոսկե գնդակ» մրցանակին, համաշխարհային ֆուտբոլի աստղ, Իտալիայի «Միլանի» եւ Հոլանդիայի հավաքականի հարձակվող Մարկո վան Բաստենը ծանր վնասվածք ստացավ եւ միայն օրերս է վիրահատության ենթարկվելու: Հարցազրույց տալով ֆրանսիական ֆուտբոլային «Պլանետ Ֆոոտ» ամսաթերթին, վան Բաստենն ասաց. «Գիտեմ վնասվածքիս բարդությունը, բայց հավատում եմ, որ շուտով կրկին առաջին խաղացողը կդառնամ»: Խոսելով եվրոպական երկրների չեմպիոնների գավաթի խաղարկության «Միլան»-«Օլիմպիկ» եզրափակիչ խաղի մասին, անվանի ֆուտբոլիստն ավելացրեց. «Ոտքս ցավում էր, սակայն սիրտս ավելի ցավեց: Մեր թիմը լավ չխաղաց, սակայն կարող էր հաղթել «Օլիմպիկին», որը նույնպես ոչնչով աչքի չընկավ: Չեմպիոնների գավաթը, որ այս տարի մեզ բաժին չհասավ, համոզված եմ, որ մյուս տարի մերն է լինելու»: Մարկո վան Բաստենն ասում է, որ 1996 թ. հրաժեշտ է տալու մրցա[illegible] ֆուտբոլին:

Այն հարցին, որ երբ Մարսելի թիմը հրավիրեր իրեն, ի՞նչ պատասխան կտար ինքը, վան Բաստենն ասել է. «Շատ ուրախ կլինեի, բայց ինձ համար այն արդեն ուշ է, քանի որ ճակատագիրս այլեւս կապված է «Միլանի» հետ»:

- Իմ ամենամեծ երազանքը 1994 թ. աշխարհի առաջնությունում հաղթելն է, բայց դրա համար մեր ճանապարհը երկար է եւ Լեհաստանի հավաքականը կարող է մեզ նախապես զրկել այդ հնարավորությունից,- ավելացրել է Մարկո վան Բաստենը:

Հոլանդիայի հավաքականի շատ խաղացողների համար դա վերջին հնարավորությունը կլինի, չէ որ Գուլիտը, Ռեյկարդը, վան Տիգելենը, վան Բրոյկելենը արդեն 30-ն անց են:

ԳՐԻԳՈՐ ԱՄԻՐԶԱՅԱՆ
Վալանս, Ֆրանսիա

Բաժինը վարում է ԱՐԹԵՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆԸ

digitised by A.R.A.R.@

Մեկնաբանություն

ՊՈԼՅԱՆԻՉԿՈՅԻ ԳՈՐԾԸ ԱՆՉԱՓ ՎԵՐԱՀՍԿՈՒՄ Է ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Պոլյանիչկոյի սպանության հետաքննությունը վերահսկում է անձամբ Ռուսաստանի նախագահը. ՌԻԱ-ի թղթակցին հայտնեց արտակարգ իրավիճակի գոտու ժամանակավոր ադմինիստրացիայի ղեկավարի տեղակալ Յուրի Շատալինը, իսկ Ռուսաստանի վարչապետի տեղակալ Սերգեյ Շախրայը հույս հայտնեց, որ հետաքննությունը կարճ կտեւի եւ արդյունավետ կլինի: Ըստ Շախրայի, երկրի ամենաբանիմաց փորձագետներն են զբաղվում այդ գործով:

Պոլյանիչկոն 3 օր մահից առաջ տվել էր վերջին հարցազրույցը ՌԻԱ-ի թղթակցին, որում մտամտավորապես նշել էր, որ այսպես իր համար սովորական վիճակ է: «Ես գիտեմ, որ երբ վաղը ինձ հետ ինչ-որ բան պատահի, ոչ ոք ինձ չի կարող մեղադրել նրանում, որ ես դավաճանել եմ մեկն ու մեկին: Թող ինձ շատ են դավաճանել, ու մեծ հարցերում: Բայց ես ազնիվ կյանքով եմ ապրել», ասել էր Պոլյանիչկոն:

Պատասխանելով այն հարցին, արդյոք նա անտարբերատես է, թե ոչ Պոլյանիչկոն հետեւյալն է ասել. «Աֆղանստանում ես մի սովորություն ունեի: Ինքնաթիռ կամ ուղղաթիռ նստելուց առաջ ասում էի իմ թիկնապահներին: «Դե, հրեշտակներ, եկեք ինձ մոտ»: Լինում էր, որ ուղղաթիռը խփում էին, բայց միշտ բարեհաջող վայրէջք էի կատարում: Եթե դա սնոտիապաշտություն է, ուրեմն ես սնոտիապաշտ եմ»:

Հազարավոր մարդիկ երեկ Մոսկվայում ներկա էին Ռուսաստանի բանակի կենտրոնական տանը Վիկտոր Պոլյանիչկոյի եւ Վլադիկավկազի կայազորի հրամանատար Անատոլի Կորեցկու հետ վերջին հրաժեշտի արարողությանը: Ռուսաստանի նախագահի անունից ցավակցություն հայտնեց վարչապետի առաջին տեղակալ Օլեգ Լոբովը: Արարողությանը ներկա էին վարչապետ Վիկտոր Չեռնոմիրդինը, նախարարներ, ժողովրդական պատգամավորներ: «Ազգ»

ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԾԵՐ

Դուք ունե՞ք դրամ, որը օգտագործելու եք վա՞ղը

Դրա՞մ եք կուտակում խոշոր գնում կատարելու համար, կամ պատրաստվո՞ւմ եք աշխատավարձի մի մասը ծախսել ամսվա վերջին:

Ներդրե՛ք այդ գումարը

ՆՈՐԻՆՎԵՍՏ

ինվեստիցիոն ֆինանսային ընկերությունում, եւ ամեն նոր օրը Ձեզ կբերի որոշակի եկամուտ:

ՆՈՐԻՆՎԵՍՏԸ

պատրաստ է ընդունել եռամսյա ավանդներ, տալով ցանկացած օր ետ ստանալու հնարավորություն:

Այցելե՛ք մեզ

Երեւան, Աբովյան 14 հասցեով (նախկին «Երեւան» հյուրանոց), 2-րդ հարկ, 100 սենյակ

եւ մենք Ձեզ սիրով կծանոթացնենք մեր նոր նախագծի մանրամասնություններին:

Հեռ. 56.19.31:

ՆՈՒՅՆԱՑՈՒՄ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՐՎԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԵՍ

Կազմակերպիչ եւ համադրող ՍՈՆԻԱ ՊԱԼԱՍԱՆՅԱՆ

Օգոստոս 6-25, 1993

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՐՎԵՍՏԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Բացումը՝ օգոստոսի 6, ժամը 17:00-19:00

Industrial trade centre

Երեւանյան գրասենյակն առաջարկում է գործարար մարդկանց բացի Marlboro-ից մեծածախ ամեն տեսակ արտասահմանյան ծխախոտ: Հանձնումը Ռուսաստանում:

Մեր հասցեն. Երեւան, «ԱՆԻ» հյուրանոց, 301,303 սենյակ, Հեռախոսներ՝ 56.43.97, 59.43.01, 59.01.03

Գրասենյակը աշխատում է ժամը 10:00-18:00:

ՅԱՆԱ ՍՊԸ ЯНА ООО YANA Co LTD

Ֆիրման առաջարկում է հրապուրիչ եւ էկզոտիկ ավիաերթեր արտասահմանյան երկրներ, ինչպես նաեւ վիզաների եւ անձնագրերի ձեւակերպում Արգենտինա, Բրազիլիա, Շվեյցարիա մեկնելու համար:

Սիրիա *(Հալեպ) 7 օր (ամեն շաբաթ),* **Եգիպտոս** *(Երեւան-Մոսկվա-Կահիրե-Ալեքսանդրիա-Մոսկվա-Երեւան),* **Հունաստան, ԱՄՆ** *(Մայամի),* **Իսպանիա, Արաբական Միացյալ Էմիրություններ, Սինգապուր, Կուբա, Կիպրոս, Գերմանիա** *(մեքենաների գնելու համար),* **Բուլղարիա, Հնդկաստան, Իտալիա, Ֆրանսիա, Թայլանդ, Արգենտինա, Բրազիլիա**

Հասցեն՝ Չարենցի 1, «Արմպետնախագիծ» ինստիտուտի շենքում Հեռախոս 57.71.86

NICA INVESTMENT COMPANY

ՆԻԿԱ ինվեստիցիոն ընկերությունը հրավիրում է մինչեւ հուլիսի 24-ը ներդրումներ կատարած իր ավանդատուներին ձեռք բերել մթերքներ.

շաքարավազ – 600 ռուբլի

բրինձ – 300 ռուբլի:

Մթերքների վաճառքը կկատարվի ֆիրմայի գրասենյակում օգոստոսի 7–8-ը:

Սայաթ-Նովա, 7 (Օպերայի դիմաց) Հեռ. 56-79-46

NICA INVESTMENT COMPANY

ՆԻԿԱ Ինվեստիցիոն Ընկերությունը Ձեզ համար աննախադեպ հնարավորություն է ընձեռում ներդնել գումարներ մեր ծրագրերում եւ մասնակիցը դառնալ արտադրական, գյուղատնտեսական եւ առեւտրական գործունեությանը:

Իր ավանդատուներին ՆԻԿԱ-ն առաջարկում է.

- ամենացածր գներով գնել սննդամթերք
- մոտ ժամանակում լուծել էներգետիկական պրոբլեմը Ձեր բնակարանում
- ընկերության նպատակադրված գործունեության շնորհիվ կրկնապատկել Ձեր կապիտալը:

ՆԻԿԱ-ն երաշխավորում է.

ռուբլու ավանդների դեպքում.

4 ամիս 70 %
6 ամիս 120 %
12 ամիս 330 %

տարադրամային ավանդների դեպքում.

50 % տարեկան

ՄԵՆՔ ԿԱՐԾՈՒՄ ԵՆՔ, ԴԱ ՁԵԶ ԿՀԵՏԱՔՐՔՐԻ

Մեր հասցեն Երեւան. Սայաթ-Նովա 7 (Օպերայի դիմաց) Հեռ. 56-79-46

Լուրեր Չոսէ

Սերգեյ Շոյգուն ժամանում է Թբիլիսի

Այսօր, օգոստոսի 5-ին Թբիլիսի է ժամանում ռուսական կողմից միասնական եռակողմ վերահսկիչ հանձնաժողովի նախագահ Սերգեյ Շոյգուն: Այդ մասին Սնարֆի թղթակցին հաղորդել են Վրաստանի ղեկավար էդուարդ Շեւարդնաձեի մամուլի ծառայությունից: Ենթադրվում է, որ ռուսական ներկայացուցիչը կհանդիպի Վրաստանի բարձրագույն ղեկավարության հետ` քննարկելու համար Աբխազիայում հրադադարի հետ կապված հարցերը: Սնարֆ

Այդ կարիկները կստանան իրենցը

«Մխեդրիոնի» զինված խմբավորման ստորաբաժանումը չորեքշաբթի մտել է Վրաստանի արեւմուտքում գտնվող Սենակի քաղաքը, ուր դեռ գտնվում են Զվիադ Գամսախուրդիայի զինված կողմնակիցները: Զվիադականները չեն ենթարկվում պարետային կարգերին, ամեն կերպ ծաղրելով սրել իրավիճակը, հաղորդել են Վրաստանի ՆԳ նախարարության մամուլի ծառայությունից: «Մխեդրիոնի» ղեկավար Ջաբա Իոսելիանին հայտնել է, որ իր ջոկատները շարժվում են Աբխազիայի ուղղությամբ, եւ եթե Սենակիում կամ էլ Զուգդիդիի շրջանում, որտեղ եւս ուժեղ են զվիադականների դիրքերը, «որեւէ մեկը խոչընդոտի... բոլոր այդ կարիկները կստանան իրենցը»: Մինչդեռ Գամսախուրդիայի կողմնակիցները ակտիվություն են ցուցաբերում ոչ միայն Արեւմտյան Վրաստանում: Երեքշաբթի երեկոյան նրանք հանրահավաք են կազմակերպել Թբիլիսիում, պահանջելով իշխանությունների հրաժարականը: ԻՖ

Եվս մեկ միջադեպ Չելյաբինսկ-65-ում

Օգոստոսի 2-ի կեսօրին Չելյաբինսկ-65-ի «Մայակ» արտադրական միավորումում պատահած վթարը չհանգեցրեց անձնակազմի ճառագայթահարման, ասվում է ատոմային էներգիայի նախարարության երեքշաբթի օրը տարածած հայտարարության մեջ: Դրա տվյալների համաձայն, հեղուկ ռադիոակտիվ թափոնների խողովակաշարի հերմետիկության խախտման պատճառով դուրս է ժայթքել մոտ 300 միլիկյուրի ընդհանուր ակտիվությամբ 2 խմ. զանգված գործարանի 100 քառ. մ տարածքի վրա: Նախարարության հաղորդման համաձայն, նույն օրվա երեկոյան ավարտվել են աղտոտված տարածքի տեղայնացման եւ ապաակտիվացման աշխատանքները: Հատուկ հանձնախումբը փորձում է պարզել վթարի պատճառները: Մինչդեռ, ինչպես հայտնեցին Պետատոմհսկողությունում, միջադեպի պատճառը ըստ երեւույթին խողովակաշարի մետաղի քայքայումն է: ԻՖ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐ

«Հայկական ծրագրեր» ընկերությունն առաջարկում է լավագույն հաշվապահական ծրագրերը ԱՊՀ երկրներում:

Հեռախոսներ
252463, 254758, 584545

Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ

Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ / հեռ. 521635

Խմբագիր
ՀԱՄԼԵՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ / 581841

Տնօրեն
ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ / 562863

Apple® Macintosh®
համակարգչային շարվածքը
«Ազգ» թերթի

Azg armenian daily

Editor
H. AVEDIKIAN / phone: 521635
47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 375010

Թերթի ձեւավորման եւ տառատեսակների հեղինակ ՊԱՎԵԼ ՂԱԼԱՓՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Ազգ
Հավելված
ԱՆՎՃԱՐ

Նախագիծ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

(Հիմնական օրենք)

Հայաստանի Ռամկավար ազատական կուսակցության Հանրապետական վարչությունը հրապարակելով իր կողմից հանձնարարված եւ հավանության արժանացած Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության սույն նախագիծը, ակնկալում է լսել հասարակության կարծիքը եւ պատրաստ է ուշադրությամբ հաշվի առնել բոլոր առաջարկներն ու դիտողությունները, նախագիծը էլ ավելի կատարելագործելու նպատակով, հետագայում վերջնական տարբերակի ձեւով այն ժողովրդի դատին ներկայացնելու համար: ՀՌԱԿ հանրապետական վարչությունը ներկա հրապարակումը դիտում է որպես կարեւոր քայլ Քաղաքական համաձայնության Սահմանադրության միասնական տարբերակի ստեղծման ճանապարհին:

Սահմանադրության նախագծի հեղինակներն են՝ ՀՀ Գերագույն խորհրդի պատգամավոր, ՀՌԱԿ պատգամավորական խմբակցության ղեկավար ՎԻԳԵՆ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆԸ, իրավաբանական գիտությունների թեկնածուներ, դոցենտներ՝ ՌԱՖԱՅԵԼ ԵՂՅԱՆԸ եւ ԱՐՄԵՆ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆԸ, ՀՀ Գերագույն խորհրդի պատգամավոր, ՀՌԱԿ պատգամավորական խմբակցության անդամ ՌՈԲԵՐՏ ՄՆԱՑԱԿԱՆՅԱՆԸ, հոգեբանական գիտությունների թեկնածու ՎԱԶԳԵՆ ՊՈՂՈՍՅԱՆԸ:

Գիտական խորհրդատվությունն իրականացրել է ՀՀ Գերագույն խորհրդի պատգամավոր, ՀՌԱԿ պատգամավորական խմբակցության անդամ, ԵՊՀ իրավաբանական ֆակուլտետի գիտական խորհրդի նախագահ, դոցենտ ՌԱՖԻԿ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԸ, գիտական փորձաքննությունը՝ իրավագիտության դոկտոր ՎԼԱԴԻՄԻՐ ՆԱԶԱՐՅԱՆԸ:

Հայ ժողովուրդը՝ գիտակցելով իր պատասխանատվությունը նախորդ, ներկա եւ ապագա սերունդների հանդեպ, ելնելով ժողովուրդների ազատ ինքնորոշման իրավունքից, հավաստելով կորսված անկախ պետականությունը պատմական Հայաստանի մի մասում վերականգնելու վճռականությունը եւ բավարարելու իր արդարացի ակնկալիքները, համակված ժողովրդավարական, իրավական պետություն կառուցելու մտադրությամբ, հռչակելով իր նվիրվածությունը ազգային ինքնիշխանության եւ մարդու իրավունքներն ու ազատություններն ամրագրող միջազգային հանրաճանաչ սկզբունքներին եւ նորմերին, ընդունում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությունը՝ Հիմնական օրենքը:

ԲԱԺԻՆ I. ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԿԱՐԳԻ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐ

Գլուխ 1. Հիմնական դրույթներ

Հոդված 1. (1) Հայաստանի Հանրապետությունը՝ Հայաստանը, ժողովրդավարական, իրավական ու սոցիալական պետություն է:

(2) Հայաստանի Հանրապետությունում ինքնիշխանության կրողը եւ իշխանության միակ աղբյուրը ժողովուրդն է:

(3) Ժողովուրդն իրեն պատկանող իշխանությունն իրականացնում է անմիջականորեն հանրաքվեների եւ ընտրությունների, ինչպես նաեւ իր կողմից ընտրված ներկայացուցչական մարմինների եւ պաշտոնատար անձանց միջոցով:

(4) Հայաստանի Հանրապետության պետական կյանքի առավել կարեւոր հարցերը լուծվում են համաժողովրդական քվեարկության (հանրաքվեի) միջոցով:

(5) Ժողովրդի առանձին մաս, որեւէ անձ, քաղաքական կազմակերպություն կամ հասարակական-քաղաքական շարժում չեն կարող յուրացնել պետական իշխանությունը:

Հոդված 2. Հայաստանի Հանրապետությունում մարդը, նրա իրավունքները եւ ազատությունները բարձրագույն արժեքներն են: Մարդու եւ քաղաքացու բնական եւ անօտարելի իրավունքների ու ազատությունների ճանաչումը եւ պաշտպանությունը պետության պարտականությունն է:

Հոդված 3. (1) Հայաստանի Հանրապետությունում հռչակվում եւ երաշխավորվում են ժողովրդավարության հիմնական արժեքները:

(2) Որեւէ գաղափարախոսություն չի կարող պետական եւ պարտադիր ճանաչվել:

(3) Միակուսակցական համակարգի ստեղծմանն ուղղված ցանկացած պետական մարմնի, պաշտոնատար անձի, ինչպես նաեւ քաղաքական կազմակերպության կամ հասարակական-քաղաքական շարժման ամեն մի գործողություն հակասահմանադրական է:

Հոդված 4. (1) Հայաստանի Հանրապետությունում պետական իշխանությունն իրականացվում է օրենսդիր, գործադիր եւ դատական իշխանությունների տարանջատվածության եւ դրանց փոխադարձ հակակշռման հիման վրա: Չեն կարող երկու կամ երեք իշխանությունները կենտրոնացվել մեկ անձի կամ մեկ մարմնի ձեռքում:

(2) Հայաստանի Հանրապետությունում պետական իշխանությունն իրականացնում են Հանրապետության նախագահը, Ազգային խորհուրդը, կառավարությունը եւ դատարանները:

(3) Օրենսդիր, գործադիր եւ դատական իշխանությունները Սահմանադրությամբ եւ օրենքներով իրենց վերապահված լիազորությունների շրջանակներում գործում են ինքնուրույն, փոխգործակցում են եւ հակակշռում միմյանց:

(4) Կենտրոնական իշխանությունից առանձին եւ ինքնուրույն գործում է տեղական ինքնակառավարումը: Կենտրոնական իշխանության եւ տեղական ինքնակառավարման մարմինները կազմում են Հայաստանի Հանրապետության ժողովրդավարության միասնական համակարգը:

(5) Հայաստանի Հանրապետությունում ապահովվում է պետական իշխանության միասնությունը:

Հոդված 5. (1) Հայաստանի Հանրապետության պետական լեզուն հայերենն է, որի գործածությունը երաշխավորվում է պետության կողմից:

(2) Հայաստանի Հանրապետությունում բնակվող ազգային փոքրամասնությունների համար, պետական լեզուն ուսումնասիրելու անհրաժեշտությանը զուգահեռ, երաշխավորվում է նրանց մայրենի լեզուների ազատ գործածությունը եւ այդ լեզուներով կրթություն ստանալու հնարավորությունը:

Հոդված 6. (1) Հայաստանի Հանրապետությունում ապահովվում է օրենքի գերակայությունը:

(2) Սահմանադրությունը՝ Հայաստանի Հանրապետության հիմնական օրենքը, օժտված է բարձրագույն իրավաբանական ուժով: Սահմանադրությանը հակասող օրենքները եւ մյուս նորմատիվ ակտերն իրավաբանական ուժ չունեն:

(3) Օրենքները պետք է հրապարակվեն: Չհրապարակված օրենքները ենթակա չեն կիրառման: Մյուս իրավական ակտերը չեն կարող կիրառվել, եթե դրանք շոշափում են քաղաքացիների իրավունքները, ազատություններն ու պարտականությունները եւ համընդհանուր իրազեկության համար պաշտոնապես չեն հրապարակվել:

(4) Օրենքները հետադարձ ուժ չունեն, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ դրանք մեղմացնում կամ վերացնում են քաղաքացիների պատասխանատվությունը:

(5) Միջազգային իրավունքի հանրաճանաչ սկզբունքները ու նորմերը եւ Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերը, որոնք չեն հակասում Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը եւ վավերացվել են Ազգային խորհրդի կողմից, կազմում են ներպետական իրավական համակարգի բաղկացուցիչ մասը:

Հոդված 7. (1) Հայաստանի Հանրապետությունն այլ պետությունների հետ վարում է բարիդրացիական, գործարար եւ փոխշահավետ հարաբերություններ հաստատելու խաղաղասիրական արտաքին քաղաքականություն:

(2) Հայաստանի Հանրապետության հարաբերությունները մյուս պետությունների հետ կառուցվում են ինքնիշխան հավասարության սկզբունքների, ուժ գործադրելուց կամ ուժի սպառնալիքից փոխադարձաբար հրաժարվելու, ժողովուրդների ազատ ինքնորոշման իրավունքի, վեճերի խաղաղ կարգավորման, ներքին գործերին չմիջամտելու, մարդու հիմնական իրավունքներն ու ազատությունները հարգելու, փոխադարձ պարտավորությունները բարեխղճորեն կատարելու հիման վրա:

(3) Հայաստանի Հանրապետության արտաքին քաղաքականությունն ուղղված է հայ ժողովրդի համազգային շահերի պաշտպանությանը եւ նպատակ ունի՝

ա) միջազգային իրավունքի հանրաճանաչ սկզբունքներին եւ նորմերին, միջազգային պայմանագրերին ու համաձայնագրերին համապատասխան բավարարելու հայ ժողովրդի օրինական պահանջները՝ հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչումն ու դատապարտումը եւ դրա հետեւանքով պատճառված վնասների հատուցումը.

բ) միջոցներ ձեռնարկել սփյուռքահայության ազգային ինքնության պահպանման, հայ ժողովրդի միասնության ամրապնդման եւ Հայրենիք-սփյուռք կապերի ուժեղացման ուղղությամբ.

գ) միջազգային իրավունքի հանրաճանաչ նորմերի, միջազգային եւ միջպետական պայմանագրերի ու համաձայնագրերի հիման վրա ապահովելու Հայաստանի Հանրապետության սահմաններից դուրս գտնվող հայ ժողովրդի պատմության եւ մշակույթի հուշարձանների պահպանումը, վերականգնումն ու օգտագործումը:

Գլուխ 2. Տնտեսական կյանքի հիմունքները

Հոդված 8. (1) Հայաստանի Հանրապետությունում երաշխավորվում է սեփականության ձեւերի բազմազանությունը եւ դրանց հավասար իրավական պաշտպանությունը:

(2) Հայաստանի Հանրապետությունում սեփականությունը հանդես է գալիս մասնավոր (անհատական ու կոլեկտիվ), պետական ու ինքնակառավարման (մունիցիպալ) սեփականության ձեւերով: Սեփականության իրավունքը պատկանում է քաղաքացիներին, նրանց միավորումներին, տեղական ինքնակառավարման մարմիններին եւ պետությանը:

(3) Թույլատրվում է սեփականության մի ձեւի վերափոխում այլ ձեւերի, ինչպես նաեւ սեփականության խառը ձեւերի ստեղծում:

(4) Հայաստանի Հանրապետությունն անհրաժեշտ պայմաններ է ապահովում քաղաքացիների եւ նրանց միավորումների ձեռնարկատիրական եւ այլ ազատ տնտեսական գործունեության զարգացման համար:

(5) Սեփականությունն անձեռնմխելի է: Սեփականատերը չի կարող կամայականորեն զրկվել իր ունեցվածքից:

(6) Սեփականության հարկադիր օտարում թույլատրվում է միայն հիմնավորված անհրաժեշտության առկայությամբ՝ նախապես եւ արդարացի փոխհատուցմամբ, օրենքի հիման վրա եւ դատարանի որոշմամբ:

(7) Սեփականության օբյեկտները, սեփականատերերի շրջանակը, նրանց իրավունքների իրականացման սահմանները եւ պաշտպանության երաշխիքները կարգավորվում են օրենքով:

Հոդված 9. (1) Հողը, նրա ընդերքը, ջրային, անտառային ու մյուս բնական պաշարները ժողովրդի սեփականությունն են:

(2) Երաշխավորվում է մասնավոր հողամասերի տիրապետումը, օգտագործումն ու տնօրինումը քաղաքացիների կողմից՝ օրենսդրությանը համապատասխան:

(3) Հայաստանի Հանրապետությունը անհրաժեշտ միջոցներ է ձեռնարկում հողի, նրա ընդերքի, ջրի պաշարների, բուսական եւ կենդանական աշխարհի պահպանման, գիտականորեն հիմնավորված արդյունավետ օգտագործման, օդը եւ ջուրը մաքուր պահելու, բնապաշարների վերարտադրությունն ապահովելու եւ շրջակա միջավայրը առողջացնելու համար:

Գլուխ 3. Սոցիալական քաղաքականության հիմունքները

Հոդված 10. Հայաստանի Հանրապետությունը յուրաքանչյուրի համար ապահովում է սոցիալական պաշտպանվածության, կրթություն ստանալու, աշխատանքային գործունեություն ծավալելու, բարձր կենսամակարդակի հասնելու հավասար հնարավորություններ, անկախ ազգային կամ սոցիալական պատկանելությունից, բնակության վայրից եւ այլ հանգամանքներից:

Հոդված 11. (1) Հայաստանի Հանրապետությունը խրախուսում է քաղաքացիների եկամուտների աճը, սահմանում է տնտեսապես հիմնավորված հարկեր, բնականոն կենսամակարդակը ապահովող նվազագույն աշխատավարձ, կենսաթոշակ, նպաստներ ու կրթաթոշակ, բարենպաստ կենսապայմաններ է ստեղծում հաշմանդամների ու զառամյալների համար:

(2) Տնտեսական վերափոխումները պետք է ապահովված լինեն սոցիալական պաշտպանվածության միջոցառումներով:

Հոդված 12. Հայաստանի Հանրապետությունն անհրաժեշտ ֆինանսական եւ նյութական միջոցներ է հատկացնում առողջապահության, ֆիզիկական կուլտուրայի ու սպորտի, սոցիալական ապահովության, ժողովրդական կրթության ու մշակույթի համակարգերի պահպանման եւ զարգացման համար:

Հոդված 13. Հայաստանի Հանրապետությունում գործում է կրթության միասնական համակարգ, որն ապահովում է քաղաքացիների հանրակրթական ու մասնագիտական պատրաստությունը, ծառայում քաղաքացիների մտավոր ու ֆիզիկական ներդաշնակ զարգացմանը:

Գլուխ 4. Պետությունը եւ քաղաքացիական հասարակությունը

Հոդված 14. (1) Պետությունը ժողովրդի պաշտոնական ներկայացուցիչն է եւ արտահայտում

digitised by A.R.A.R.@

է նրա կամքն ու շահերը: Պետությունը, նրա մարմինները ու պաշտոնատար անձինք ծառայում են ժողովրդին, հաշվետու եւ պատասխանատու են ժողովրդի առջեւ, գործում են Սահմանադրության եւ օրենքների շրջանակներում:

(2) Բոլոր քաղաքացիների, նրանց միավորումների, զանգվածային լրատվության միջոցների պարտքն է պահպանել պետության հեղինակությունը, հարգանքով վերաբերվել նրա խորհրդանիշերին:

Հոդված 15. Քաղաքական կազմակերպությունները, հասարակական-քաղաքական շարժումները հանրապետության քաղաքական կյանքին մասնակցում են իրավահավասարության հիման վրա Սահմանադրության եւ օրենքների շրջանակներում: Քաղաքական կուսակցություններն ու շարժումները ստեղծվում եւ իրենց գործունեությունն իրականացնում են ազատորեն, պահպանում ազգային ինքնիշխանության ու ժողովրդավարության սկզբունքները, նպաստում ընտրողների կամքի ձեւավորմանն ու արտահայտմանը: Նրանց երաշխավորվում է զանգվածային լրատվության պետական եւ այլ միջոցներից օգտվելու հավասար հնարավորություն, ապահովվում է նրանց սեփականությունը կազմող ունեցվածքի իրավական պաշտպանությունը:

Հոդված 16. (1) Հայաստանի Հանրապետությունը երաշխավորում է արհեստակցական միությունների հիմնադրման եւ գործունեության ազատությունը: Արհեստակցական միությունները չեն կարող մենաշնորհ ունենալ՝ լինելու բոլոր աշխատավորների շահերի ներկայացուցիչը:

(2) Արհեստակցական միություններն ստեղծվում եւ գործում են աշխատավորների սոցիալ-տնտեսական իրավունքների ու օրինական շահերի պաշտպանության եւ աշխատանքային պայմանների բարելավման համար:

Հոդված 17. Հայ առաքելական եկեղեցին անջատ է պետությունից եւ ինքնիշխան իր հոգեւոր առաքելությունն իրականացնելիս:

Հոդված 18. (1) Զանգվածային լրատվության միջոցներն ազատորեն հիմնադրվում են քաղաքացիների ու նրանց միավորումների, ինչպես նաեւ պետական մարմինների կողմից՝ օրենքով նախատեսված կարգով:

(2) Գրաքննությունն արգելվում է:

Հոդված 19. Հասարակության պահանջմունքներին համապատասխան Հայաստանի Հանրապետությունն ապահովում է գիտության զարգացումն ու գիտական կադրերի պատրաստումը, գիտական հետազոտությունների արդյունքների ներդրումը տնտեսության մեջ եւ կյանքի մյուս ոլորտներում:

Հոդված 20. Հայաստանի Հանրապետությունը հոգ է տանում քաղաքացիների բարոյական ու գեղագիտական դաստիարակության, նրանց բարեկրթության մակարդակի բարձրացման համար:

Հոդված 21. (1) Ընտանիքը հասարակության հիմնական բջիջն է: Ամուսիններն ընտանեկան հարաբերություններում իրավահավասար են:

(2) Ընտանիքը, մայրությունը եւ մանկությունը գտնվում են պետության հովանավորության եւ պաշտպանության ներքո:

(3) Բոլոր երեխաները, անկախ որեւէ հանգամանքից, օգտվում են իրավական եւ սոցիալական հավասար պաշտպանությունից:

Գլուխ 5. Հայրենիքի պաշտպանությունը

Հոդված 22. (1) Հայրենիքի պաշտպանությունը պետության կարեւոր պարտականությունն է, հանրապետության ամբողջ ժողովրդի գործը:

(2) Հայրենիքի պաշտպանության, ինքնիշխանության, տարածքային ամբողջականության ու անձեռնմխելիության ապահովման նպատակով ստեղծվում են Հայաստանի Հանրապետության զինված ուժերը եւ սահմանվում է ընդհանուր զինապարտություն:

(3) Որեւէ քաղաքական կազմակերպության, հասարակական-քաղաքական շարժման չի թույլատրվում ստեղծել զինված կազմավորումներ:

(4) Երիտասարդության զինվորական ուսուցումը, զորակոչը եւ ծառայության անցման կարգը սահմանվում է օրենքով:

(5) Հայաստանի Հանրապետությունում ստեղծվում է Ազգային պաշտպանության խորհուրդ, որի կարգավիճակը սահմանվում է օրենքով:

ԲԱԺԻՆ II. ԱՆՀԱՏԸ ԵՎ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Գլուխ 6. Մարդու եւ քաղաքացու հիմնական իրավունքներն ու ազատությունները

Հոդված 23. (1) Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի է համարվում յուրաքանչյուր անձ, որը քաղաքացիություն է ձեռք բերել օրենքով սահմանված կարգով:

(2) Յուրաքանչյուր հայ, անկախ նրա բնակության վայրից եւ քաղաքացիությունից, կարող է ձեռք բերել Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիություն՝ օրենսդրությանը եւ միջազգային պայմանագրերին համապատասխան:

(3) Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներն արտասահմանում օգտվում են Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանությունից ու հովանավորությունից:

(4) Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացուն չի կարելի զրկել քաղաքացիությունից եւ քաղաքացիությունը փոխելու իրավունքից, վտարել հանրապետության սահմաններից: Նա չի կարող հանձնվել այլ պետության:

(5) Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացին կարող է ունենալ նաեւ այլ պետության քաղաքացիություն, ինչը նրան չի ազատում Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիությունից բխող պարտականություններից, բացառությամբ օրենքով նախատեսված դեպքերի:

(6) Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներն օրենքի եւ դատարանի առջեւ հավասար են անկախ ծագումից, գույքային վիճակից, ազգային պատկանելությունից, սեռից, կրթությունից, լեզվից, կրոնի նկատմամբ ունեցած վերաբերմունքից, սոցիալական դրությունից, զբաղմունքի տեսակից ու բնույթից, բնակության վայրից եւ այլ հանգամանքներից:

(7) Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների իրավահավասարությունն երաշխավորվում է տնտեսական, քաղաքական, սոցիալական ու մշակութային կյանքի բոլոր բնագավառներում:

Հոդված 24. (1) Հայաստանի Հանրապետությունում օտարերկրյա քաղաքացիների եւ քաղաքացիություն չունեցող անձանց իրավունքներն ու ազատությունները սահմանվում են օրենքով:

(2) Հանրապետության տարածքում գտնվող օտարերկրացիները եւ քաղաքացիություն չունեցող անձինք պարտավոր են հարգել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությունն ու օրենքները:

(3) Քաղաքական համոզմունքների համար հետապնդվող օտարերկրացիներին եւ քաղաքացիություն չունեցող անձանց միջազգային իրավունքի հանրաճանաչ նորմերին համապատասխան Հայաստանի Հանրապետությունում տրվում է ապաստանի իրավունք:

Հոդված 25. (1) Մարդու հիմնական իրավունքներն ու ազատություններն անօտարելի են եւ նրան պատկանում են ի ծնե:

(2) Մարդու իրավունքները եւ ազատությունները գործում են անմիջականորեն, պարտադիր են օրենսդիր, գործադիր, դատական իշխանությունների եւ տեղական ինքնակառավարման մարմինների համար:

Հոդված 26. Քաղաքացու իրավունքները չեն կարող ընդլայնվել կամ սահմանափակվել ելնելով սեռից, ծագումից, ազգությունից, լեզվից, ծննդավայրից, դավանանքից, կրոնական կամ քաղաքական հայացքներից եւ այլ հանգամանքներից:

Հոդված 27. (1) Մարդու եւ քաղաքացու իրավունքների եւ ազատությունների պետական, ներառյալ դատական, պաշտպանությունը երաշխավորվում է:

(2) Յուրաքանչյուրն իրավասու է պաշտպանելու իր իրավունքները եւ ազատությունները օրենքով չարգելված բոլոր միջոցներով:

Հոդված 28. (1) Հայաստանի Հանրապետությունը ճանաչում եւ հարգում է մարդու ապրելու իրավունքը:

(2) Քաղաքացիների համար երաշխավորվում է կյանքի, առողջության, անձի անվտանգության նկատմամբ ոտնձգություններից պաշտպանություն: Ոչ ոք նրանց չի կարող առանց իրենց համաձայնության ենթարկել բժշկական, գիտական եւ այլ փորձերի: Մարդու հոգեկան վիճակի բժշկական փորձաքննությունը կատարվում է օրենքով սահմանված կարգով:

Հոդված 29. Հայաստանի Հանրապետությունում մարդու պատիվն ու արժանապատվությունը պաշտպանվում է օրենքով: Մարդու անձնական կյանքի ոլորտի ամեն մի կամայական միջամտություն հակաօրինական է:

Հոդված 30. (1) Հայաստանի Հանրապետությունը քաղաքացիների համար երաշխավորում է անձի ազատության եւ անձեռնմխելիության իրավունք: Ձերբակալումը, կալանավորումը եւ այլ ձեւով ազատությունից զրկելը թույլատրվում են օրենքով սահմանված կարգով՝ դատարանի որոշմամբ:

(2) Ազատազրկված անձը մարդասիրական վերաբերմունքի իրավունք ունի:

(3) Ոչ ոք չի կարող ենթարկվել խոշտանգումների, արժանանալ անմարդկային կամ արժանապատվությունը նսեմացնող պատժի ու վերաբերմունքի:

Հոդված 31. Քաղաքացիներին երաշխավորվում է բնակարանի անձեռնմխելիություն: Արգելվում է բնակարան մտնել՝ այնտեղ ապրող անձանց կամքին հակառակ: Բնակարանի խուզարկություն կամ զննություն կատարելը թույլատրվում է միայն օրենքով սահմանված կարգով՝ դատարանի որոշմամբ:

Հոդված 32. Քաղաքացիների համար երաշխավորվում է նամակագրության, հեռախոսային խոսակցությունների, հեռագրական եւ այլ հաղորդումների, ինչպես նաեւ ավանդների գաղտնիության իրավունք: Այն կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով՝ դատարանի որոշմամբ:

Հոդված 33. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների համար ապահովվում է խոսքի ազատության իրավունք:

Հոդված 34. (1) Խղճի ազատությունը քաղաքացիների անօտարելի իրավունքն է, որը երաշխավորվում է պետության կողմից:

(2) Քաղաքացիներն իրավունք ունեն դավանելու կամ չդավանելու ցանկացած կրոն, կատարելու կրոնական ծեսեր եւ զբաղվելու որեւէ այլ, օրենքին չհակասող կրոնական կամ աթեիստական գործունեությամբ:

(3) Քաղաքացիները չեն կարող պետության հանդեպ ունեցած իրենց պարտականություններից ազատվել կամ Սահմանադրությունը եւ օրենքները կատարելուց հրաժարվել կրոնական կամ այլ նկատառումներով:

Հոդված 35. (1) Ամուսնանալու, ընտանիք կազմելու, երեխաներ ունենալու եւ դաստիարակելու, ինչպես նաեւ ծնողներին խնամելու իրավունքը երաշխավորվում է օրենքով:

(2) Երեխաների նկատմամբ հոգատարությունը եւ նրանց դաստիարակությունը ծնողների իրավունքն ու պարտականությունն է: Չափահաս եւ աշխատունակ զավակները պարտավոր են հոգ տանել իրենց անաշխատունակ ծնողների մասին:

(3) Երեխաների դաստիարակությունը հավասարեցվում է ամեն տեսակի այլ աշխատանքի եւ ընդհանուր սոցիալական ապահովության հիմք է:

(4) Ընտանիքը եւ երեխաները գտնվում են պետության եւ հասարակության հովանավորության ու պաշտպանության ներքո: Նրանց նկատմամբ բարեգործությունը խրախուսվում է պետության կողմից եւ ազատ է հարկերից:

Հոդված 36. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիները հանրապետության տարածքում ունեն տեղաշարժվելու եւ բնակության վայր ընտրելու ազատության իրավունք: Նրանք կարող են հանրապետությունից ազատորեն մեկնել եւ վերադառնալ:

Հոդված 37. (1) Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների համար երաշխավորվում է միտքը, խոսքը, կարծիքը, համոզմունքներն անարգել արտահայտելու եւ տարածելու ազատության իրավունք:

(2) Ոչ ոք չի կարող հետապնդվել իր համոզմունքների համար:

(3) Սահմանադրական կարգը բռնի տապալելու, ահաբեկչության, սոցիալական, ցեղապաշտական, ազգային եւ կրոնական թշնամանք բորբոքող քարոզչությունը հետապնդվում է օրենքով:

Հոդված 38. (1) Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներն իրավունք ունեն ժամանակին եւ ճշմարտացի տեղեկություն ստանալ պետական, հասարակական ու միջազգային կյանքի բոլոր ոլորտներում տիրող իրական վիճակի մասին:

(2) Չի թույլատրվում տարածել պետական կամ օրենքով պահպանվող այլ գաղտնիք պարունակող տեղեկություններ, որոնց սպառիչ ցանկը սահմանվում է օրենքով:

Հոդված 39. Քաղաքացիներն իրավունք ունեն դիմելու պետական մարմիններին, տեղական ինքնակառավարման մարմիններին եւ պաշտոնատար անձանց, որոնք պարտավոր են օրենքով սահմանված կարգով ու ժամկետներում քննել այդ դիմումները, պատասխանել դրանց եւ անհրաժեշտ միջոցներ ձեռնարկել:

Հոդված 40. (1) Քաղաքացիներն իրավունք ունեն գանգատարկելու պետական մարմինների, տեղական ինքնակառավարման մարմինների եւ պաշտոնատար անձանց ապօրինի գործողությունները: Գանգատները պետք է քննարկվեն օրենքով սահմանված կարգով ու ժամկետներում:

(2) Քաղաքացիներն իրավունք ունեն դատարանում գանգատարկելու պետական մարմինների, տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց անօրինական, իրենց իրավունքները սահմանափակող գործողությունները:

Հոդված 41. (1) Յուրաքանչյուր քաղաքացի իրավունք ունի իր շահերը պաշտպանելու համար օգտվել իրավաբանական, ներառյալ փաստաբանական ծառայություններից:

(2) Յուրաքանչյուր քաղաքացու երաշխավորվում է իր շահերի դատական պաշտպանության իրավունք: Անհրաժեշտ նյութական միջոցներ չունենալու դեպքում դատական ծախսերը հոգում է պետությունը:

Հոդված 42. Քաղաքացին չի կարող դատապարտվել, ենթարկվել այլ իրավական պատասխանատվության կամ զրկվել իրավունքներից չհրապարակված օրենքի հիման վրա:

Հոդված 43. (1) Քաղաքացին իրավունք ունի հրաժարվել իր, ամուսնու եւ մերձավոր ազգականների դեմ ցուցմունք տալուց: Վերջիններիս շրջանակը սահմանվում է օրենքով:

(2) Փաստաբանն իրավունք ունի հրաժարվել իր պաշտպանյալի դեմ ցուցմունք տալուց:

(3) Կրոնի սպասավորները իրավունք ունեն հրաժարվել իրենց դավանած կրոնի հավատացյալների դեմ ցուցմունք տալուց, եթե դրանով խախտվում է խոստովանության գաղտնիությունը:

Հոդված 44. (1) Քաղաքացին իրավունք ունի ծանոթանալու իր դեմ տրված ցուցմունքներին եւ առերես հանդիպելու նման ցուցմունք տվող անձանց:

(2) Քաղաքացին իրեն առաջադրված քրեական մեղադրանքի դատաքննության ժամանակ մեղադրող կողմի հետ հավասար պայմաններում իրավունք ունի դատարան կանչելու եւ հարցաքննելու իր վկաներին:

Հոդված 45. (1) Հանցագործության մեջ մեղադրվող անձը համարվում է անմեղ, քանի դեռ նրա մեղքը չի ապացուցվել օրենքով նախատեսված կարգով եւ իրավասու դատարանի օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով:

(2) Քրեական հանցագործության մեջ մեղադրվող անձը պարտավոր չէ ապացուցել իր անմեղությունը:

(3) Անարդարացիորեն դատապարտված քաղաքացիներն իրավունք ունեն օրենքով նախատեսված կարգով պահանջել վերանայելու դատավճիռը եւ հատուցելու իրենց կրած վնասը:

Հոդված 46. (1) Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներն ունեն բնակարանի իրավունք եւ կարող են օրենքով սահմանված կարգով սեփական բնակարան ձեռք բերել կամ օգտվել պետական եւ հասարակական բնակա-

digitised by A.R.A.R.@

…րաններից:

(2) Պետությունը նվազ եկամուտներ ունեցող ընտանիքներին եւ անձանց մատչելի վարձով կամ անվճար բնակարաններ է հատկացնում պետական ֆոնդից եւ խրախուսում է անհատական բնակարանային շինարարությունը:

(3) Քաղաքացին չի կարող զրկվել բնակարանից այլ կերպ, քան օրենքի հիման վրա՝ դատարանի որոշմամբ:

Հոդված 47. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներն ունեն հանգստի իրավունք, որն ապահովվում է 40 ժամը չգերազանցող աշխատանքային շաբաթի, շաբաթական հանգստյան, ինչպես նաեւ տոնական օրերի, մի շարք մասնագիտությունների եւ արտադրությունների համար կրճատ աշխատանքային օրվա, ամենամյա վճարովի արձակուրդների սահմանմամբ եւ օրենսդրությամբ նախատեսված այլ երաշխիքներով:

Հոդված 48. (1) Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներն ունեն առողջության պահպանման, ներառյալ որակյալ բժշկական օգնության իրավունք, որն ընդգրկում է պետական բուժհիմնարկներից անվճար օգտվելը, ինչպես նաեւ վճարովի բուժսպասարկումը:

(2) Պետությունը միջոցներ է ձեռնարկում բարձրացնելու բուժսպասարկումների որակը եւ զարգացնելու առողջապահության ինչպես պետական, այնպես էլ մասնավոր համակարգերը:

Հոդված 49. (1) Յուրաքանչյուր քաղաքացի կրթության իրավունք ունի:

(2) Հիմնական ընդհանուր կրթությունը պարտադիր է: Ծնողները կամ նրանց փոխարինող անձինք ապահովում են երեխաների այդ իրավունքի իրականացումը:

(3) Երաշխավորվում է մատչելի ու անվճար նախադպրոցական, միջնակարգ հանրակրթական եւ մասնագիտական տեխնիկական կրթություն ստանալը պետական կամ մունիցիպալ կրթական հաստատություններում:

(4) Յուրաքանչյուրն իրավունք ունի մրցութային հիմունքներով անվճար բարձրագույն կրթություն ստանալ պետական կամ մունիցիպալ կրթական հաստատություններում:

Հոդված 50. (1) Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիները սոցիալական ապահովության իրավունք ունեն ծերության, հաշմանդամության, հիվանդության, ծնողազրկության, կերակրողին կորցնելու դեպքերում եւ օրենքով սահմանված այլ հիմունքներով:

(2) Կենսաթոշակները, նպաստները եւ սոցիալական ապահովության մյուս ձեւերը պետք է քաղաքացիների համար ապահովեն պետության կողմից սահմանված ապրուստի նվազագույնից ոչ ցածր կենսամակարդակ:

(3) Պետությունը զարգացնում է սոցիալական ապահովության համակարգը, այս ոլորտում խրախուսում բարեգործությունն ու հասարակական հիմնադրամների ստեղծումը:

Հոդված 51. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիները բարենպաստ շրջակա միջավայրի իրավունք ունեն: Բնության պաշարների եւ շրջակա միջավայրի օգտագործման բնագավառում ապօրինի գործողություններով քաղաքացուն, նրա առողջությանը կամ ունեցվածքին պատճառված վնասը ենթակա է հատուցման օրենքով սահմանված կարգով:

Հոդված 52. (1) Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներն իրավունք ունեն մասնակցելու մշակութային կյանքին եւ օգտվելու մշակույթի արժեքներից:

(2) Պատմության ու մշակույթի հուշարձանների, մշակութային այլ արժեքների պահպանությունը եւ դրանց նկատմամբ հոգատարությունը պետության ու յուրաքանչյուր քաղաքացու պարտականությունն է:

Հոդված 53. (1) Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների համար երաշխավորվում է գրական, գեղարվեստական, գիտական ու տեխնիկական ստեղծագործության ազատություն:

(2) Քաղաքացիների մտավոր սեփականությունը եւ հեղինակային իրավունքը պահպանվում է օրենքով:

Հոդված 54. (1) Յուրաքանչյուրն իրավունք ունի իր գիտելիքները, ունակությունները եւ գույքն ազատորեն օգտագործել ձեռնարկատիրական եւ տնտեսական գործունեության օրենքով չարգելված այլ ոլորտներում:

(2) Չի թույլատրվում տնտեսական այնպիսի գործունեություն, որն ուղղված է մենաշնորհացմանը: Պետությունը իրավասու չէ որեւէ մեկին վերապահել բացառիկ կամ նախապատվության իրավունք՝ ցանկացած տնտեսական գործունեությամբ զբաղվելու համար:

Հոդված 55. (1) Մասնավոր սեփականության իրավունքը մարդու բնական իրավունքն է:

(2) Յուրաքանչյուրը կարող է իրեն պատկանող գույքը տիրապետել, օգտագործել եւ տնօրինել ինչպես միայնակ, այնպես էլ այլ անձանց հետ համատեղ:

(3) Ոչ ոք չի կարող զրկվել իր ունեցվածքից այլ կերպ, քան օրենքի հիման վրա՝ դատարանի որոշմամբ:

(4) Ժառանգման իրավունքը երաշխավորվում է:

(5) Սեփականության իրավունքի իրականացումը չպետք է հակասի պետության, հասարակության կամ այլ անձանց օրինական շահերին:

Հոդված 56. (1) Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներն ունեն աշխատանքի իրավունք, ներառյալ աշխատանքի ընտրության, աշխատանքային պայմանագրի կնքման ազատության իրավունքը: Նրանք իրենց հակումներին, գիտելիքներին, ունակություններին ու մասնագիտական պատրաստությանը համապատասխան մասնագիտության եւ զբաղմունքի տեսակի ընտրության, անվտանգության ու հիգիենայի պահանջներին համապատասխանող աշխատանքային պայմանների եւ գործազրկությունից սոցիալական պաշտպանվածության իրավունք ունեն:

(2) Հարկադիր աշխատանքն արգելվում է:

Հոդված 57. Ճանաչվում է իրենց շահերը պաշտպանելու նպատակով գործադուլ անելու աշխատավորների իրավունքը, որի իրականացումը կարգավորող օրենքը երաշխավորում է նաեւ հասարակությանը կենսականորեն անհրաժեշտ ծառայությունների գործունեությունը:

Հոդված 58. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներն իրավունք ունեն մասնակցելու համապետական գործերի կառավարմանը եւ տեղական ինքնակառավարմանը, համաժողովրդական ու տեղական հանրաքվեներին:

Հոդված 59. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներն ընտրելու եւ ընտրվելու իրավունք ունեն: Երաշխավորվում է ընդհանուր, հավասար, ուղղակի եւ ազատ ընտրական իրավունք՝ գաղտնի քվեարկությամբ:

Հոդված 60. (1) Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներն իրավունք ունեն միավորվելու քաղաքական կազմակերպությունների, հասարակական-քաղաքական շարժումների եւ այլ միավորումների մեջ:

(2) Ոչ ոք չի կարող հարկադրաբար դառնալ կամ մնալ որեւէ քաղաքական կազմակերպության, հասարակական-քաղաքական շարժման կամ այլ միավորման անդամ:

Հոդված 61. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների համար ապահովվում է ժողովների, հանրահավաքների, փողոցային երթերի եւ ցույցերի ազատություն, որի իրականացման կարգը սահմանվում է օրենքով:

Հոդված 62. (1) Քաղաքացիները պարտավոր են պահպանել Սահմանադրությունն ու օրենքները:

(2) Հրապարակված օրենքը չիմանալը քաղաքացուն չի ազատում այն խախտելու համար սահմանված պատասխանատվությունից:

Հոդված 63. (1) Արտակարգ դրության պայմաններում, որը հայտարարվում է օրենքով, բացառապես ժողովրդի կյանքին սպառնացող իրական վտանգի առկայության դեպքում եւ միջազգային իրավունքի հանրաճանաչ նորմերով սահմանված ընթացակարգին լիովին համապատասխան, քաղաքացիների իրավունքները եւ ազատությունները կարող են սահմանափակվել սույն այդ դրության սրության չափով:

(2) Այդ սահմանափակումները պետք է անհրաժեշտ լինեն ժողովրդավարական հասարակության համար եւ չպետք է խեղաթյուրեն սահմանափակվող իրավունքների եւ ազատությունների էությունը:

Հոդված 64. (1) Պետական մարմինները, տեղական ինքնակառավարման մարմինները եւ պաշտոնատար անձինք պարտավոր են յուրաքանչյուր քաղաքացու հնարավորություն ընձեռել ծանոթանալու իր իրավունքներին ու օրինական շահերին վերաբերող փաստաթղթերին ու որոշումներին:

(2) Ոչ ոք իրավունք չունի մարդուն զրկել որեւէ իրավունքից ու ազատությունից կամ սահմանափակել նրա իրավունքներն այլ կերպ, քան սույն Սահմանադրությանն ու օրենքներին համապատասխան:

(3) Իրավաբանական ուժ չունեն այն ենթաօրենսդրական ակտերը, որոնք սահմանափակում են քաղաքացիների սահմանադրական իրավունքներն ու ազատությունները:

Հոդված 65. (1) Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ նախատեսված քաղաքացիների իրավունքներն ու ազատությունները պաշտպանվում են իրավասու, անկախ եւ անաչառ դատարանի կողմից:

(2) Յուրաքանչյուր քաղաքացի իրավունք ունի դիմելու իր իրավունքների միջազգային պաշտպանությանը, եթե սպառվել են դրանք պաշտպանելու ներպետական բոլոր հնարավորությունները:

Հոդված 66. Ներկա Սահմանադրությամբ ամրագրված Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների իրավունքներն ու ազատությունները սպառիչ չեն, օրենսդրությամբ կարող են սահմանվել այլ իրավունքներ ու ազատություններ:

ԲԱԺԻՆ III. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Գլուխ 7. Հայաստանի Հանրապետության նախագահի սահմանադրական կարգավիճակը

Հոդված 67. Հայաստանի Հանրապետության նախագահը պետության բարձրագույն պաշտոնատար անձն է: Նա աջակցում է օրենսդիր, գործադիր եւ դատական իշխանությունների տարանջատ եւ միմյանց հակակշռող ներդաշնակ գործունեությանը:

Հոդված 68. (1) Հանրապետության նախագահն ընտրվում է Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների կողմից ընդհանուր, հավասար, ուղղակի, ազատ ընտրական իրավունքի հիման վրա, գաղտնի քվեարկությամբ 4 տարի ժամկետով:

(2) Հանրապետության նախագահ կարող է ընտրվել 40 տարին լրացած Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացին:

(3) Միեւնույն անձը չի կարող ավելի քան երկու անգամ անընդմեջ ընտրվել Հայաստանի Հանրապետության նախագահ:

(4) Հանրապետության նախագահն ընտրվում է տրված ձայների պարզ մեծամասնությամբ, եթե քվեարկությանը մասնակցել է ընտրողների կեսից ավելին:

(5) Եթե թեկնածուներից ոչ մեկը ձայների նշված քանակը չի ստացել, ապա 14 օր անց երկրորդ ընտրափուլն է անցկացվում: Երկրորդ ընտրափուլին թույլատրվում է մասնակցել միայն երկու թեկնածուի, որոնք առավել թվով ձայներ են ստացել առաջին ընտրափուլում, նկատի առնելով նաեւ այն դեպքը, երբ առաջ անցած թեկնածուն հանել է իր թեկնածությունը: Ընտրված է համարվում առավել թվով ձայներ ստացած թեկնածուն:

(6) Արգելվում է Հանրապետության նախագահի ընտրություններ անցկացնել Ազգային խորհրդի ընտրությունների հետ համատեղ, ինչպես նաեւ ընտրություններից 60 օր առաջ եւ հետո ընկած ժամանակահատվածում: Ազգային խորհրդի ընտրությունների ընթացքում Հանրապետության նախագահի լիազորությունների ժամկետը երկարաձգվում է: Իր լիազորությունների ժամկետի երկարաձգման ժամանակաընթացքում Հանրապետության նախագահը չի կարող արձակել Ազգային խորհուրդը:

(7) Հանրապետության նախագահի ընտրությունները հետաձգվում են կամ նշանակվում են նոր ընտրություններ, եթե մինչեւ քվեարկության օրը նախագահի թեկնածուներից մեկը մահացել է կամ քվեարկության համար առաջացել են Սահմանադրական դատարանի կողմից պաշտոնապես ճանաչված անհաղթահարելի խոչընդոտներ: Նման դեպքերում Ազգային խորհրդի որոշմամբ ընտրություններն անցկացվում են երկու ամիս հետո, որոնց կարող են մասնակցել նաեւ նոր թեկնածուներ:

(8) Հանրապետության նախագահի արտահերթ ընտրությունները նշանակվում են

ա) Հանրապետության նախագահի մահվան,

բ) նրա լիազորությունների կատարման անհնարինության,

գ) Հանրապետության նախագահի հրաժարականի,

դ) սահմանված կարգով Հանրապետության նախագահին պաշտոնանկ անելու դեպքերում:

(9) Հանրապետության նախագահի արտահերթ ընտրություններն անցկացվում են նախագահի պաշտոնը թափուր մնալուց հետո 60 օրվա ընթացքում:

(10) Արտահերթ ընտրությունների միջոցով ընտրված Հանրապետության նախագահը պաշտոնն ստանձնում է ընտրություններից հետո 10-օրյա ժամկետում:

(11) Հայաստանի Հանրապետության նախագահի ընտրության օրինականության վերաբերյալ վեճերը լուծում է Սահմանադրական դատարանը ընտրությունների ավարտից ոչ ուշ, քան մեկամսյա ժամկետում:

(12) Հանրապետության նախագահի ընտրության կարգը սահմանվում է օրենքով:

Հոդված 69. (1) Հանրապետության նորընտիր նախագահը իր պաշտոնը ստանձնում է նախորդ նախագահի լիազորությունների ավարտման օրը: Եթե մինչեւ նշված ժամկետը նոր նախագահ չի ընտրվել, ապա այդ օրվանից Հանրապետության նախագահի պարտականությունները կատարում է Ազգային խորհրդի նախագահը, իսկ եթե դա հնարավոր չէ՝ վարչապետը:

(2) Հանրապետության նախագահը պաշտոնն ստանձնում է Ազգային խորհրդի հատուկ նիստում ժողովրդին տրված հետեւյալ երդմամբ. «Ստանձնելով Հայաստանի Հանրապետության նախագահի պաշտոնը, երդվում եմ լինել հանրապետության Սահմանադրության եւ օրենքների պաշտպանության, ժողովրդավարության, քաղաքացիների անվտանգության, իրավունքների եւ ազատությունների ապահովման երաշխավորը»:

(3) Հանրապետության նախագահը պաշտոնավարության ընթացքում չի կարող լինել որեւէ ներկայացուցչական մարմնի կամ ընտրական հանձնաժողովի անդամ, զբաղեցնել այլ վճարովի պետական պաշտոն, զբաղվել ձեռնարկատիրական, առեւտրական կամ այլ ֆինանսական գործունեությամբ կամ կատարել այլ վճարովի աշխատանք, ինչպես նաեւ գնել կամ վարձակալել պետական գույք, իր ունեցվածքը վաճառել կամ վարձակալության տալ պետությանը կամ փոխանակման հարաբերությունների մեջ մտնել նրա հետ:

Հոդված 70. (1) Պաշտոնն ստանձնելուց հետո Հանրապետության նախագահը պարտավոր է 15 օրվա ընթացքում Ազգային խորհրդի հաստատմանը ներկայացնել Հայաստանի Հանրապետության վարչապետի թեկնածությունը: Եթե այդ ժամկետը լրանալուց հետո վարչապետ չի նշանակվել կամ հաստատվել, ապա Ազգային խորհուրդը կարող է 15 օրվա ժամկետում պատգամավորների ձայների ընդհանուր թվի պարզ մեծամասնությամբ գաղտնի քվեարկությամբ ընտրել վարչապետ: Եթե Ազգային խորհուրդը այդ ժամկետում վարչապետ չի ընտրում, ապա Հանրապետության նախագահը կարող է որոշում ընդունել Ազգային խորհուրդը արձակելու մասին եւ նշանակել վարչապետ:

(2) Վարչապետի եւ կառավարության մյուս անդամների պաշտոնակատար նշանակելն արգելվում է:

Հոդված 71. Հայաստանի Հանրապետության նախագահը

ա) ներկայացնում է Հայաստանի Հանրապետությունը միջազգային հարաբերություններում.

բ) Ազգային խորհրդի նստաշրջանում հաղորդում է ներկայացնում հանրապետության քաղաքական, սոցիալ-տնտեսական վիճակի մասին.

գ) Ազգային խորհրդում կարող է հանդես գալ արտահերթ հաղորդմամբ.

դ) ուղերձով դիմում է ժողովրդին եւ Ազգային խորհրդին.

ե) Հայաստանի Հանրապետության օրենք-

digitised by A.R.A.R.@

ներն ընդունելուց հետո երկշաբաթյա ժամկետում վավերացնում եւ հրապարակում է դրանք.

Այդ ժամկետում Հանրապետության Նախագահը կարող է չստորագրել օրենքը եւ իր առարկություններով վերադարձնել Ազգային խորհուրդ կրկնական քննարկման եւ քվեարկության համար: Եթե Ազգային խորհուրդը պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների պարզ մեծամասնությամբ վերահաստատում է իր ընդունած օրենքը, ապա Հանրապետության Նախագահը հնգօրյա ժամկետում օրինագիծն ստանալուց հետո պարտավոր է ստորագրել եւ հրապարակել այն:

Եթե երկշաբաթյա ժամկետում Հանրապետության Նախագահը չի ստորագրում եւ չի վերադարձնում օրենքը, ինչպես նաեւ սույն հոդվածով նախատեսված դեպքերում հնգօրյա ժամկետում չի ստորագրում օրենքը, ապա այն հրապարակվում է Ազգային խորհրդի նախագահի ստորագրությամբ.

զ) Սահմանադրությամբ նախատեսված դեպքերում կարող է արձակել Ազգային խորհուրդը եւ նշանակել արտահերթ ընտրություններ.

է) կարող է հրավիրել Ազգային խորհրդի արտահերթ նստաշրջան կամ նիստ իր կողմից առաջարկվող օրակարգով:

ը) Ազգային խորհրդի համաձայնությամբ է ներկայացնում վարչապետի թեկնածությունը.

թ) վարչապետի ներկայացմամբ նշանակում է Ազգային խորհրդի հավանությանն արժանացած Հանրապետության կառավարության կազմը եւ վարչապետի առաջարկությամբ, ստանալով Ազգային խորհրդի համաձայնությունը, ազատում է կառավարության անդամներին.

ժ) նշանակում է կառավարության կողմից ներկայացված եւ Ազգային խորհրդի հավանությանն արժանացած օտարերկրյա պետություններում եւ միջազգային կազմակերպություններին առընթեր Հայաստանի Հանրապետության դիվանագիտական ներկայացուցիչներին, կառավարության առաջարկությամբ, Ազգային խորհրդի համաձայնությամբ, հետ է կանչում նրանց, ընդունում է օտարերկրյա պետությունների դիվանագիտական ներկայացուցիչների հավատարմագրերը եւ հետկանչագրերը.

ի) ընդունում է վարչապետի եւ կառավարության հրաժարականը.

լ) գլխավորում է Ազգային պաշտպանության խորհուրդը, հանդիսանում է զինված ուժերի գլխավոր հրամանատարը, նշանակում է զինված ուժերի բարձրագույն հրամանատարական կազմը.

խ) Հանրապետության վրա զինված հարձակման դեպքում որոշում է ընդունում զինված ուժերի օգտագործման մասին: Ազգային խորհրդի կողմից պատերազմ հայտարարելու եւ Հանրապետության ամբողջ տարածքում կամ առանձին մասերում ռազմական դրություն հայտարարելու դեպքերում կարող է հայտարարել ընդհանուր կամ մասնակի զորահավաք.

ծ) արտակարգ իրավիճակներում, ելնելով դրանց արագ կարգավորման եւ օրինականության պահպանման անհրաժեշտությունից, կարող է Ազգային խորհրդին առաջարկություն ներկայացնել արտակարգ դրություն հայտարարելու մասին:

կ) պարգեւատրում է Հայաստանի Հանրապետության պետական պարգեւներով, շնորհում պատվավոր կոչումներ, բարձրագույն զինվորական եւ հատուկ կոչումներ, դիվանագիտական եւ այլ դասեր.

հ) լուծում է Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիության եւ ապաստանի իրավունք տալու հարցերը.

ձ) ներում է շնորհում.

ղ) հաստատում է Ազգային խորհրդի հավանությանն արժանացած Իրավաբանական խորհրդի կազմը.

ճ) նշանակում է Ազգային խորհրդի հավանությանն արժանացած դատավորներին.

մ) Ազգային խորհրդի կողմից ընտրված Գերագույն դատարանի կազմից Ազգային խորհրդի հաստատմանն է ներկայացնում Հանրապետության Գերագույն դատարանի նախագահի, նրա տեղակալների եւ նախագահության անդամների թեկնածություններ.

յ) Ազգային խորհրդի հաստատմանն է ներկայացնում Հանրապետության Գլխավոր դատախազի թեկնածությունը.

ն) Ազգային խորհրդին առաջարկություն է ներկայացնում երկրի բարձրագույն շահերի հետ կապված կարեւորագույն հարցերով հանրաքվե անցկացնելու մասին.

շ) իրականացնում է Սահմանադրությամբ եւ օրենքներով նախատեսված այլ լիազորություններ:

Հոդված 72. (1) Հանրապետության Նախագահը ընդունում է ենթաօրենսդրական ակտեր՝ հրամանագրեր եւ կարգադրություններ, որոնք պարտադիր են կատարման հանրապետության ամբողջ տարածքում:

(2) Հանրապետության Նախագահի հրամանագրերը եւ կարգադրությունները չեն կարող հակասել Սահմանադրությանը եւ օրենքներին:

(3) Հանրապետության Նախագահի հրամանագրերը եւ կարգադրությունները Սահմանադրության 71 հոդվածի «թ», «ժ», «խ», «կ» կետերում նախատեսված դեպքերում վավերացվում են վարչապետի ստորագրությամբ:

Հոդված 73. (1) Հանրապետության Նախագահի հրաժարականի կամ լիազորությունների կատարման անհնարինության կամ նրա մահվան, կամ օրենքով սահմանված կարգով պաշտոնանկ անելու դեպքերում Հանրապետության Նախագահի պարտականությունները կատարում է Ազգային խորհրդի նախագահը, իսկ եթե դա հնարավոր չէ՝ վարչապետը:

(2) Հանրապետության Նախագահի լիազորությունների կատարման անհնարինության հարցը կարող է առաջանալ նրա ծանր հիվանդության կամ այլ անհաղթահարելի խոչընդոտների դեպքերում: Հանրապետության Նախագահի լիազորությունների կատարման անհնարինության հարցը լուծում է Ազգային խորհուրդը Սահմանադրական դատարանի եզրակացության հիման վրա, պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների պարզ մեծամասնությամբ:

(3) Հանրապետության Նախագահի հրաժարականն ընդունվում է Ազգային խորհրդի պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների պարզ մեծամասնությամբ:

(4) Ազգային խորհրդի Նախագահը կամ վարչապետը Հանրապետության Նախագահի լիազորությունները ժամանակավորապես կատարելիս չի կարող արձակել Ազգային խորհուրդը եւ նշանակել արտահերթ ընտրություններ:

Հոդված 74. Հանրապետության Նախագահը պաշտոնանկ է արվում Ազգային խորհրդի կողմից Սահմանադրության դրույթները խախտելու, Հայրենիքին դավաճանելու դեպքերում, կամ այլ հանցագործությունների մեղադրանքով: Ազգային խորհրդի պատգամավորների ընդհանուր թվի մեկ երրորդի պահանջով կարող է հարց բարձրացվել Հանրապետության Նախագահի պաշտոնանկության մասին: Պաշտոնանկության հարցը լուծվում է Սահմանադրական դատարանի կողմից մեղադրանքը հիմնավորող եզրակացությամբ, պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների երկու երրորդի մեծամասնությամբ:

Հոդված 75. (1) Հանրապետության Նախագահը չի կարող հանրապետության տարածքից հեռանալ առանց Ազգային խորհրդի թույլտվության, երբ վերջինս նիստ է գումարում: Ոչ ավելի, քան տասնօրյա ժամկետով ոչ պաշտոնական ուղեւորությունների համար Ազգային խորհրդի համաձայնությունը չի պահանջվում:

(2) Սույն հոդվածի առաջին մասի դրույթը չպահպանելը հանգեցնում է Հանրապետության Նախագահի պաշտոնանկությանը:

Հոդված 76. (1) Հանրապետության Նախագահի անձն անձեռնմխելի է եւ պաշտպանվում է օրենքով:

(2) Հանրապետության Նախագահի վարձատրության, ինչպես նաեւ սպասարկման ու անվտանգության ապահովման կարգը սահմանվում է օրենքով:

(3) Հանրապետության Նախագահի աշխատակազմի կառուցվածքը եւ հաստիքները հաստատում է Հայաստանի Հանրապետության Ազգային խորհուրդը:

ԲԱԺԻՆ VI. ՕՐԵՆՍԴԻՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Գլուխ 8. Ազգային խորհուրդ

Հոդված 77. (1) Ազգային խորհուրդը Հայաստանի Հանրապետության խորհրդարանը, մշտապես գործող պետական իշխանության բարձրագույն ներկայացուցչական մարմին է, որն իրականացնում է օրենսդիր իշխանությունը եւ Սահմանադրությամբ նախատեսված այլ լիազորություններ:

(2) Ազգային խորհուրդն անձեռնմխելի է:

Հոդված 78. (1) Ազգային խորհուրդը բաղկացած է 121 պատգամավորներից, որոնք ընտրվում են ընդհանուր, հավասար, ուղղակի, ազատ ընտրական իրավունքի հիման վրա, գաղտնի քվեարկությամբ:

(2) Ազգային խորհրդի պատգամավորներից 61-ը ընտրվում են նույնաթիվ միամանդատ ընտրական տարածքներում մաժորիտար ընտրական համակարգով: Պատգամավորության թեկնածուն առաջադրվում է քաղաքական կազմակերպությունների, հասարակական-քաղաքական շարժումների եւ դրանց դաշինքների կողմից կամ ինքնաառաջադրման կարգով:

(3) Ազգային խորհրդի մյուս 60 պատգամավորներն ընտրվում են Հայաստանի Հանրապետության ամբողջ տարածքն ընդգրկող մեկ միասնական բազմամանդատ ընտրական տարածքից քաղաքական կազմակերպությունների, հասարակական-քաղաքական շարժումների ցուցակներով համամասնական-բազմակուսակցական ընտրական համակարգով:

(4) Պատգամավորների ընտրության կարգը սահմանվում է օրենքով:

(5) Ազգային խորհուրդն ընտրվում է 4 տարի ժամկետով:

(6) Ազգային խորհրդի նոր ընտրություններն անցկացվում են նախորդ գումարման Ազգային խորհրդի լիազորությունների ավարտման օրվանից ոչ ուշ:

(7) Ռազմական կամ արտակարգ դրության պայմաններում Ազգային խորհրդի լիազորությունների ժամկետը երկարացվում է:

Հոդված 79. (1) Ազգային խորհրդի պատգամավոր ընտրելու իրավունք ունեն 18 տարին լրացած Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիները, բացի դատարանի կողմից անգործունակ ճանաչված եւ դատարանի դատավճռով ազատազրկման վայրերում պահվող անձանցից:

(2) Ազգային խորհրդի պատգամավոր կարող է ընտրվել 25 տարին լրացած եւ ընտրական իրավունք ունեցող Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացին:

(3) Պատգամավորության թեկնածուն չի կարող քվեարկվել ավելի քան մեկ ընտրատարածքում կամ ավելի քան մեկ ցուցակով:

(4) Ազգային խորհրդի պատգամավորներ չեն կարող ընտրվել օտարերկրյա պետական ծառայության մեջ, ինչպես նաեւ խնամակալության տակ գտնվող անձիք:

(5) Ազգային խորհրդի պատգամավորը չի կարող լինել այլ ներկայացուցչական մարմնի կամ ընտրական հանձնաժողովի անդամ:

(6) Պատգամավորի ընտրությունը չի կարող անվավեր ճանաչվել, եթե Ազգային խորհրդի պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների երկու երրորդի մեծամասնությունը չարտահայտվի դրա օգտին:

Հոդված 80. (1) Հայաստանի Հանրապետության Ազգային խորհուրդը

ա) ընդունում է Հայաստանի Հանրապետության օրենքները եւ դրանց մեջ կատարում փոփոխություններ, մեկնաբանում է Հայաստանի Հանրապետության օրենքներ.

բ) հրապարակում է Ազգային խորհրդի որոշումներ, ուղերձներ, դիմումներ եւ հայտարարություններ.

գ) նշանակում է Ազգային խորհրդի ընտրությունները.

դ) նշանակում է Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի ընտրությունները.

ե) հաստատում է Ազգային խորհրդի, ինչպես նաեւ Հանրապետության Նախագահի ընտրությունների եւ հանրաքվեների կենտրոնական հանձնաժողովների կազմը.

զ) հաստատում է Հայաստանի Հանրապետության ներքին եւ արտաքին քաղաքականության ռազմավարական ծրագրերը.

է) որոշում է Հայաստանի Հանրապետության պետական սահմանները.

ը) իրականացնում է քաղաքացիության հարցերի, քաղաքացիների սահմանադրական իրավունքների, ազատությունների եւ պարտականությունների իրացման, ազգային անվտանգության ապահովման, սեփականության հարաբերությունների,, տնտեսության եւ սոցիալ-մշակութային ոլորտի կառավարման կազմակերպման, ֆինանսաբյուջետային համակարգի, աշխատանքի վարձատրության, գնագոյացման եւ հարկման, արդարադատության իրականացմանը վերաբերող, ռազմական վնասների եւ դրանց հատուցման, շրջակա միջավայրի պահպանության եւ բնական պաշարների օգտագործման, Ազգային խորհրդի եւ տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրության, տեղական ինքնակառավարման հիմնական սկզբունքների եւ այլ հարաբերությունների օրենսդրական կարգավորումը.

թ) վարչապետի ներկայացմամբ հաստատում է հանրապետության տնտեսական, քաղաքական եւ սոցիալ-մշակութային զարգացման ծրագրերը, պետական բյուջեն եւ բյուջեի կատարման մասին հաշվետվությունը.

ժ) սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային կառուցվածքին վերաբերող հարցերի լուծման կարգը, որոշում եւ փոխում է վարչատարածքային միավորների սահմանները.

ի) ընտրում է Ազգային խորհրդի նախագահ, նախագահի տեղակալներ եւ Ազգային խորհրդի քարտուղար.

լ) հաստատում է հանրապետության կառավարության կառուցվածքը, վարչապետի ներկայացմամբ կազմում, վերակազմում եւ վերացնում է նախարարությունները.

խ) Հանրապետության վարչապետի ներկայացմամբ հավանություն է տալիս կառավարության կազմին, իրավասու է մերժելու կառավարության առանձին անդամների թեկնածությունները.

ծ) վերահսկողություն է իրականացնում կառավարության գործունեության նկատմամբ.

կ) Հանրապետության Նախագահի ներկայացմամբ հաստատում է վարչապետին, Հանրապետության Գլխավոր դատախազին եւ սահմանված կարգով լուծում է նշված պաշտոնատար անձանց ազատման հարցը.

հ) ընտրում է Հայաստանի Հանրապետության վարչապետ.

ձ) ընտրում է Վերահսկիչ պալատի նախագահին, փոխնախագահին եւ անդամներին.

ղ) նշանակում է Հայաստանի Հանրապետության Ազգային բանկի կառավարչին եւ վարչության անդամներին.

ճ) պաշտոնանկ է անում Հանրապետության Նախագահին եւ անվստահություն է հայտնում վարչապետին.

մ) սահմանում է ազգային դրամանիշի կիրառման եւ դրամական էմիսիայի իրականացման կարգը.

յ) վերահսկողություն է իրականացնում իր կողմից հաստատված ծրագրերի եւ բյուջեի կատարման, այլ երկրներին փոխառություններ, տնտեսական եւ այլ օգնություն տրամադրելու, ինչպես նաեւ օտարերկրյա փոխառությունների եւ վարկերի վերաբերյալ համաձայնագրեր կնքելու եւ դրանք կատարելու նկատմամբ:

ն) հավանություն է տալիս կառավարության ծրագրերին կամ մերժում դրանք, որոշում ընդունում կառավարությանը անվստահություն հայտնելու մասին.

շ) նշանակում է հանրաքվե.

ո) քննարկում է Հանրապետության Նախագահի եւ կառավարության կողմից իրականացվող արտաքին քաղաքականությունը.

չ) վավերացնում եւ ապավավերացնում է Հանրապետության Նախագահի եւ կառավարության կնքած միջազգային պայմանագրերը եւ համաձայնագրերը.

պ) Հանրապետության վարչապետի առաջարկությամբ հավանություն է տալիս օտարերկրյա պետություններում եւ միջազգային կազմակերպություններին առընթեր Հայաստանի Հանրապետության դիվանագիտական ներկայացուցիչների թեկնածություններին.

ջ) լուծում է պատերազմի եւ խաղաղության հարցերը.

ռ) հայտարարում է ռազմական կամ արտակարգ դրություն.

ս) երկարաձգում է ռազմական կամ արտակարգ դրության ժամկետը.

վ) լիազորում է Հանրապետության Նախագահին զինված ուժերը հանրապետության սահմաններից դուրս ուղարկելու համար, թույլատրում է հանրապետության տարածքով արտասահմանյան զորքերի անցումը.

տ) Հանրապետության Նախագահի ներկայացմամբ հաստատում է Ազգային պաշտպանության խորհրդի կազմը.

ր) հաստատում է Իրավաբանական խորհրդի կազմը.

ց) Իրավաբանական խորհրդի ներկայացմամբ ընտրում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրական դատարանի, Գերագույն դատարանի եւ մյուս դատարանների դա-

digitised by A.R.A.R.@

վորներին եւ ներկայացնում Հանրապետության Նախագահի հաստատմանը: Հանրապետության Նախագահի առաջարկությամբ Հանրապետության Գերագույն դատարանի դատավորներից նշանակում է Գերագույն դատարանի նախագահին եւ նրա տեղակալներին ու նախագահության կազմը.

ու) հիմնում է Հայաստանի Հանրապետության պետական պարգեւներ, սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության զինվորական կոչումներ, դիվանագիտական եւ այլ դասեր, պատվավոր եւ հատուկ կոչումներ.

փ) սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության պաշտոնական տոները.

ք) հայտարարում է ամնիստիա.

եւ) վերացնում է Հանրապետության Նախագահի հրամանագրերը եւ կարգադրությունները, կառավարության որոշումները եւ կարգադրությունները՝ Հայաստանի Հանրապետության օրենքներին դրանց չհամապատասխանելու դեպքում.

օ) իրականացնում է Սահմանադրությամբ եւ օրենքներով նախատեսված այլ լիազորություններ:

Հոդված 81. Ազգային խորհուրդն իր գործունեությունը իրականացնում է նստաշրջանների միջոցով: Նորընտիր Ազգային խորհրդի առաջին նստաշրջանը գումարվում է Հանրապետության Նախագահի կողմից ոչ ուշ, քան ընտրություններից մեկ ամիս անց: Նշված ժամկետում նորընտիր Ազգային խորհրդի նստաշրջան չգումարելու դեպքում Ազգային խորհուրդը հավաքվում է ըստ իրավունքի՝ ընտրություններից հետո երեսուներորդ օրը:

Հոդված 82. (1) Ազգային խորհրդի նստավայրը Երեւան քաղաքն է:

(2) Միայն արտակարգ պայմանների դեպքում թույլատրվում է Ազգային խորհուրդը գումարել այլ վայրում:

(3) Ազգային խորհրդի նիստի անցկացումը դրա համար չնախատեսված վայրում անօրինական է:

(4) Նստաշրջանների միջեւ ընկած ժամանակաշրջանում Ազգային խորհուրդը չի կարող հավաքվել առանց գումարման: Հակառակ դեպքում նրա նիստերը անօրինական են եւ ընդունած որոշումները՝ առոչինչ:

Հոդված 83. (1) Նոր գումարման Ազգային խորհրդի առաջին նստաշրջանը բացում եւ մինչեւ Ազգային խորհրդի նախագահի ընտրելը վարում է Ազգային խորհրդի նիստին մասնակցող ամենատարեց պատգամավորը, իսկ այնուհետեւ՝ Ազգային խորհրդի նախագահը:

(2) Ազգային խորհրդում պատգամավորները հետեւյալ երդումն են տալիս. «Երդվում եմ, որ ազնվորեն կպահպանեմ հանրապետական կարգերը, կհոգամ ժողովրդի շահերի եւ Հայրենիքի անվտանգության մասին, կհարգեմ Սահմանադրությունը եւ օրենքները»:

(3) Այդ նույն նիստում պատգամավորները գաղտնի քվեարկությամբ ընտրում են Ազգային խորհրդի նախագահին, նրա երկու տեղակալներին, Ազգային խորհրդի քարտուղարին:

(4) Ազգային խորհրդի նախագահի, նրա տեղակալների եւ Ազգային խորհրդի քարտուղարի կարգավիճակները սահմանվում են Ազգային խորհրդի կանոնակարգով:

Հոդված 84. (1) Ազգային խորհրդի հերթական նստաշրջանները գումարվում են Ազգային խորհրդի նախագահի կողմից. գարնանային նստաշրջանը՝ փետրվարի առաջին երկուշաբթի օրվանից մինչեւ հուլիսի վերջին ուրբաթ օրը, աշնանային նստաշրջանը՝ սեպտեմբերի առաջին երկուշաբթի օրվանից մինչեւ դեկտեմբերի նախավերջին ուրբաթ օրը:

(2) Ազգային խորհրդի հերթական նստաշրջանի բացմանը մասնակցում է Հայաստանի Հանրապետության Նախագահը, որը գրավոր հաղորդում տալիս հանրապետության քաղաքական, սոցիալ - տնտեսական վիճակի մասին:

(3) Ազգային խորհրդի արտահերթ նստաշրջանը կամ նիստը կարող է գումարվել նրա նախագահի կամ Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի նախաձեռնությամբ կամ Ազգային խորհրդի պատգամավորների մեկ հինգերորդի պահանջով: Արտահերթ նստաշրջանները, նիստերը գումարվում են որոշակի օրակարգ քննարկելու համար եւ իրենց աշխատանքն ավարտում են, երբ այդ օրակարգն սպառվում է:

(4) Ազգային խորհրդի արտահերթ նստաշրջանների կամ նիստերի բացման ժամանակ Ազգային խորհրդի Նախագահը զեկուցում է նստաշրջանի գումարման շարժառիթների եւ պատճառների մասին:

Հոդված 85. (1) Ազգային խորհրդի նիստն օրինական է, եթե դրան մասնակցում է պատգամավորների ընդհանուր թվի կեսից ավելին:

(2) Ազգային խորհուրդը պետք է գումարվի նշանակված օրը եւ պահանջի, որ բացակա պատգամավորները ներկայանան առաջիկա տասնհինգ օրվա ընթացքում ու պատգամավորներին նախազգուշացնի, որ սույն պահանջի չկատարումը՝ չներկայանալու փաստն ինքնին կդիտվի որպես մանդատից հրաժարում: Տասնհինգօրյա ժամկետը լրանալուց հետո, պատգամավորների անհարգելի պատճառով չներկայանալու դեպքում, համապատասխան մանդատները հայտարարվում են ուժը կորցրած եւ նշանակվում են նոր ընտրություններ:

(3) Ազգային խորհուրդը որոշումներն ընդունում է նիստին մասնակցող պատգամավորների ձայների պարզ մեծամասնությամբ, եթե Սահմանադրությամբ այլ կարգ չի սահմանված:

(4) Քվեարկությունները բաց են, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ Սահմանադրությամբ կամ Ազգային խորհրդի կանոնակարգով նախատեսվում է փակ քվեարկություն:

(5) Ազգային խորհրդի նիստերը դռնբաց են: Ազգային խորհրդի պատգամավորների ընդհանուր թվի մեկ հինգերորդի, Հանրապետության Նախագահի կամ կառավարության առաջարկությամբ նիստերը կարող են դռնփակ հայտարարվել՝ նիստին մասնակցող պատգամավորների ձայների երկու երրորդի մեծամասնությամբ:

Հոդված 86. (1) Ազգային խորհուրդը մշակում եւ ընդունում է օրենք իր կանոնակարգի մասին (Կանոնակարգ), որով սահմանում է իր լիազորությունների իրականացման կարգը: Այդ օրենքը ենթակա չէ Հանրապետության Նախագահի վավերացմանը:

(2) Ազգային խորհրդի նիստերի օրակարգը որոշվում է Կանոնակարգի համաձայն:

(3) Կառավարությունը կարող է դիմել այնպիսի հարցերի առաջնահերթ քննարկման մասին խնդրանքով, որոնք արտահայտում են պետության շահերը եւ շտապ լուծում են պահանջում:

(4) Կանոնակարգին համապատասխան Ազգային խորհրդի, նրա մշտական հանձնաժողովների նիստերին իրավունք ունեն մասնակցելու եւ առաջնահերթության կարգով ելույթ ունենալու կառավարության անդամները:

(5) Կառավարության անդամները կարող են հրավիրվել Ազգային խորհրդի նիստերին՝ պատգամավորների հարցերին եւ հարցապնդումներին պատասխանելու համար:

Հոդված 87. (1) Ազգային խորհրդում օրենսդրական նախաձեռնության իրավունք ունեն Ազգային խորհրդի պատգամավորները, մշտական հանձնաժողովները, կուսակցական խմբակցությունները, պատգամավորական խմբերը, Հանրապետության Նախագահը, կառավարությունը:

(2) Ժողովուրդն օրենսդրական նախաձեռնության իրավունքն անմիջականորեն իրականացնում է ոչ պակաս, քան 25 հազար ընտրողների պահանջով՝ նրանց անունից օրինագծեր ներկայացնելու միջոցով:

(3) Պետական բյուջեի, հարկերի, պետական փոխառությունների թողարկման, պետության ֆինանսական պարտավորությունների մասին օրենքների եւ ակտերի նախագծերը, որոնք նախատեսում են պետական բյուջեի հաշվին ծախսեր, կարող են ներկայացվել միայն Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի կամ կառավարության միջոցով:

(4) Հանրապետության Նախագահի եւ կառավարության կողմից առաջարկված նախագծերն Ազգային խորհրդի օրակարգ են մտնում առաջնահերթ կարգով:

Հոդված 88. (1) Հանրագրերը (պետիցիա) կարող են Ազգային խորհրդին ներկայացվել միայն գրավոր:

(2) Հանրահավաքներում, երթերում, ցույցերում ձեւակերպված հանրագրերը ենթակա չեն Ազգային խորհրդի քննարկմանը:

Հոդված 89. (1) Կանոնակարգին համապատասխան յուրաքանչյուր օրինագիծ Ազգային խորհուրդ է ներկայացվում եւ ուսումնասիրվում մշտական հանձնաժողովների կողմից, իսկ, այնուհետեւ, Ազգային խորհրդի կողմից, որն առաջին ընթերցմամբ, հոդված առ հոդված եւ եզրափակիչ քվեարկությամբ ամբողջովին հաստատում է այն: Պատգամավորները չեն կարող ներկայացնել օրինագծեր կամ առաջարկել փոփոխություններ, որոնք հանգեցնում են բյուջեի մասին օրենքով նախատեսված պետության ծախսերի մեծացմանը կամ եկամուտների նվազեցմանը:

(2) Մեկ անգամ մերժված օրինագծերը չեն կարող դրվել նույն նստաշրջանի քննարկմանը:

Հոդված 90. (1) Ազգային խորհրդի նստաշրջանների միջեւ ընկած ժամանակաշրջանում գործում է Ազգային խորհրդի 21 պատգամավորներից կազմված Գլխավոր հանձնաժողովը:

(2) Ազգային խորհրդի Գլխավոր հանձնաժողովի կազմի մեջ ի պաշտոնե մտնում են Ազգային խորհրդի նախագահը, կուսակցական խմբակցությունների եւ պատգամավորական խմբերի ղեկավարները: Նրա կազմում կարող են ընտրվել առանձին պատգամավորներ: Ազգային խորհրդի նախագահն ի պաշտոնե վարում է Գլխավոր հանձնաժողովի նիստերը: Գլխավոր հանձնաժողով կազմելու կարգը սահմանվում է Կանոնակարգով:

(3) Ազգային խորհրդի Գլխավոր հանձնաժողովը իրավասու է՝

ա) վերահսկել կառավարության գործունեությունը.

բ) իրականացնել պատգամավորական անձեռնմխելիությանը վերաբերող Ազգային խորհրդի լիազորությունները.

գ) անհրաժեշտության դեպքում գումարել Ազգային խորհրդի նստաշրջան կամ նիստ.

դ) նախապատրաստել հերթական նստաշրջանները:

Հոդված 91. (1) Ազգային խորհրդի նախագահը՝

ա) ներպետական եւ միջպետական հարաբերություններում ներկայացնում է Ազգային խորհուրդը եւ կազմակերպում նրա աշխատանքները.

բ) գումարում է Ազգային խորհրդի հերթական եւ արտահերթ նստաշրջանները, նիստերը, ներկայացնում է դրանց օրակարգը, Կանոնակարգի համաձայն վարում է նիստերը.

գ) Հանրապետության Սահմանադրությամբ նախատեսված դեպքերում գումարում է Ազգային խորհրդի արտահերթ նստաշրջան կամ նիստ.

դ) Ազգային խորհրդի շենքում օժտված է կարգադրիչ իրավունքներով եւ իրականացնում է իրավապահ լիազորություններ:

(2) Առանց Ազգային խորհրդի Նախագահի համաձայնության Ազգային խորհրդի շենքում չի կարող կատարվել որեւէ խուզարկություն, ձերբակալում կամ կալանավորում: Առանց նրա թույլտվության որեւէ սպառազեն կազմավորում չի կարող մտնել Ազգային խորհրդի շենք կամ տեղաբաշխվել դրա մուտքերի մոտ եւ մոտակայքում:

(3) Ազգային խորհուրդը եւ նրա հանձնաժողովներն իրենց աշխատանքում օգտագործում են մշտական տեխնիկական եւ վարչական անձնակազմ: Ազգային խորհուրդը կարող է դիմել փորձագետների օգնությանը, որոնց թիվը որոշում է Ազգային խորհրդի նախագահը:

(4) Ազգային խորհուրդը կազմակերպում է իր նստավայրի պահպանությունը եւ այն տնօրինում Ազգային խորհրդի նախագահի միջոցով:

(5) Ազգային խորհրդում ներքին կարգուկանոնի պահպանման իրավունքը պատկանում է միայն Ազգային խորհրդին՝ հանձին նրա նախագահի:

(6) Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի լիազորությունները ժամանակավորապես կատարելիս Ազգային խորհրդի նախագահի պարտականություններն Ազգային խորհրդի ընտրությամբ կատարում է նրա երկու տեղակալներից մեկը:

(7) Ազգային խորհրդի նախագահը, նրա տեղակալները եւ Ազգային խորհրդի քարտուղարը կարող են պաշտոնանկ արվել գաղտնի քվեարկությամբ՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդի առաջարկությամբ, պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների պարզ մեծամասնությամբ:

Հոդված 92. (1) Ազգային խորհրդի աշխատանքների կազմակերպմանն աջակցելու նպատակով ստեղծվում է Ազգային խորհրդի նախագահին առընթեր խորհուրդ, որի կազմի մեջ են մտնում Ազգային խորհրդի նախագահը, նրա երկու տեղակալները, Ազգային խորհրդի քարտուղարը, մշտական հանձնաժողովների նախագահները, կուսակցական խմբակցությունների ու պատգամավորական խմբերի ղեկավարները:

(2) Ազգային խորհրդի նախագահին առընթեր խորհրդի գործունեության կարգը սահմանվում է Ազգային խորհրդի կանոնակարգով:

Հոդված 93. (1) Ազգային խորհուրդը Հայաստանի Հանրապետության օրենքների, այլ ակտերի նախագծերի ու հարցերի նախապատրաստման, ինչպես նաեւ խորհրդարանական վերահսկողություն իրականացնելու համար կազմում է մշտական եւ ժամանակավոր հանձնաժողովներ:

(2) Պետական մարմինները եւ պաշտոնատար անձինք պարտավոր են կատարել Ազգային խորհրդի հանձնաժողովների՝ իրենց իրավասության սահմաններում ներկայացված պահանջները, հանձնաժողովներին տրամադրել անհրաժեշտ նյութեր եւ փաստաթղթեր:

(3) Ազգային խորհրդի հանձնաժողովների՝ իրենց իրավասության սահմաններում ներկայացված հանձնարարականները ենթակա են պարտադիր քննարկման պետական մարմինների եւ պաշտոնատար անձանց կողմից: Քննարկման արդյունքների եւ ձեռնարկված միջոցառումների մասին հաղորդում են հանձնաժողովներին՝ օրենքով սահմանված ժամկետում:

(4) Ազգային խորհուրդը կարող է ստեղծել ժամանակավոր հանձնաժողովներ քննություն կամ վերահսկողություն կատարելու նպատակներով:

(5) Ազգային խորհուրդը կարող է քննություն կատարել այնպիսի հարցերով, որոնք շոշափում են պետության շահերը: Այդ նպատակով Ազգային խորհուրդն իրավունք ունի, իսկ Ազգային խորհրդի պատգամավորների մեկ հինգերորդի առաջարկությամբ՝ պարտավոր է կազմել քննիչ կամ վերահսկիչ հանձնաժողովներ:

(6) Դատարանները եւ մյուս մարմինները պարտավոր են այդ հանձնաժողովներին իրավական եւ այլ օգնություն ցույց տալ:

Հոդված 94. Յուրաքանչյուր կուսակցությունից կամ կուսակցությունների դաշինքից ընտրված առնվազն հինգ պատգամավորներ կազմում են կուսակցական խմբակցություն, որն իրավունք ունի՝

ա) ներկայացուցիչներ առաջարկել Ազգային խորհրդի հանձնաժողովների կազմում իր անդամների թվաքանակին համապատասխան.

բ) մասնակցել Ազգային խորհրդի օրակարգի ձեւավորմանը.

գ) առաջարկություն ներկայացնել Ազգային խորհրդի արտահերթ նիստ հրավիրելու մասին.

դ) պահանջել կազմելու խորհրդարանական քննիչ կամ վերահսկիչ հանձնաժողովներ:

Հոդված 95. (1) Պատգամավորն Ազգային խորհրդի նստաշրջաններում իրավունք ունի հարցապնդումով դիմել Հանրապետության Նախագահին, Ազգային խորհրդի նախագահին, կառավարությանը, Ազգային խորհրդի կողմից կազմվող կամ ընտրվող մարմինների ղեկավարներին եւ պաշտոնատար այլ անձանց: Այն մարմինը կամ պաշտոնատար անձը, որին ուղղված է Ազգային խորհրդի կողմից ընդունված հարցապնդումը, պարտավոր է Ազգային խորհրդի սահմանած ժամկետում բանավոր կամ գրավոր պատասխան տալ դրան Ազգային խորհրդի նիստում:

(2) Հարցապնդումը կարող է հիմք հանդիսանալ քննարկումներ ծավալելու եւ որոշում ընդունելու համար, եթե դա է պահանջում պատգամավորների մեկ հինգերորդը:

Հոդված 96. (1) Ազգային խորհրդի տասը պատգամավորների մեկ հինգերորդի պահանջով նրա քննարկմանը կարող են դրվել ընդհանուր հարցեր, նպատակ ունենալով պարզել կառավարության քաղաքականությունը այս կամ այն բնագավառում:

(2) Ազգային խորհրդի յուրաքանչյուր նստաշրջանում կառավարությանն արված հարցապնդումների միջոցով թույլատրվում է ծավալել ոչ ավելի, քան երկու ընդհանուր քաղաքական բանավեճ:

digitised by A.R.A.R.@

Հոդված 97. (1) Ազգային խորհրդի պատգամավորներն իրավունք ունեն ընդհանուր հարցերի վերաբերյալ իրենց առաջարկությունները ներկայացնել կառավարությանը:

(2) Ազգային խորհրդի պատգամավորները իրավունք չունեն անմիջականորեն միջամտելու գործադիր եւ դատական իշխանությունների գործունեությանը:

Հոդված 98. Ազգային խորհրդի պատգամավորները ներկայացնում են ոչ միայն այն ընտրատարածքը, որտեղից ընտրվել են, այլեւ ամբողջ ժողովրդին: Ընտրողները չեն կարող պատգամավորի մանդատը կապել պայմանների կամ սահմանափակումների հետ:

Հոդված 99. (1) Ազգային խորհրդի պատգամավորը չի կարող զբաղեցնել պետական այլ պաշտոն, լինել այլ ընտրովի-ներկայացուցչական մարմնի կամ ընտրական հանձնաժողովների կազմում, զբաղվել ձեռնարկատիրական գործունեությամբ, ինչպես նաեւ կատարել որեւէ այլ վճարովի աշխատանք, բացառությամբ ստեղծագործական, գիտական եւ մանկավարժական գործունեությունից:

(2) Ազգային խորհրդի պատգամավորների վարձատրության եւ աշխատանքային այլ եկամուտներ ստանալու կարգը սահմանվում է օրենքով:

(3) Պատգամավորների գործունեության այլ երաշխիքները սահմանվում են օրենքով:

Հոդված 100. (1) Պատգամավորի անձն անձեռնմխելի է: Նա չի կարող հետապնդվել, ձերբակալվել, կալանավորվել, հարցաքննվել, ենթարկվել անձնական զննման, խուզարկվել, քրեական կամ դատական կարգով վարչական պատասխանատվության ենթարկվել առանց Ազգային խորհրդի համաձայնության: Այդ համաձայնությունը չի պահանջվում միայն ծանր հանցագործություն կատարելու պահին ձերբակալելիս, ինչի մասին Ազգային խորհրդին անմիջապես տեղյակ է պահվում: Ազգային խորհրդի պատգամավորի ձերբակալումը կամ հետապնդումն անմիջապես կասեցվում է Ազգային խորհրդի պահանջով: Այն դեպքում, երբ քրեական գործ է հարուցվում Ազգային խորհրդի նստաշրջանների միջեւ ընկած ժամանակաշրջանում, վերջինիս պետք է առաջիկա նիստում հայտնվի այդ մասին:

(2) Պատգամավորը պատասխանատվություն չի կրում իր պատգամավորական պարտականությունները կատարելու ընթացքում արտահայտած կարծիքի կամ քվեարկության ժամանակ դրսեւորած դիրքորոշման համար, եթե թույլ չի տվել Կանոնակարգով արգելված գործողություններ: Նշված դրույթը գործում է նաեւ պատգամավորի լիազորություններն ավարտվելուց հետո:

(3) Պատգամավորը որպես վկա հանդես գալիս պարտավոր չէ հայտնել այնպիսի տեղեկություններ, որոնք նա ստացել է պատգամավորական պարտականությունները կատարելիս եւ նշել դրանց աղբյուրները:

Հոդված 101. (1) Ազգային խորհրդի պատգամավորների ընդհանուր թվի մեկ երրորդը կարող է առաջարկություն անել Հանրապետության նախագահին պաշտոնանկ անելու կամ կառավարությանն անվստահություն հայտնելու մասին:

(2) Հանրապետության նախագահի պաշտոնանկության որոշումը ընդունվում է Ազգային խորհրդի պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների երկու երրորդով, իսկ կառավարությանն անվստահություն հայտնելու որոշումը՝ Ազգային խորհրդի պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների պարզ մեծամասնությամբ:

(3) Հանրապետության նախագահի պաշտոնանկության դեպքում կառավարությունը հրաժարական է տալիս:

(4) Ազգային խորհուրդը կարող է կառավարությանն անվստահություն հայտնել ոչ ավելի, քան տարեկան մեկ անգամ:

(5) Կառավարության կողմից Ազգային խորհրդին ներկայացված օրինագիծը չընդունվելու դեպքում վարչապետը կարող է սեփական նախաձեռնությամբ վստահության քվե պահանջել, որն ստանալու դեպքում օրինագիծը համարվում է ընդունված, հակառակ դեպքում՝ կառավարությունը հրաժարական է տալիս:

(6) Վարչապետն Ազգային խորհրդից սեփական նախաձեռնությամբ վստահության քվե կարող է պահանջել յուրաքանչյուր նստաշրջանում ոչ ավելի, քան մեկ անգամ:

Հոդված 102. (1) Ազգային խորհրդի նիստին ներկա պատգամավորների մեկ հինգերորդի կամ կուսակցական խմբակցություններից մեկի կամ պատգամավորական խմբի առաջարկությամբ Ազգային խորհուրդը կառավարությանը պատասխանի ենթարկելու որոշում է ընդունում նրա կողմից իր ծրագրի կատարման կամ պետության համար կարեւորություն ներկայացնող այլ հարցի առնչությամբ:

(2) Պատասխանի ենթարկելու որոշումը կարող է քննարկվել միայն այն ներկայացնելու պահից 40 ժամ անց, ընդ որում՝ դրա շուրջ քննարկումները չպետք է շարունակվեն երեք օրից ավելի:

(3) Եթե պատասխանի ենթարկելու որոշումը մերժվում է, ապա դրա նախաձեռնողները չեն կարող նույն հարցը ներկայացնել Ազգային խորհրդի ընթացիկ նստաշրջանին:

Հոդված 103. (1) Պատգամավորի լիազորությունները վաղաժամկետ դադարում են, եթե

ա) նա վայր է դնում իր լիազորությունները.

բ) նա մահացել է.

գ) օրինական ուժի մեջ է մտել պատգամավորի նկատմամբ դատարանի նշանակած ազատազրկման դատավճիռը կամ անգործունակ ճանաչելու մասին դատարանի վճիռը.

դ) կորցրել է Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիությունը.

ե) որոշակի կուսակցության ցուցակով ընտրված լինելու հանգամանքում դարձել է մեկ այլ կուսակցության անդամ, որի կողմից նրա թեկնածությունը քվեարկության չի դրվել ընտրությունների ժամանակ.

զ) առանց թույլտվության կամ առանց հարգելի պատճառների մեկ նստաշրջանի ընթացքում 15 օր չի մասնակցել Ազգային խորհրդի նիստերին.

է) օրինական ուժի մեջ է մտել դատարանի վճիռը պատգամավորին անհայտ բացակայող ճանաչելու կամ մահացած հայտարարելու մասին.

ը) ընտրվել կամ նշանակվել է այնպիսի պաշտոնում, որը զբաղեցնելը, ըստ օրենքի, անհամատեղելի է Ազգային խորհրդի պատգամավորի լիազորությունների կատարման հետ:

թ) Ազգային խորհուրդը վաղաժամկետ արձակվել է:

(2) Ազգային խորհրդի պատգամավորները չեն կարող վաղաժամկետ զրկվել իրենց պատգամավորական լիազորություններից այլ կերպ, քան պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների պարզ մեծամասնությամբ:

Հոդված 104. (1) Ազգային խորհուրդը վաղաժամկետ կարող է արձակվել սեփական որոշմամբ կամ Հայաստանի Հանրապետության նախագահի կողմից՝ Սահմանադրությամբ նախատեսված դեպքերում:

(2) Ազգային խորհուրդը արձակվելու դեպքում նորընտիր Ազգային խորհուրդը գործում է նախորդի լիազորությունների մնացած ժամկետում, իսկ եթե նա չի ավարտել իր լիազորությունների վերջին տարին, նորընտիր Ազգային խորհրդի լիազորությունների ժամկետին գումարվում է նախորդի մնացած ժամանակահատվածը:

(3) Ազգային խորհուրդը արձակելու դեպքում, առնվազն մեկամսյա ժամկետում նշանակվում են նոր ընտրություններ, որոնք անց են կացվում երեք ամսվա ընթացքում՝ Ազգային խորհուրդն արձակելու պահին գործող ընտրությունների մասին օրենսդրությանը համապատասխան:

(4) Ազգային խորհրդի արձակման եւ նոր Ազգային խորհուրդ ընտրելու ժամանակաշրջանում գործում է արձակված Ազգային խորհրդի Գլխավոր հանձնաժողովը:

(5) Ազգային խորհուրդը չի կարող արձակվել ընտրություններից հետո մեկ տարվա ընթացքում, ինչպես նաեւ ռազմական կամ արտակարգ դրության պայմաններում:

(6) Սույն հոդվածի դրույթները չպահպանելու դեպքում Ազգային խորհուրդը արձակելու վերաբերյալ ակտը համարվում է անօրինական:

Գլուխ 9. Բյուջետային համակարգ եւ ֆինանսական վերահսկողություն

Հոդված 105. (1) Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջետային համակարգը կազմում են հանրապետական բյուջեն եւ տեղական բյուջեները:

(2) Հանրապետական բյուջեն ամեն տարի ընդունվում է Ազգային խորհրդի կողմից՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության ներկայացմամբ: Բյուջեի վերաբերյալ օրենքի նախագիծը պետք է Ազգային խորհրդին ներկայացվի ոչ ուշ, քան բյուջետային տարին սկսվելուց երեք ամիս առաջ:

(3) Ազգային խորհուրդը հանրապետական բյուջեի քննարկմանն ու ընդունմանը ձեռնամուխ է լինում Ազգային խորհրդի բյուջետային հարցերի մշտական հանձնաժողովի եզրակացությունները ստանալուց հետո:

(4) Հանրապետական բյուջեի կատարման մասին հաշվետվությունը վարչապետն Ազգային խորհրդին է ներկայացնում հաշվետու բյուջետային տարին ավարտվելուց ոչ ուշ, քան երեք ամսվա ընթացքում, հաշվի առնելով Ազգային խորհրդի բյուջետային հարցերի մշտական հանձնաժողովի եւ Հաշվիչ պալատի եզրակացությունները:

(5) Յուրաքանչյուր տարվա բյուջեն կատարելու վերաբերյալ վարչապետի վերջնական հաշվետվությունը պետք է ներկայացվի Ազգային խորհուրդ եւ նրա հավանությանն արժանանա մինչեւ բյուջետային տարվան հաջորդած բյուջեի հրապարակումը:

(6) Հանրապետական բյուջեի կատարման մասին հաշվետվությունը ենթակա է հրապարակման:

(7) Ինչպես բյուջեն, այնպես էլ լրացուցիչ կամ արտառոց վարկերի բացման վերաբերյալ օրինագծերը քննարկելիս Հաշվիչ պալատը չի կարող ավելացնել բյուջեում կամ նշված օրինագծերում առաջարկված հատկացումները, սակայն քննարկումն ավարտելուց հետո կարող է լրացուցիչ ծախսեր նախատեսող առաջարկներ անել:

(8) Բյուջեի մի հատվածից մեկ այլ հատված որեւէ վարկի տեղափոխումը, ինչպես նաեւ բյուջեով չնախատեսված կամ բյուջետային հատկացումները գերազանցող ամեն մի ծախս պետք է հաստատի Ազգային խորհուրդը: Բյուջեով նախատեսվածից ավելի ծախսերը չեն կարող կատարվել պետական միջոցներից:

(9) Եթե նոր բյուջեն չի հաստատվել մինչեւ բյուջետային տարվա սկսվելը ծախսերը կատարվում են նախորդ տարվա բյուջեի չափով:

(10) Բյուջեի մշակման եւ այն Ազգային խորհրդի քննարկմանը ներկայացնելու կարգի մանրամասները սահմանվում են օրենքով:

Հոդված 106. (1) Հարկերը սահմանվում են ընդհանուր բարեկեցության համար: Դրանք կարող են սահմանվել, գանձվել եւ ծախսվել օրենքին համապատասխան:

(2) Քաղաքացին կարող է հարկվել կամ տուրքադրվել միայն օրենքի շրջանակներում:

Հոդված 107. (1) Կառավարությունը կարող է վերցնել փոխառություններ եւ այնպիսի պարտավորություններ, որոնք կարող են առաջացնել պետական գանձարանային միջոցների ծախսեր մեկ տարվա կամ մի քանի հաջորդ տարիների ընթացքում, միայն Ազգային խորհրդի համաձայնությամբ:

(2) Բնական հարստությունները եւ հասարակական օգտագործման ձեռնարկությունները կոնցեսիայի տալու կարգը եւ պայմանները սահմանվում են օրենքով:

Հոդված 108. (1) Հայաստանի Հանրապետության Ազգային բանկը հաշվետու է Ազգային խորհրդին եւ անկախ է գործադիր իշխանության մարմիններից:

(2) Ազգային բանկի կարգավիճակը սահմանվում է օրենքով:

Հոդված 109. (1) Ազգային խորհուրդը բյուջեի կատարման նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնելու նպատակով իրեն առընթեր ստեղծում է Հաշվիչ պալատ:

(2) Կենտրոնական ու տեղական մարմինների, ինչպես նաեւ ֆինանսական հարաբերությունների մյուս մասնակիցների գործունեության ստուգումը դրվում է Հաշվիչ պալատի վրա:

(3) Հաշվիչ պալատը հանրապետության բյուջեի կատարման արդյունքների մասին հաշվետվություն է կազմում եւ այն ներկայացնում Ազգային խորհուրդ:

Հոդված 110. (1) Հաշվիչ պալատի նախագահը, փոխնախագահը եւ անդամներն ընտրվում են Ազգային խորհրդի կողմից:

(2) Հաշվիչ պալատի նախագահն ու փոխնախագահը չեն կարող լինել որեւէ ներկայացուցչական մարմնի կազմում:

(3) Հաշվիչ պալատի անդամները չեն կարող մասնակցել այն ձեռնարկությունների ղեկավարմանն ու կառավարմանը, որոնց գործունեությունը ենթակա է Հաշվիչ պալատի վերահսկողությանը կամ նպատակամղված է շահույթներ ստանալուն:

(4) Հաշվիչ պալատի նախագահն ու փոխնախագահը իրավունք ունեն Ազգային խորհրդում, ինչպես նաեւ նրա հանձնաժողովներում մասնակցելու Հաշվիչ պալատի զեկուցագրերի, հանրապետության բյուջեի եւ դրա կատարման վերաբերյալ ակտերի նախագծերի քննարկմանը: Ազգային խորհրդում Հաշվիչ պալատի նախագահն իրավունք ունի պահանջելու, որ իր կարծիքը լսվի նշված հարցերի քննարկման ժամանակ:

(5) Ազգային խորհրդի որոշմամբ կամ պատգամավորների պահանջով Հաշվիչ պալատն իր իրավասության շրջանակներում ֆինանսական գործունեության հատուկ ստուգումներ է կատարում: Հաշվիչ պալատը կարող է նման ստուգումներ անցկացնել նաեւ կառավարության կամ նախարարի հիմնավորված առաջարկությամբ եւ արդյունքների մասին հաղորդել համապատասխան մարմնին:

(6) Հաշվիչ պալատն ամեն տարի հոկտեմբերի 15-ից ոչ ուշ Ազգային խորհրդին զեկուցագիր է ներկայացնում նախորդ տարվա իր գործունեության մասին: Հաշվիչ պալատը կարող է ցանկացած ժամանակ Ազգային խորհրդին հաղորդել զանազան միջնորդագրերի առնչությամբ իր բացահայտած առանձին փաստերի մասին: Ազգային խորհրդին ներկայացրած զեկուցագրի մեկ օրինակը Հաշվիչ պալատը պարտավոր է ուղարկել վարչապետին: Հաշվիչ պալատի գործունեության մասին տարեկան զեկուցագիրը պետք է հրապարակվի, սակայն դրա բովանդակությունը չի կարող հրապարակվել նախքան Ազգային խորհրդում քննարկումն սկսվելը:

(7) Եթե Հաշվիչ պալատի իրավասության առնչությամբ տարաձայնություններ են ծագում Հաշվիչ պալատի եւ կառավարության կամ նախարարի միջեւ, ապա կառավարության կամ Հաշվիչ պալատի դիմումի համաձայն հարցը լուծում է Սահմանադրական դատարանը:

(8) Հաշվիչ պալատի կազմակերպման ու գործունեության կարգը սահմանվում է օրենքով:

ԲԱԺԻՆ V. ԳՈՐԾԱԴԻՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Գլուխ 10. Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը

Հոդված 111. (1) Կառավարությունը գործադիր իշխանության բարձրագույն մարմինն է, որը Սահմանադրությանը եւ օրենքներին համապատասխան իրականացնում է ներքին եւ արտաքին քաղաքականություն:

(2) Հանրապետության կառավարությունը բաղկացած է վարչապետից, պետական նախարարներից եւ նախարարներից:

(3) Ազգային խորհրդի հավանությանն արժանացած թեկնածուին Հանրապետության նախագահը նշանակում է վարչապետ:

(4) Կառավարության անդամները նշանակվում են Հանրապետության նախագահի կողմից վարչապետի ներկայացմամբ: Վարչապետը Հանրապետության նախագահին է ներկայացնում Ազգային խորհրդի հավանությանն արժանացած կառավարության կազմը: Կառավարության անդամներն ազատվում են Հանրապետության նախագահի կողմից վարչապետի ներկայացմամբ Ազգային խորհրդի համաձայնությամբ:

(5) Կառավարության անդամներ կարող են լինել Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիները, ովքեր համապատասխանում են Ազգային խորհրդի պատգամավորների ընտրության պայմաններին:

(6) Պաշտոնն ստանձնելիս վարչապետը, պետական նախարարներն ու նախարարները երդում են տալիս Հանրապետության նախագահի եւ Ազգային խորհրդի առջեւ սույն Սահմանադրության 83 հոդվածով նախատեսված

digitised by A.R.A.R.@

ված կարգով։

(7) Կառավարության կազմակերպումն ու գործունեությունը սահմանվում է օրենքով։

Հոդված 112. (1) Կառավարությունը գործում է իր կողմից մշակված եւ Ազգային խորհրդի կողմից հաստատված Հայաստանի Հանրապետության տնտեսական, քաղաքական եւ սոցիալ-մշակութային զարգացման ծրագրերի հիման վրա, որոնց կատարման ընթացքի եւ արդյունքների մասին պարբերաբար, սակայն ոչ պակաս, քան տարեկան մեկ անգամ, հաշվետվություն է տալիս Ազգային խորհրդին։

(2) Կառավարության ծրագիրն Ազգային խորհրդի քննարկմանն է ներկայացվում վարչապետի պաշտոնն ստանձնելուց հետո 10-օրյա ժամկետում։

(3) Եթե Ազգային խորհուրդը այդ ժամկետում նիստ չի գումարում, ապա այն գումարվում է Հանրապետության Նախագահի կողմից կառավարության ծրագրի քննարկման համար։ Քննարկումները չեն կարող տեւել 5 օրից ավելի։ Ցանկացած պատգամավոր, կուսակցական խմբակցություն, պատգամավորական խումբ կարող է կառավարության ծրագիրը մերժելու առաջարկություն անել։

(4) Կառավարության ծրագիրը մերժելու համար պահանջվում է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների պարզ մեծամասնությունը։

Հոդված 113. (1) Կառավարության գործունեությունը ղեկավարում է վարչապետը։ Վարչապետը, Սահմանադրությանը եւ օրենքներին, Ազգային խորհրդի կողմից հաստատված ծրագրերին համապատասխան, որոշում է կառավարության քաղաքականության ու գործունեության հիմնական ուղղությունները եւ պատասխանատու է դրանց համար։ Վարչապետն ապահովում է օրենքների, Ազգային խորհրդի որոշումների, Հանրապետության Նախագահի հրամանագրերի եւ կարգադրությունների կատարումը։ Վարչապետը հրավիրում է կառավարության նիստեր եւ նախագահում է կառավարության նիստերում։

(2) Պետական նախարարները եւ նախարարները պատասխանատու են պետական կառավարման իրենց վստահված ոլորտում կառավարության քաղաքականության իրականացման համար։

(3) Կառավարության անդամը չի կարող զբաղեցնել պետական այլ պաշտոն, լինել ներկայացուցչական մարմինների կամ ընտրական հանձնաժողովների անդամ, անձամբ կամ անուղղակի զբաղվել մասնավոր ձեռներեցությամբ, առեւտրական գործունեությամբ, այլ ֆինանսական գործառնություններով եւ արդյունաբերական ձեռնարկատիրությամբ, ինչպես նաեւ գնել կամ վարձակալել որեւէ պետական գույք։ Կառավարության անդամներին չի թույլատրվում իրենց պատկանող որեւէ ունեցվածք վարձակալության տալ կամ վաճառել պետությանը կամ գույքային փոխանակության մեջ մտնել պետության հետ։

Հոդված 114. (1) Հայաստանի Հանրապետության վարչապետը՝

ա) իրականացնում է կառավարության ընդհանուր քաղաքական ղեկավարումը ու նրա եւ պետական մյուս մարմինների միջեւ հարաբերությունների կարգավորումը.

բ) ապահովում Սահմանադրությամբ ու օրենքով սահմանված մյուս լիազորությունների կատարումը։

գ) Հայաստանի Հանրապետությունը ներկայացնում է միջազգային հարաբերություններում։ Հայաստանի Հանրապետության անունից կնքում է միջազգային պայմանագրեր եւ դրանք ներկայացնում է Ազգային խորհրդի վավերացմանը.

դ) Ազգային խորհրդին ներկայացնում է կառավարության կազմը.

ե) Ազգային խորհրդին առաջարկություններ է ներկայացնում նախարարություններ կազմելու, վերակազմելու եւ վերացնելու մասին.

զ) Ազգային խորհրդի համաձայնությունն ստանալուց հետո Հանրապետության Նախագահին առաջարկություններ է ներկայացնում կառավարության անդամներին պաշտոնի նշանակելու եւ ազատելու մասին.

է) Հայաստանի Հանրապետության Ազգային պետական բանկի կառավարչի հետ համաձայն Ազգային խորհրդին առաջարկ է ներկայացնում դրամական էմիսիայի մասին.

ը) սեփական նախաձեռնությամբ, համաձայնեցնելով կառավարության հետ, Ազգային խորհրդին է ներկայացնում կառավարության վստահության հարցը.

թ) Հայաստանի Հանրապետության վրա արտաքին ռազմական հարձակման դեպքում, ինչպես նաեւ ի կատարումն այլ պետությունների հանդեպ փոխադարձ անվտանգության պայմանագրերով Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունների, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահին առաջարկություն է ներկայացնում ռազմական դրություն հայտարարելու մասին.

ժ) Հանրապետության Նախագահին առաջարկություն է ներկայացնում զորահավաք հայտարարելու մասին.

ի) տարերային աղետների, բնակչության կյանքի, առողջության եւ անվտանգության համար իրական վտանգի, ինչպես նաեւ հասարակության բնականոն կենսագործունեությանը վտանգ սպառնացող զանգվածային իրավախախտումների դեպքում Հանրապետության Նախագահին առաջարկ է ներկայացնում Հայաստանի Հանրապետության ամբողջ տարածքում կամ դրա առանձին մասերում արտակարգ դրություն հայտարարելու մասին.

լ) Ազգային խորհրդի հավանությանն է ներկայացնում օտարերկրյա պետություններում Հայաստանի Հանրապետության դեսպանների, դեսպանորդների եւ միջազգային կազմակերպություններում լիազոր ներկայացուցիչների թեկնածությունները.

խ) Հանրապետության Նախագահին առաջարկություններ է ներկայացնում բարձրագույն զինվորական կոչումներ եւ դիվանագիտական դասեր շնորհելու մասին։

(2) Վարչապետը քաղաքական պատասխանատվություն է կրում Հանրապետության Նախագահի առջեւ, իսկ կառավարության ընդհանուր պատասխանատվության շրջանակներում՝ Ազգային խորհրդի առջեւ։

Հոդված 115. Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը՝

ա) մշակում եւ Ազգային խորհրդի հաստատմանն է ներկայացնում Հայաստանի Հանրապետության տնտեսական, քաղաքական եւ սոցիալ-մշակութային զարգացման ծրագրերը.

բ) կազմում է Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջեի նախագիծը, այն ներկայացնում Ազգային խորհրդի հաստատմանը եւ ապահովում դրա կատարումը. Ազգային խորհրդին հաշվետվություն է ներկայացնում պետական բյուջեի կատարման մասին.

գ) ապահովում է միասնական ֆինանսական, վարկային եւ դրամական քաղաքականության վարումը Հայաստանի Հանրապետության տարածքում.

դ) կառավարում է համապետական սեփականությունը.

ե) միջոցներ է ձեռնարկում օրինականության, քաղաքացիների իրավունքների եւ ազատությունների ապահովման, սեփականության եւ հասարակական կարգի պահպանման ու իրավախախտումների դեմ պայքարի ուղղությամբ.

զ) ապահովում է պետական քաղաքականության իրականացումը գիտության, մշակույթի, կրթության, առողջապահության եւ սոցիալական ապահովության բնագավառներում.

է) միջոցներ է ձեռնարկում երկրի պաշտպանության, ազգային անվտանգության եւ արտաքին քաղաքականության իրականացման ուղղությամբ.

ը) Ազգային խորհրդին առաջարկություն է ներկայացնում հանրաքվե անցկացնելու մասին.

թ) ունի օրենսդրական նախաձեռնության իրավունք.

ժ) իրականացնում է Սահմանադրությամբ ու օրենքներով իրեն վերապահված այլ լիազորություններ։

Հոդված 116. (1) Սահմանադրության, օրենքների, Ազգային խորհրդի որոշումների եւ Հանրապետության Նախագահի հրամանագրերի, կարգադրությունների հիման վրա եւ ի կատարումն դրանց, կառավարությունը հրատարակում է որոշումներ ու կարգադրություններ եւ ապահովում դրանց կատարումը։

(2) Կառավարության որոշումների եւ կարգադրությունների կատարումը պարտադիր է հանրապետության ամբողջ տարածքում։

Հոդված 117. (1) Կառավարությունը քաղաքական պատասխանատվություն է կրում Ազգային խորհրդի եւ Հանրապետության Նախագահի առջեւ։

(2) Պետական նախարարներն ու նախարարները քաղաքական պատասխանատվություն են կրում վարչապետի առջեւ, իսկ կառավարության ընդհանուր պատասխանատվության շրջանակներում՝ Ազգային խորհրդի առջեւ։

Հոդված 118. (1) Վարչապետի լիազորությունները ավարտվում են Ազգային խորհրդի կողմից կառավարությանը անվստահություն հայտնելու եւ օրենքով նախատեսված այլ դեպքերում։

(2) Կառավարության մնացած բոլոր անդամների լիազորությունների ժամկետը ավարտվում է վարչապետի պաշտոնաթողությամբ։

(3) Նախարարի պաշտոնաթողությունը դադարեցնում է նրա տեղակալների լիազորությունները։

(4) Հանրապետության Նախագահի խնդրանքով վարչապետը, իսկ վարչապետի խնդրանքով պետական նախարարը կամ նախարարը շարունակում են կատարել իրենց պարտականությունները մինչեւ նոր կառավարություն կազմելը։

Հոդված 119. (1) Ազգային խորհրդի կողմից վարչապետին անվստահություն հայտնելու դեպքում վերջինս ներկայացնում է հայտարարություն կառավարության հրաժարականի մասին։

(2) Կառավարությունը հրաժարական է տալիս, եթե՝

ա) նրա ծրագիրը մերժվում է Ազգային խորհրդի կողմից.

բ) Ազգային խորհուրդն անվստահություն է հայտնում կառավարությանը.

գ) ոչ ավելի, քան 30-օրյա ընթացքում Ազգային խորհրդի կողմից պարտավանքի երկու որոշում է ընդունվում պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների պարզ մեծամասնությամբ.

դ) ընտրվում է նոր Ազգային խորհուրդ.

ե) ընտրվում է Հանրապետության նոր Նախագահ։

(3) Հանրապետության Նախագահը պարտավոր է արձակել Ազգային խորհուրդը, եթե վերջինս երեք անգամ անընդմեջ մերժում է կառավարության ներկայացրած ծրագիրը։

(4) Եթե իրեն վստահություն հայտնելու միջնորդության վերաբերյալ վարչապետի դիմումը չարժանանա Ազգային խորհրդի մեծամասնության հավանությանը, ապա Հանրապետության Նախագահը կարող է կառավարության Նախագահի առաջարկությամբ 30 օրվա ընթացքում արձակել Ազգային խորհուրդը։ Արձակման իրավունքը կորսվում է, եթե այդ ժամկետում Ազգային խորհուրդը պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների պարզ մեծամասնությամբ ընտրում է նոր վարչապետ։

(5) Կառավարությանը չի կարող անվստահություն հայտնվել ռազմական կամ արտակարգ դրության պայմաններում։

Գլուխ 11. Պետական ծառայողների սահմանադրական կարգավիճակը

Հոդված 120. (1) Պետական ծառայողներ են այն անձինք, ովքեր պետական կազմակերպություններում սահմանված կարգով պաշտոն են զբաղեցնում եւ պետության խնդիրներն ու ֆունկցիաներն իրականացնելու համար վարձատրությամբ կատարում են որոշակի աշխատանք։

(2) Պետական իշխանության, պետական կառավարման, դատական, դատախազական մարմիններում սահմանված կարգին համապատասխան պաշտոնները կարող են զբաղեցնել Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիները։ Օրենսդրությամբ նախատեսված դեպքերում այդ պաշտոնները բացառության կարգով կարող են զբաղեցնել նաեւ օտարերկրյա քաղաքացիները եւ քաղաքացիություն չունեցող անձինք։

(3) Բոլոր քաղաքացիների համար սահմանվում է պետական ծառայության անցնելու հավասար պայմաններ։ Պետական ծառայողները ենթարկվում են ժողովրդի շահերին, փոխիրենք են եւ ենթակա ժողովրդի ու նրա ներկայացուցչական մարմինների վերահսկողությանը եւ հաշվետու են նրանց։

(4) Պետական ապարատն առողջացնելու, կադրերի պատրաստումը, ընտրությունը եւ տեղաբաշխումը բարելավելու նպատակով պետական ծառայողները նախատեսված կարգով ատեստավորվում են։

(5) Պետական ծառայողների նշանակումը կատարվում է ատեստավորում անցնելուց հետո՝ հաշվի առնելով նրանց գործարար ու բարոյական հատկանիշները։

Հոդված 121. (1) Պետական ծառայողները իրենց ծառայողական պարտականությունները կատարելիս ղեկավարվում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ, օրենքներով եւ այլ իրավական ակտերով։

(2) Օրենքով կարող է սահմանափակվել որոշ կարգի պետական ծառայողների իրավունքը զբաղվելու ձեռնարկատիրական գործունեությամբ, մտնելու կոմերցիոն միավորումների մեջ, լինելու որեւէ հասարակական-քաղաքական կազմակերպության անդամ, ինչպես նաեւ մասնակցելու գործադուլներին։

(3) Պետական ծառայողները անձնական պատասխանատվություն են կրում հանձնարարված գործի համար։ Անբարեխիղճ աշխատանքի, պետական կարգապահության եւ օրինականության խախտման համար նրանք կրում են կարգապահական, վարչական, նյութական եւ քրեական պատասխանատվություն։

(4) Պետական ծառայողները ազատվում են հրամաններին ու հրահանգներին ենթարկվելու պարտականությունից, եթե դրանց կատարումը կարող է առաջացնել իրավախախտում։

(5) Պետական ծառայողների պաշտոնեական պարտականությունները, իրավունքները, պաշտոնների համալրման եւ ծառայության անցման, խրախուսման ու պատասխանատվության կարգը սահմանվում է օրենսդրությամբ։

ԲԱԺԻՆ VI. ԴԱՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Գլուխ 12. Դատական մարմինների եւ դատախազության սահմանադրական կարգավիճակը

Հոդված 122. (1) Հայաստանի Հանրապետությունում արդարադատությունն իրականացնում է միայն դատարանը։

(2) Դատական իշխանությունն իրականացվում է սահմանադրական, քաղաքացիական, վարչական եւ քրեական դատավարություններով։

Հոդված 123. (1) Հայաստանի Հանրապետության դատական համակարգն են կազմում Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրական դատարանը, Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն դատարանը, օկրուգային եւ տեղական դատարանները։

(2) Դատական օկրուգները չեն կարող համընկնել Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային միավորներին։

(3) Արտակարգ դատարանների ստեղծումն արգելվում է։

(4) Հայաստանի Հանրապետության դատական համակարգի եւ նրա օղակների կարգավիճակը սահմանվում է օրենքով։

Հոդված 124. (1) Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրական դատարանի, Գերագույն դատարանի եւ մյուս դատարանների դատավորների թեկնածությունները Ազգային խորհրդին է ներկայացնում Իրավաբանական խորհուրդը, կազմված ոչ պակաս, քան 20 տարվա մասնագիտական ստաժ ունեցող երեք դատավորներից, իրավագիտության բնագավառի գիտական եւ ուսումնական հաստատությունների եւ Հանրապետության փաստաբանների կոլեգիայի երեքական ներկայացուցիչներից։

(2) Իրավաբանական խորհրդի կազմը հաստատում է Ազգային խորհուրդը եւ նշանակվում է Հանրապետության Նախագահի կողմից։

(3) Իրավաբանական խորհուրդը պարտավոր է դատավորների յուրաքանչյուր թափուր տեղի համար Ազգային խորհրդին առաջարկել ոչ պակաս, քան երեք թեկնածուներ։

(4) Ազգային խորհրդի կողմից ընտրված դատավորները պաշտոնի են անցնում Հանրապետության Նախագահի նշանակմամբ։

(5) Իրավաբանական խորհրդի լիազորությունների ժամկետը 9 տարի է։ Յուրաքանչյուր երեք տարին մեկ Իրավաբանական խորհրդի կազմը փոփոխվում է մեկ երրորդով։

digitised by A.R.A.R.@

(6) Իրավաբանական խորհրդի կարգավիճակը սահմանվում է օրենքով:

Հոդված 125. (1) Դատավորներ կարող են լինել 30 տարին լրացած, բարձրագույն իրավաբանական կրթություն եւ ոչ պակաս, քան հինգ տարվա իրավաբանական աշխատանքի ստաժ ունեցող քաղաքացիները: Օրենքը կարող է սահմանել դատավորի պաշտոնը զբաղեցնելուն առաջադրվող լրացուցիչ պահանջներ:

(2) Դատավորներն անփոփոխելի են: Դատավորների լիազորությունները կարող են դադարեցվել կամ կասեցվել օրենքով սահմանված կարգով:

(3) Դատավորներն անձեռնմխելի են: Դատավորներին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու կարգը սահմանվում է օրենքով:

(4) Դատավորներն անկախ են ու ենթարկվում են միայն Սահմանադրությանը եւ օրենքներին: Գործի քննության ընթացքում, պարզելով պետական մարմնի, տեղական ինքնակառավարման մարմնի կամ պաշտոնատար անձի կողմից ընդունված իրավական ակտի անհամապատասխանությունն օրենքին, դատարանը որոշում է ընդունում օրենքի հիման վրա:

(5) Դատավորները չեն կարող վարձատրվող այլ պաշտոններ զբաղեցնել, լինել քերկայացուցչական մարմինների կամ ընտրական հանձնաժողովների անդամ, ինչպես նաեւ անձամբ կամ անուղղակի զբաղվել մասնավոր ձեռնարկատիրական գործունեությամբ:

Հոդված 126. (1) Դատավարությունը հրապարակային է: Դռնփակ դատական նիստեր կարող են տեղի ունենալ միայն օրենքով նախատեսված բացառիկ դեպքերում, երբ դա բխում է պետական, մասնագիտական եւ առեւտրական գաղտնիքներ կամ քաղաքացիների անձնական ու ընտանեկան կյանքի մասին տեղեկություններ չհրապարակելու անհրաժեշտությունից:

(2) Դատարաններում քրեական գործերի հեռակա քննությունն արգելվում է:

(3) Դատավարությունն ընթանում է կողմերի ազատ մրցակցության եւ իրավահավասարության հիման վրա:

(4) Օրենքով նախատեսված դեպքերում դատավարությունն իրականացվում է երդվյալ ատենակալների մասնակցությամբ:

Հոդված 127. (1) Արդարադատության իրականացման ծախսերը հոգում է պետությունը:

(2) Դատարանների ֆինանսավորումը կատարվում է պետական բյուջեից եւ ապահովվում է արդարադատության անկախ իրականացումն օրենքի պահանջներին համապատասխան:

Հոդված 128. (1) Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրական դատարանը կազմված է 12 անդամից:

(2) Սահմանադրական դատարանի անդամների լիազորությունների ժամկետը 9 տարի է:

(3) Սահմանադրական դատարանի դատավորներ կարող են ընտրվել բարձր որակավորում ու բարոյական արժանիքներ եւ առնվազն 10 տարվա իրավաբանական աշխատանքի ստաժ ունեցող իրավաբանները:

(4) Սահմանադրական դատարանի անդամները գաղտնի քվեարկությամբ ընտրում են Սահմանադրական դատարանի նախագահ եւ փոխնախագահ երեք տարի ժամկետով:

(5) Սահմանադրական դատարանի անդամի պաշտոնն անհամատեղելի է պատգամավորական մանդատի, պետական կամ հասարակական գործունեության, քաղաքական կուսակցության անդամակցության, ինչպես նաեւ ազատ առեւտրական կամ վարձատրվող այլ մասնագիտական գործունեության հետ: Անհամատեղելիության մյուս դեպքերը սահմանվում են օրենքներով:

Հոդված 129. (1) Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրական դատարանն ապահովում է բոլոր պետական մարմինների, տեղական ինքնակառավարման մարմինների եւ պաշտոնատար անձանց կողմից ընդունված իրավական ակտերի համապատասխանությունը Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

(2) Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրական դատարանն իրավասու է՝

ա) վերացնել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը հակասող Հայաստանի Հանրապետության օրենքները, Ազգային խորհրդի որոշումները, Հայաստանի Հանրապետության նախագահի հրամանագրերը եւ կարգադրությունները, Հայաստանի Հանրապետության կառավարության որոշումները եւ կարգադրությունները, մյուս բոլոր պետական մարմինների եւ տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց կողմից ընդունված իրավական ակտերը.

բ) վերացնել Հայաստանի Հանրապետության եւ նրա պետական մարմինների անունից կնքված ու վավերացված այն միջազգային պայմանագրերը, համաձայնագրերը եւ միջազգային իրավական մյուս ակտերը, որոնք հակասում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը.

գ) լուծել Հայաստանի Հանրապետության օրենսդիր, գործադիր եւ դատական իշխանությունների սահմանադրական լիազորությունների հետ կապված վեճերը.

դ) լուծել Հայաստանի Հանրապետության պետական մարմինների եւ տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց սահմանադրական լիազորությունների հետ կապված վեճերը.

ե) եզրակացություն տալ Հանրապետության նախագահի ընտրության ճշտության վերաբերյալ.

զ) եզրակացություն տալ Ազգային խորհրդի կողմից Հանրապետության նախագահին պաշտոնանկ անելու դեպքերում նրան առաջադրված մեղադրանքի մասին.

է) լուծել Հավելիչ պալատի իրավասության առնչությամբ նրա եւ կառավարության կամ նախարարի միջեւ ծագած վեճերը.

ը) լուծել Հայաստանի Հանրապետության պետական մարմինների եւ քաղաքական կազմակերպությունների, հասարակական-քաղաքական շարժումների, հասարակական կազմակերպությունների եւ քաղաքացիների այլ միությունների սահմանադրական լիազորությունների հետ կապված վեճերը.

(3) Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրական դատարանի կարգավիճակը սահմանվում է օրենքով:

Հոդված 130. (1) Սահմանադրական դատարանի որոշումները վերջնական են, ենթակա չեն գանգատարկման ու բողոքարկման:

(2) Սահմանադրական դատարանի կողմից ոչ սահմանադրական ճանաչված իրավական ակտերն իրենց ուժը կորցնում են որոշման հրապարակման օրից:

(3) Սահմանադրական դատարանի կազմակերպման եւ գործունեության կարգը սահմանվում է օրենքով:

Հոդված 131. (1) Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն դատարանը բարձրագույն դատական ատյան է ընդհանուր դատական իրավասություն ունեցող դատարաններին ընդդատյա քաղաքացիական, քրեական, վարչական եւ այլ գործերով ու օրենքով սահմանված դատավարական ձեւերով հսկողություն է իրականացնում նրանց գործունեության նկատմամբ, դատարաններին կիրառման համար պարտադիր պարզաբանումներ է տալիս դատական պրակտիկայի հարցերով:

(2) Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն դատարանի կազմակերպման եւ գործունեության կարգը սահմանվում է օրենքով:

Հոդված 132. (1) Հանցագործությունների հետաքննության եւ նախաքննության օրինականության նկատմամբ հսկողությունն իրականացնում է, դատարանում պետական մեղադրանքը պաշտպանում է, դատարանին պետության շահերը եւ քաղաքացիների իրավունքներն ու ազատությունները պաշտպանող հայցեր ներկայացնում է եւ դատարանում պետական մարմինների ու տեղական ինքնակառավարման մարմինների եւ պաշտոնատար անձանց օրինազանց որոշումները բողոքարկում է Հայաստանի Հանրապետության դատախազությունը Գլխավոր դատախազի ղեկավարությամբ:

(2) Հայաստանի Հանրապետության դատախազության կազմակերպման եւ գործունեության կարգը սահմանվում է օրենքով:

ԲԱԺԻՆ VII. ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

Գլուխ 13. Տեղական ինքնակառավարման մարմինների սահմանադրական կարգավիճակը

Հոդված 133. (1) Տեղական ինքնակառավարվող միավորները՝ շրջանները եւ համայնքները, ժողովրդավարական պետության բաղկացուցիչ կառուցվածքային մասերն են:

(2) Տեղական ինքնակառավարվող միավորներն իրավաբանական անձ են, որոնք օրենքների հիման վրա ինքնուրույն զբաղվում են տեղական կյանքի կառավարման բոլոր հարցերով:

(3) Օրենքով սահմանված կարգով կարող են կազմվել տեղական ինքնակառա- վարման այլ միավորներ:

(4) Առանց տեղական ինքնակառավարման մարմինների համաձայնության չի թույլատրվում փոփոխել տեղական ինքնակառավարման միավորի սահմանները:

(5) Տարածքային ինքնակառավարվող միավորները կարող են վերամիավորվել՝ ընդհանուր հարցեր լուծելու համար:

Հոդված 134. (1) Տեղական ինքնակառավարվող միավորը սեփականության եւ ինքնուրույն բյուջեի իրավունք ունի:

(2) Տեղական ֆինանսական համակարգը սահմանվում է օրենքով եւ նպատակ ունի պետական միջոցներն արդարացիորեն բաշխել իշխանության կենտրոնական եւ տեղական մարմինների միջեւ:

(3) Տեղական ինքնակառավարվող միավորների նյութական-բազան նրանց պատկանող գույքը եւ ձեռնարկություններից ստացվող եկամուտներն են:

Հոդված 135. (1) Տեղական ինքնակառավարվող միավորների մարմիններն են ընտրովի խորհուրդը եւ խորհրդի առջեւ պատասխանատու գործադիր մարմինը:

(2) Խորհրդի ընտրությունը կատարվում է ընդհանուր, հավասար, ուղղակի, ազատ ընտրական իրավունքի հիման վրա՝ գաղտնի քվեարկությամբ:

(3) Տեղական նշանակության բոլոր հարցերը լուծվում են բացառապես տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից՝ համապետական շահերի հաշվառմամբ:

(4) Համապետական նշանակություն ունեցող այն հարցերը, որոնք շոշափում են տեղական ինքնակառավարման շահերը, լուծվում են վերջինիս մարմինների անմիջական եւ վճռորոշ մասնակցությամբ:

(5) Տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավասությանն են պատկանում՝

ա) ենթակա հաստատությունների եւ ձեռնարկությունների կազմակերպումը եւ ղեկավարումը.

բ) տեղական բյուջեի հաստատումը եւ նորոգումը.

գ) քաղաքացիների իրավունքների, ազատությունների եւ հասարակական կարգի պահպանումը.

դ) բնակավայրերի հատակագծումը, կառուցապատումը եւ բարեկարգումը.

ե) բնակարանային տնտեսության կառավարումը եւ կոմունալ ծառայությունների իրականացումը.

զ) տեղական նշանակություն ունեցող ջրերի, ինչպես նաեւ անտառների պահպանումը եւ օգտագործումը.

է) տեղական նշանակության ճանապարհների, հիդրոտեխնիկական շինությունների նախագծումը, կառուցումը եւ շահագործումը.

ը) տեղական արդյունաբերությունը եւ արհեստները.

թ) առողջապահության, սանիտարահիգիենիկ եւ հակահամաճարակային ծառայությունների իրականացումը.

ժ) կրթության, մշակույթի օջախների, պատմության եւ մշակույթի հուշարձանների պահպանումը.

ի) տեղական նշանակության տնտեսական, սոցիալ-մշակութային եւ այլ հարցերի լուծումը:

(6) Տեղական ինքնակառավարման միավորների եւ նրանց մարմինների կազմակերպումն ու իրավասությունը սահմանվում է օրենքով՝ վարչական ապակենտրոնացման սկզբունքին համապատասխան:

Հոդված 136. (1) Համայնքն ինքնակառավարվող վարչատարածքային միավորի հիմքն է: Քաղաքացիները համայնքի կառավարմանը մասնակցում են ինչպես անմիջականորեն, այնպես էլ իրենց կողմից ընտրված տեղական ինքնակառավարման մարմինների միջոցով:

(2) Համայնքի ինքնակառավարման մարմինը խորհուրդն է, որն ընտրվում է համայնքի բնակչության կողմից երեք տարի ժամկետով:

(3) Ոչ մեծ բնակչություն ունեցող համայնքներում համայնքային խորհուրդը կարող է փոխարինվել ընտրողների ընդհանուր ժողովով:

(4) Համայնքում գործադիր իշխանության մարմինը տեղական վարչակազմի ղեկավարն է, որն ընտրվում է բնակչության կողմից երեք տարի ժամկետով, համալրում է իր վարչակազմը եւ գործում միանձնյա պատասխանատվության սկզբունքով:

(5) Իր գործունեության մեջ տեղական վարչակազմի ղեկավարն առաջնորդվում է օրենքով, համայնքային խորհրդի ակտերով եւ բնակչության որոշումներով:

Հոդված 137. (1) Շրջանը վարչատարածքային միավոր է, ուր անցկացվում է տարածքային կառավարում եւ ապահովվում է համապատասխանություն հանրապետական եւ տեղական շահերի միջեւ:

(2) Շրջանի ինքնակառավարման մարմիններն են՝ շրջանային խորհուրդը եւ շրջանային վարչակազմի գլուխը:

(3) Շրջանային խորհուրդն ընտրվում է շրջանի բնակչության կողմից երեք տարի ժամկետով:

(4) Շրջանային իշխանության մարմինների համար թեկնածուներ առաջադրելու իրավունք ունեն քաղաքական կուսակցությունները եւ ընտրողների խմբերը՝ օրենքով սահմանված կարգով:

(5) Շրջանային գործադիր իշխանության մարմինը շրջանային վարչակազմի ղեկավարն է, որն ընտրվում է բնակչության կողմից երեք տարի ժամկետով, ինքնուրույն համալրում իր վարչակազմը եւ գործում է միանձնյա պատասխանատվության սկզբունքով:

(6) Իր գործունեության մեջ շրջանային վարչակազմի ղեկավարն առաջնորդվում է օրենքով, շրջանային խորհրդի ակտերով եւ բնակչության որոշումներով:

ԲԱԺԻՆ VIII. ԵԶՐԱՓԱԿԻՉ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

Գլուխ 14. Հայաստանի Հանրապետության պետական խորհրդանիշերը եւ մայրաքաղաքը

Հոդված 138. Հայաստանի Հանրապետության խորհրդանիշերը՝ Հայաստանի Հանրապետության պետանշանը, Հայաստանի Հանրապետության պետական դրոշի նկարագրությունը եւ Հայաստանի Հանրապետության պետական փառերգը հաստատվում են Հայաստանի Հանրապետության օրենքով:

Հոդված 139. Հայաստանի Հանրապետության մայրաքաղաքը Երեւանն է:

Գլուխ 15. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության ընդունման եւ վերանայման կարգը

Հոդված 140. (1) Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությունը ընդունում է Սահմանադիր ժողովը:

(2) Սահմանադիր ժողովի կարգավիճակը ամրագրվում է օրենքով:

Հոդված 141. (1) Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության վերանայումն իրականացվում է Ազգային խորհրդի որոշմամբ, որն ընդունվում է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների երկու երրորդի մեծամասնությամբ:

(2) Հանրապետության Սահմանադրության փոփոխման մասին առաջարկություններ կարող են ներկայացնել օրենսդրական նախաձեռնության իրավունքով օժտված սուբյեկտները:

(3) Սահմանադրության վերանայման ոչ մի արարողություն չի կարող սկսվել կամ շարունակվել ռազմական կամ արտակարգ դրության պայմաններում:

digitised by A.R.A.R.@